

ΜΑΘΗΜΑ XVI (16) Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΑ ΣΤΗ ΓΑΛΑΤΙΑ

Μετάφραση

Οι δικοί μας, αφού έριξαν τα ακόντια στους εχθρούς, μάχονταν με τα ξίφη. Ξαφνικά στα νώτα (τους) διακρίνεται το ιππικό μας· οι κοόρτες πλησιάζουν· οι εχθροί στρέφουν τα νώτα και φεύγουν· οι ιππείς τους επιτίθενται. Γίνεται μεγάλη σφαγή. Ο Σεδούλιος, αρχηγός και ηγεμόνας των Λεμοβίκων, σκοτώνεται· ο αρχηγός των Αρβέρνων συλλαμβάνεται ζωντανός κατά τη φυγή· 74 στρατιωτικές σημαίες παραδίδονται στον Καίσαρα· μεγάλος αριθμός εχθρών συλλαμβάνεται και εκτελείται· οι υπόλοιποι μετά τη φυγή διασκορπίζονται στις επικράτειες τους. Την επόμενη μέρα (οι Γαλάτες) στέλνουν απεσταλμένους στον Καίσαρα. Ο Καίσαρας τους διατάζει να παραδώσουν τα όπλα και να οδηγήσουν μπροστά του τους αρχηγούς. Ο ίδιος πήρε θέση μπροστά στο στρατόπεδο· (οι Γαλάτες) οδηγούν τους αρχηγούς τους εκεί. Παραδίδουν τον Βερκιγγετόριγα και καταθέτουν τα όπλα τους.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** fuga, -ae (θηλ.) = φυγή.
Β' κλίση: pilum, -i (ουδ.) = ακόντιο.
 gladius, -ii/-i (αρσ.) = ξίφος.
 tergum, -i (ουδ.) = πλάτη, νώτα.
 Sedulius, -ii/-i (αρσ.) = ο Σεδούλιος.
 Arverni, -orum (αρσ.) = οι Αρβέρνοι, έθνος της Γαλατίας.
 signum, -i (ουδ.) = σημαία.
 numerus, -i (αρσ.) = αριθμός.
 legatus, -i (αρσ.) = απεσταλμένος, πρεσβευτής.
 arma, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = όπλα.
 castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
Γ' κλίση: hostis, -is (αρσ.) = εχθρός.
 cohors, cohortis (θηλ.) = κοόρτη (η λεγεώνα περιλαμβάνει 10 κοόρτες).
 eques, -itis (αρσ.) = ιππέας.
 caedes, -is (θηλ.) = σφαγή.
 dux, -cis (αρσ.) = αρχηγός, στρατηγός.
 princeps, -ipis (αρσ.) = ηγεμόνας.
 Lemovices, -um (αρσ.) = οι Λεμόβικες, Γαλατικό έθνος.
 Caesar, -aris (αρσ.) = ο Καίσαρας.
 civitas, -atis (θηλ.) = πολιτεία.
 Vercingetorix, -igis (αρσ.) = ο Βερκιγγετόριγας.
Δ' κλίση: equitatus, -us (αρσ.) = ιππικό.
Ε' κλίση: res, -ei (θηλ.) = πράγμα.
 dies, -ei (αρσ.) = μέρα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** magnus, -a, -um = μεγάλος.
 vivus, -a, -um = ζωντανός.
 reliquus, -a, -um = υπόλοιπος.
 posterus, -a, -um = επόμενος.

Γ' κλίση: *militaris, -is, -e* = στρατιωτικός.

Αντωνυμίες του κειμένου

- *noster, nostra, nostrum* (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- *is, ea, id* (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- *ipse, ipsa, ipsum* (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

Α' συζ.: *appropinquo, appropinquavi, appropinquatum, appropinquare* = πλησιάζω.

Β' συζ.: *iubeo, iussi, iussum, iubere* = διατάζω.

Γ' συζ.: *mitto, misi, missum, mittere* = στέλνω, ρίχνω.

gero, gessi, gestum, gerere = κάνω, διεξάγω.

cerno, crevi, cretum, cernere = διακρίνω.

verto, verti, versum, vertere = στρέφω.

fugio, fugi, fugitum, fugere (ανήκει στα 15) = φεύγω, αποφεύγω.

occurro (*ob + curro*), *occurri* (και *occucurri*), *occursum, occurrere* (+ δοτική) = επιτίθεμαι.

fio, factus sum, fieri (παθητικό του *facio*, ανήκει στα 15) = γίνομαι.

occido (*ob + caedo*), *occidi, occisum, occidere* = σκοτώνω.

comprehendo (*cum + prehendo*), *comprehendi, comprehensum, comprehendere* = συλλαμβάνω.

refero (*re + fero*), *retuli* (και *rettuli*), *relatum, referre* = φέρω πίσω, επαναφέρω, παραδίδω.

capio, cepi, captum, capere (ανήκει στα 15) = πιάνω, συλλαμβάνω.

interficio (*inter + facio*), *interfeci, interfectum, interficere* (ανήκει στα 15) = σκοτώνω, φονεύω.

discedo (*dis + cedo*), *discessi, discessum, discedere* = αποχωρώ, σκορπίζομαι.

trado (*trans + do*), *tradidi, traditum, tradere* = παραδίδω.

produco (*pro + duco*), *produxi, productum, producere* = οδηγώ μπροστά.

consido (*cum + sido*), *consedi, consessum, considerare* = παίρνω θέση, κάθομαι.

dedo, dedidi, deditum, dedere = παραδίδω.

proicio (*pro + iacio*), *proieci, proiectum, proicere* = ρίχνω, πετάω, καταθέτω.

Δ' συζ.: Δεν υπάρχουν.

Ανώμαλα: Δεν υπάρχουν.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Ο εμπρόθετος *in* + αιτιατική (*in hostes*) δηλώνει την εναντίωση. Άλλοι τρόποι για να δηλωθεί η εναντίωση είναι:

α. *contra* + αιτιατική → π.χ. *contra hostes*.

β. *adversus* + αιτιατική → π.χ. *adversus hostes*.

γ. *cum* + αφαιρετική → π.χ. *cum hostibus*.

- Το ρήμα **cerno, crevi, cretum, cernere** στη μέση φωνή σχηματίζει τους αρχικούς χρόνους ως εξής: **cernor, conspectus sum, cerni**.
- Το ουσιαστικό **cohors, cohortis** (= κοόρτη) είναι θηλυκό και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-ium**.
- Ως παθητικό του ρήματος **facio, feci, factum, facere (3)** χρησιμοποιείται το ρήμα **fio, factus sum, fieri**.
- Το ουσιαστικό **caedes, caedis** (= σφαγή) είναι θηλυκό και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-ium**.
- Το ουσιαστικό **arma, armorum** (= όπλα) κλίνεται μόνο στον πληθυντικό αριθμό.

► **Συντακτικό:**

- Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση «**postquam pila in hostes miserunt**» εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο **postquam**, εκφέρεται με **οριστική παρακειμένου** (*miserunt*) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
- Το ρήμα **occurro** συντάσσεται με **δοτική**.

ΜΑΘΗΜΑ XVII (17) ΦΟΒΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ

Μετάφραση

Μεγάλος φόβος κατέλαβε το στρατό μας από τις διαδόσεις των Γαλατών και των εμπόρων, οι οποίοι διακήρυσσαν ότι οι Γερμανοί είχαν φοβερή σωματική διάπλαση και απίστευτη ανδρεία. Άλλοι, προβάλλοντας ο καθένας και μια δικαιολογία, ήθελαν να φύγουν. Μερικοί σπρωγμένοι από ντροπή παρέμεναν. Αυτοί δε μπορούσαν ούτε να προσποιηθούν ούτε να κρατήσουν τα δάκρυά τους· κρυμμένοι στις σκηνές είτε παραπονιόνταν για τη μοίρα τους είτε θρηνούσαν για τον κοινό κίνδυνο μαζί με τους φίλους τους. Σ' όλο το στρατόπεδο υπογράφονταν και σφραγίζονταν διαθήκες. Από τις διαδόσεις και το φόβο αυτών ταράζονταν σιγά-σιγά ακόμα και αυτοί που θεωρούνταν έμπειροι στα στρατιωτικά πράγματα.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** causa, -ae (θηλ.) = αιτία.
lacrima, -ae (θηλ.) = δάκρυ.
- Β' κλίση:** Gallus, -i (αρσ.) = ο Γαλάτης.
Germani, -orum (αρσ.) = οι Γερμανοί.
tabernaculum, -i (ουδ.) = σκηνή.
fatum, -i (ουδ.) = μοίρα, πεπρωμένο.
periculum, -i (ουδ.) = κίνδυνος.
castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
testamentum, -i (ουδ.) = διαθήκη.
- Γ' κλίση:** timor, -oris (αρσ.) = φόβος.
vox, vocis (θηλ.) = φωνή, διάδοση.
mercator, -oris (αρσ.) = έμπορος.
magnitudo, -inis (θηλ.) = μέγεθος.
corpus, -oris (ουδ.) = σώμα.
virtus, -utis (θηλ.) = ανδρεία.
pudor, -oris (αρσ.) = ντροπή.
familiaris, -is (αρσ.) = φίλος, γνωστός.
- Δ' κλίση:** exercitus, -us (αρσ.) = στρατός.
vultus, -us (αρσ.) = πρόσωπο.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** magnus, -a, -um = μεγάλος.
peritus, -a, -um = έμπειρος.
- Γ' κλίση:** ingens, -ntis = πελώριος, φοβερός.
incredibilis, -is, -e = απίστευτος.
communis, -is, -e = κοινός.
militaris, -is, -e = στρατιωτικός.

Αντωνυμίες του κειμένου

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό τους.

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Αντωνυμικά επίθετα του κειμένου

- alius, alia, aliud = άλλος, -η, -ο.
- nonnulli, nonnullae, nonnulla = μερικοί, -ές, -ά.
- totus, tota, totum = όλος, -η, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** occupo (ob + capio), occupavi, occupatum, occupare = καταλαμβάνω.
 praedico, praedicavi, praedicatum, praedicare = διακηρύσσω, δηλώνω.
 miseror, miseratus sum, miserari **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = οικτίζω, κλαίω, θρηνώ.
 obsigno, obsignavi, obsignatum, obsignare = υπογράφω και σφραγίζω.
 perturbo (per + turbo), perturbavi, perturbatum, perturbare = ταραάζω.
- Β' συζ.:** remaneo, remansi, - , remanere = παραμένω.
 teneo, tenui, tentum, tenere = κρατώ.
 habeo, habui, habitum, habere = έχω, θεωρώ.
- Γ' συζ.:** discedo (dis + cedo), discessi, discessum, discedere = αποχωρώ, σκορπίζομαι.
 cupio, cupivi, cupitum, cupere **(ανήκει στα 15)** = επιθυμώ.
 adduco (ad + duco), adduxi, adductum, adducere = επηρεάζω, παρασύρω.
 fingo, finxi, fictum, fingere = πλάθω, vultum fingo = προσποιούμαι.
 abdo (ab + do), abdidi, abditum, abdere = κρύβω.
 queror, questus sum, queri **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = παραπονιέμαι.
- Δ' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.
 possum, potui, - , posse = μπορώ, δύναμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το αντωνυμικό επίθετο **alius, alia, aliud** χρησιμοποιείται για να δηλωθεί «ο άλλος» από πολλούς. Ενώ το **alter, altera, alterum** χρησιμοποιείται για να δηλωθεί «ο άλλος» από δύο πρόσωπα.
- Το ρήμα **remaneo, remansi, - , remanere (2)** δεν έχει σουπίνο.
- Το ρήμα **queror, questus sum, queri (3)** είναι αποθετικό.
- Το ρήμα **miseror, miseratus sum, miserari (1)** είναι αποθετικό.

► Συντακτικό:

- Το **εσωτερικό αίτιο** εκφέρεται με **απλή αφαιρετική** και συνοδεύεται συχνά από μετοχή παθητικού παρακειμένου. Π.χ. Nonnulli **pudore** adducti remanebant.

ΜΑΘΗΜΑ XVIII (18) Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Μετάφραση

Λέγεται ότι ο Ηρακλής οδήγησε τα βόδια του Γηρυόνη από την Ισπανία σ' αυτό τον τόπο, όπου αργότερα ο Ρωμύλος έχτισε τη Ρώμη. Λέγεται ότι ο Ηρακλής ξεκούρασε τα βόδια κοντά στον Τίβερη ποταμό και ότι ο ίδιος, επειδή ήταν κουρασμένος από το δρόμο, κοιμήθηκε εκεί. Τότε ο Κάκος ο βοσκός, έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του, έσυρε από τις ουρές στη σπηλιά κάποια βόδια στραμμένα ανάποδα. Όταν ο Ηρακλής, αφού σηκώθηκε από τον ύπνο, είδε το κοπάδι και κατάλαβε ότι έλειπε ένα μέρος, κατευθύνθηκε προς την πιο κοντινή σπηλιά· αλλά, όταν είδε ότι τα ίχνη των βοδιών ήταν στραμμένα προς τα έξω, επειδή μπερδεύτηκε (βρέθηκε σε αμηχανία), άρχισε να απομακρύνει το κοπάδι από τον εχθρικό τόπο. Αλλά το μουγκρητό των βοδιών που ακούστηκε από τη σπηλιά γύρισε πίσω τον Ηρακλή. Τότε ο Κάκος προσπάθησε να τον εμποδίσει με τη βία, αλλά ο Ηρακλής τον σκότωσε με το ρόπαλό του.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Hispania, -ae (θηλ.) = η Ισπανία.
Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
via, -ae (θηλ.) = δρόμος.
spelunca, -ae (θηλ.) = σπηλιά.
cauda, -ae (θηλ.) = ουρά.
clava, -ae (θηλ.) = ρόπαλο.
- Β' κλίση:** locus, -i (αρσ.) = τόπος.
Romulus, -i (αρσ.) = ο Ρωμύλος.
fluvius, -ii/-i (αρσ.) = ποτάμι.
Cacus, -i (αρσ.) = ο Κάκος.
somnus, -i (αρσ.) = ύπνος.
vestigium, -ii/-i (ουδ.) = ίχνος, αποτύπωμα, πατημασιά.
- Γ' κλίση:** Hercules, -is/-i (αρσ.) = ο Ηρακλής.
bos, bovis (αρσ.) = βόδι.
Geryon, -onis [γ' κλίση] & Geryones, -ae [α' κλίση] (αρσ.) = ο Γηρυόνης.
urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
Tiberis, is (αρσ.) = ο Τίβερης.
pastor, -oris (αρσ.) = βοσκός.
vis (θηλ.) = δύναμη, βία.
grex, gregis (αρσ.) = κοπάδι.
pars, partis (θηλ.) = μέρος.
- Δ' κλίση:** mugitus, -us (αρσ.) = μουγκρητό.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** fretus, -a, -um = αυτός που έχει πεποίθηση, εμπιστοσύνη.
proximus, -a, -um = πολύ κοντινός.
infestus, -a, -um = εχθρικός.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** excito, excitavi, excitatum, excitare = ξεσηκώνω.
conor, conatus sum, conari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) (+ τελικό απαρέμφοτο) = προσπαθώ.
- Β' συζ.:** video, vidi, visum, videre = βλέπω.
amoveo (a + moveo), amovi, amotum, amovere = απομακρύνω.
prohibeo (pro + habeo), prohibui, prohibitum, prohibere = εμποδίζω.
- Γ' συζ.:** adduco (ad + duco), adduxi, adductum, adducere = οδηγώ (κάπου).
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
condo, condidi, conditum, condere = κτίζω.
reficio (re + facio), refeci, refectum, reficere (**ανήκει στα 15**) = αναψύχω, ξεκουράζω.
fero, tuli, latum, ferre = φέρω, fertur + απαρέμφοτο = λέγεται ότι.
fasciscor, fessus sum, fascisci = κουράζομαι.
traho, traxi, tractum, trahere = σύρω, τραβώ.
averto, averti, aversum, avertere = στρέφω σε άλλη κατεύθυνση.
aspicio, aspexi, aspectum, aspicere (**ανήκει στα 15**) = παρατηρώ, βλέπω.
pergo, perrexī, perrectum, pergere = κατευθύνομαι προς.
verto, verti, versum, vertere = στρέφω.
confundo (cum + fundo), confudi, confusum, confundere = συγχέω.
converto (cum + verto), converti, conversum, convertere = γυρίζω προς τα πίσω.
interficio (inter + facio), interfeci, interfectum, interficere (**ανήκει στα 15**) = σκοτώνω, φονεύω.
- Δ' συζ.:** dormio, dormivi, dormitum, dormire = κοιμάμαι.
sentio, sensi, sensum, sentire = καταλαβαίνω.
audio, audiui (και audii), auditum, audire = ακούω, πληροφορούμαι.
- Ανώμαλα:** absum (ab + sum), abfui (και afui), -, abesse = απουσιάζω, λείπω.
coepi, coepisse (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = άρχισα.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **Tiberis**, **-is** είναι αρσενικό γ' κλίσης, που στην αιτιατική ενικού λήγει σε **-im** και στην αφαιρετική ενικού λήγει σε **-i**.
- Η αόριστη επιθετική αντωνυμία **quidam**, **quaedam**, **quoddam** κλίνεται όπως η **qui**, **quae**, **quod** με τη διαφορά ότι το **-m** προ του **-dam** τρέπεται σε **-n**: **quendam**, **quandam**.
- Το ουσιαστικό **grex**, **gregis** (= κοπάδι) είναι γένους αρσενικού.
- Το ρήμα **conor**, **conatus sum**, **conari** (1) είναι αποθετικό.

► **Συντακτικό:**

• Με τους παθητικούς τύπους των λεκτικών και δοξαστικών ρημάτων το υποκείμενο του ρήματος και του ειδικού απαρεμφάτου είναι το ίδιο (ταυτοπροσωπία) και βρίσκεται σε πτώση ονομαστική.

Π.χ. **Hercules** boves Geryonis ex Hispania in eum locum **adduxisse dicitur**.

Prope Tiberim fluvium **Hercules** boves **refecisse fertur**.

Ipse de via fessus ibi **dormivisse fertur**.

• Το επίθετο **fretus** (= αυτός που έχει πεποίθηση, εμπιστοσύνη) συντάσσεται με αφαιρετική οργανική του μέσου. Π.χ. Casus pastor, fretus **viribus**, boves quosdam in speluncam caudis traxit aversos.

• Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση «**ubi Hercules, e somno excitatus, gregem aspexit**» εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο **ubi**, εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (aspexit) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

• Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση «**(ubi) partem abesse sensit**» εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο **ubi**, εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (sensit) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

• Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση «**postquam boum vestigia foras versa vidit**» εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο **postquam**, εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (vidit) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

ΜΑΘΗΜΑ ΧΙΧ (19) Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ

Μετάφραση

Όταν ήταν ύπατοι ο Μάρκος Τύλλιος Κικέρωνας και ο Γάιος Αντώνιος, ο Λεύκιος Σέργιος Κατιλίνας, άνδρας από πολύ αριστοκρατική γενιά αλλά με πολύ διεστραμμένο χαρακτήρα, συνωμότησε εναντίον της πολιτείας. Αυτόν ακολούθησαν μερικοί επιφανείς αλλά αχρείοι άντρες. Ο Κικέρωνας έδιωξε τον Κατιλίνα από την Ρώμη. Οι σύντροφοι του συνελήφθησαν και στραγγαλίστηκαν στη φυλακή. Ο ίδιος ο Κατιλίνας με το στρατό του νικήθηκε σε μάχη από τον Αντώνιο, τον άλλο ύπατο, και σκοτώθηκε. Ο Γάιος Σαλλούστιος αναφέρει ότι πολλοί ακόμα Ρωμαίοι στρατιώτες σκοτώθηκαν στην ίδια πολύ φονική μάχη και ότι πολλοί εξάλλου τραυματίστηκαν βαριά.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Catilina, -ae (αρσ.) = ο Κατιλίνας.
pugna, -ae (θηλ.) = μάχη.
- Β' κλίση:** Marcus, -i (αρσ.) = ο Μάρκος.
Tullius, -ii/-i (αρσ.) = ο Τύλλιος.
Gaius, -ii/-i (αρσ.) = ο Γάιος.
Antonius, -ii/-i (αρσ.) = ο Αντώνιος.
Lucius, -ii/-i (αρσ.) = ο Λεύκιος.
Sergius, -ii/-i (αρσ.) = ο Σέργιος.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
ingenium, -ii/-i (ουδ.) = πνεύμα.
socius, -ii/-i (αρσ.) = σύντροφος.
proelium, -ii/-i (ουδ.) = μάχη.
Sallustius, -ii/-i (αρσ.) = ο Σαλλούστιος.
- Γ' κλίση:** Cicero, -onis (αρσ.) = ο Κικέρωνας.
consul, -is (αρσ.) = ύπατος.
genus, -eris (ουδ.) = γένος, καταγωγή.
urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
carcer, -eris (αρσ.) = φυλακή.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
- Δ' κλίση:** exercitus, -us (αρσ.) = στρατός.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** pravus, -a, -um = διεστραμμένος.
publicus, -a, -um = δημόσιος.
clarus, -a, -um = ένδοξος.
improbis, -a, -um = αχρείος.
multus, -a, -um = πολύς.
Romanus, -a, -um = Ρωμαϊκός.
cruentus, -a, -um = φονικός, αιματηρός.
- Γ' κλίση:** nobilis, -is, -e = ευγενής, αριστοκρατικός.
gravis, -is, -e = βαρύς.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- idem, eadem, idem (οριστική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.

Αντωνυμικό επίθετο του κειμένου

- alter, altera, alterum = ο άλλος (από δυο άτομα).

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** coniuro, coniuravi, coniuratum, coniurare = συνωμοτώ.
strangulo, strangulavi, strangulatum, strangulare = στραγγαλίζω.
vulnero, vulneravi, vulneratum, vulnerare = τραυματίζω.
- Β' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Γ' συζ.:** consequor (cum + sequor), consecutus sum, consequi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ακολουθώ.
expello (ex + pello), expuli, expulsum, expulere = διώχνω.
deprehendo (de + prehendo), deprehendi, deprehensum, deprehendere = συλλαμβάνω.
vinco, vici, victum, vincere = νικώ.
interficio (inter + facio), interfeci, interfectum, interficere (**ανήκει στα 15**) = σκοτώνω.
trado (trans + do), tradidi, traditum, tradere = παραδίδω, αναφέρω.
occido (ob + caedo), occidi, occisum, occidere = σκοτώνω.
- Δ' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Ανώμαλα:** Δεν υπάρχουν.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Ο εμπρόθετος **contra** + **αιτιατική (contra rem publicam)** δηλώνει την εναντίωση. Άλλοι τρόποι για να δηλωθεί η εναντίωση είναι:
 - α. in + αιτιατική** → π.χ. in rem publicam.
 - β. adversus + αιτιατική** → π.χ. adversus rem publicam.
 - γ. cum + αφαιρετική** → π.χ. cum re publica.
- Το ρήμα **consequor, consecutus sum, consequi (3)** είναι αποθετικό.

► Συντακτικό:

- **Marco Tullio Cicerone et Gaio Antonio consulibus:** Είναι ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη που αποτελείται από ένα **υποκείμενο** και ένα **κατηγορηματικό προσδιορισμό** (→ ουσιαστικό που δηλώνει αξίωμα, επάγγελμα, ηλικία).
 - Οι αφαιρετικές **bello, proelio, acie** όταν εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν «νικώ», «υπερισχύω» (vinco, supero) ή τα αντίθετά τους, χαρακτηρίζονται συντακτικά ως **αφαιρετικές οργανικές** απλώς, χωρίς να προσδιορίσουμε πιο συγκεκριμένα τι δηλώνουν. Π.χ. Catilina ipse cum exercitu suo, **proelio** victus, interfectus est.

ΜΑΘΗΜΑ XX (20)

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΥΡΤΙΝΕΣ Ή ΠΩΣ Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΕΓΙΝΕ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ

Μετάφραση

Ο Κλαύδιος στο πενήκοστο έτος της ηλικίας του κατέλαβε την εξουσία χάρη σε κάποιο παράδοξο και τυχαίο γεγονός. Διωγμένος από τους δολοφόνους του Καλιγούλα, είχε αποσυρθεί σε μια θερινή κατοικία, που ονομάζεται Ερμαίο. Λίγο αργότερα, τρομοκρατημένος από τα νέα της σφαγής, σύρθηκε στο πιο κοντινό λιακωτό και κρύφτηκε ανάμεσα στα παραπετάσματα που κρεμόντουσαν στην πόρτα. Ένας στρατιώτης που έτρεχε εδώ κι εκεί παρατήρησε τα πόδια του· τον κατάλαβε ότι κρυβόταν· αφού τον τράβηξε έξω, τον προσαγόρευσε αυτοκράτορα. Από εκεί τον οδήγησε στους συστρατιώτες του. Αυτοί τον μετέφεραν στο στρατόπεδο λυπημένο και έντρομο, ενώ το πλήθος που τον συναντούσε τον λυπόταν σαν να επρόκειτο να πεθάνει. Την επόμενη μέρα ο Κλαύδιος ανακηρύχτηκε αυτοκράτορας.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Caligula, -ae (αρσ.) = ο Καλιγούλας.
diaeta, -ae (θηλ.) = (θερινή) κατοικία.
turba, -ae (θηλ.) = πλήθος.
- Β' κλίση:** Claudius, -ii/-i (αρσ.) = ο Κλαύδιος.
annus, -i (αρσ.) = έτος.
imperium, -ii/-i (ουδ.) = εξουσία.
Hermaeum, -i (ουδ.) = το Ερμαίο.
solarium, -ii/-i (ουδ.) = λιακωτό, χώρος του σπιτιού, ταράτσα, εξώστης κ.λπ., που τον βλέπει ο ήλιος.
velum, -i (ουδ.) = παραπέτασμα, κουρτίνα.
castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
- Γ' κλίση:** aetas, -atis (θηλ.) = ηλικία.
insidiator, -oris (αρσ.) = συνωμότης, δολοφόνος.
nomen, -inis (ουδ.) = όνομα.
rumor, -oris (αρσ.) = φήμη, νέα.
caedes, -is (θηλ.) = σφαγή.
foris, -is (θηλ.) = πόρτα.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
pes, pedis (αρσ.) = πόδι.
imperator, -oris (αρσ.) = αυτοκράτορας.
commilito, -onis (αρσ.) = συστρατιώτης, σύντροφος.
- Δ' κλίση:** casus, -us (αρσ.) = τυχαίο, απροσδόκητο γεγονός.
- Ε' κλίση:** dies, -ei (αρσ.) = μέρα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** paulus, -a, -um = λίγος.
proximus, -a, -um = πολύ κοντινός.
trepidus, -a, -um = έντρομος, περιδεής.
obvius, -a, -um = ενάντιος, αντίθετος.
posterus, -a, -um = επόμενος.
- Γ' κλίση:** mirabilis, -is, -e = παράδοξος, περίεργος.
tristis, -is, -e = λυπημένος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** saluto, salutavi, salutatum, salutare = προσαγορεύω, χαιρετίζω.
miseror, miseratus sum, miserari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = οικτίζω, λυπάμαι (κάποιον).
- Β' συζ.:** exterreo, exterrui, exterritum, exterrere = τρομοκρατώ.
lateo, latui, - , latere = κρύβομαι.
- Γ' συζ.:** capio, cepi, captum, capere (**ανήκει στα 15**) = πιάνω, συλλαμβάνω.
excludo (ex + claudio), exclusi, exclusum, excludere = διώχνω, κλείνω απ' έξω.
recedo (re + cedo), recessi, recessum, recedere = αποσύρομαι.
prorepro (pro + repro), prorepsi, proreptum, prorepere = σέρνομαι, έρπω προς.
praetendo (prae + tendo), praetendi, praetentum (και praetensum), praetendere = κρεμάω μπροστά, τεντώνω.
abdo, abdidi, abditum, abdere = κρύβω.
discurro (dis + curro), discurri (και discucurri), discursum, discurrere = τρέχω εδώ κι εκεί.
animadverto, animadverti, animadversum, animadvertere = παρατηρώ.
adgnosco, adgnovi, adgnitum, adgnosce = αναγνωρίζω.
extrahō, extraxi, extractum, extrahere = τραβάω έξω, βγάζω τραβώντας.
adduco (ad + duco), adduxi, adductum, adducere = παρακινώ.
defero (de + fero), detuli, delatum, deferre = μεταφέρω.
moriō, mortuus sum, mori (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ - ανήκει στα 15**) = πεθαίνω (μετοχή μέλλοντα moriturus).
fio, factus sum, fieri (**παθητικό του facio, ανήκει στα 15**) = γίνομαι.
- Δ' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **aetas, aetatis** (= ηλικία) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um** και **-ium**.
- Το ουσιαστικό **foris, -is** (= πόρτα) είναι θηλυκό και εμφανίζεται συνηθέστατα στον πληθυντικό **fores, -ium**.
- Το ουσιαστικό **pes, pedis** (= πόδι) είναι αρσενικό.
- Το ρήμα **lateo, latui, - , latere** δεν έχει σουπίνο.
- Το ρήμα **moriō, mortuus sum, mori** (**3**) είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **moriturus**.
- Το ρήμα **miseror, miseratus sum, miserari** (**1**) είναι αποθετικό.

► **Συντακτικό:**

- Προσοχή στη σύνταξη του ρήματος:
- ✓ **saluto** + 2 αιτιατικές: μία αιτιατική ως αντικείμενο και η άλλη αιτιατική ως κατηγορούμενο στο αντικείμενο.
- Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση «**dum obvia turba quasi moriturum eum miseratur**» εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο **dum**, εκφέρεται με **οριστική ενεστώτα** (miseratur), ανεξάρτητα από το χρόνο της κύριας πρότασης (λατινισμός), και εκφράζει **πράξη ταυτόχρονη** με εκείνη της κύριας πρότασης.

ΜΑΘΗΜΑ XXI (21) ΠΩΣ ΠΗΡΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΤΟ PISAURUM

Μετάφραση

Οι Γαλάτες με αρχηγό το Βρέννο, αφού κατατρόπωσαν τις ρωμαϊκές λεγεώνες στον ποταμό Αλία, κατέστρεψαν εντελώς τη Ρώμη εκτός από το Καπιτώλιο, για το οποίο πήραν ως αντάλλαγμα ένα τεράστιο χρηματικό ποσό. Τότε ο Κάμιλλος, που είχε παραμείνει εξόριστος για πολύ καιρό στην Αρδέα, γιατί δε μοίρασε ακριβοδίκαια τη λεία από τους Βηίους, εκλέχτηκε δικτάτορας αν και βρισκόταν μακριά (από τη Ρώμη). Αυτός ακολούθησε τους Γαλάτες που ήδη αποχωρούσαν και, αφού τους εξολόθρεψε, πήρε πίσω όλο το χρυσάφι. Επειδή το χρυσάφι ζυγίστηκε στον τόπο εκείνο, έδωσε το όνομά του στην πόλη: ονομάζεται δηλαδή Πίσαυρο, επειδή εκεί ζυγίστηκε το χρυσάφι. Μετά την πράξη αυτή ο Κάμιλλος επέστρεψε στην εξορία, απ' όπου όμως γύρισε αφού τον παρακάλεσαν.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Allia, -ae (αρσ.) = ο Αλίας.
Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
pecunia, -ae (θηλ.) = χρήματα.
Ardea, -ae (θηλ.) = η Αρδέα.
praeda, -ae (θηλ.) = λεία.
- Β' κλίση:** Brennus, -i (αρσ.) = ο Βρέννος.
Gallus, -i (αρσ.) = ο Γαλάτης.
Romanus, -i (αρσ.) = ο Ρωμαίος.
Capitolium, -ii/-i (ουδ.) = το Καπιτώλιο.
Camillus, -i (αρσ.) = ο Κάμιλλος.
exilium, -ii/-i (ουδ.) = εξορία.
aurum, -i (ουδ.) = χρυσάφι.
Pisaurum, -i (ουδ.) = το Πίσαυρο.
- Γ' κλίση:** dux, -cis (αρσ.) = αρχηγός, στρατηγός.
flumen, -inis (ουδ.) = ποταμός.
legio, -onis (θηλ.) = λεγεώνα.
urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
ius, iuris (ουδ.) = δίκαιο.
dictator, -oris (αρσ.) = δικτάτορας, αρχιστράτηγος.
civitas, -atis (θηλ.) = πολιτεία.
nomen, -inis (ουδ.) = όνομα.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** immensus, -a, -um = τεράστιος, πολύ μεγάλος.
Veientanus, -a, -um = των Βηίων.
aequus, -a, -um = ίσος, δίκαιος.
- Γ' κλίση:** omnis, -is, -e = όλος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** do, dedi, datum, dare = δίνω.
penso, pensavi, pensatum, pensare = ζυγίζω.
rogo, rogavi, rogatum, rogare = παρακαλώ, ζητώ.
- Β' συζ.:** deleo, delevi, deletum, delere = καταστρέφω.
- Γ' συζ.:** everto (ex + verito), everti, eversum, evertere = καταστρέφω εντελώς.
accipio (ad + capio), accepi, acceptum, accipere (ανήκει στα 15) = δέχομαι.
divido, divisi, divisum, dividere = μοιράζω.
fio, factus sum, fieri (παθητικό του facio, ανήκει στα 15) = γίνομαι.
sequor, secutus sum, sequi (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = ακολουθώ.
interimo (inter + emo), interemi, interemptum, interimere = εξολοθρεύω.
recipio (re + capio), recepi, receptum, recipere (ανήκει στα 15) = παίρνω πίσω, επανακτώ.
appendo (ad + pendo), appendi, appensum, appendere = ζυγίζω.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
revertor, reverti (και reversus sum), reverti (ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ και ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = επιστρέφω.
- Δ' συζ.:** abeo (ab + eo), abivi (και abii), abitum, abire = αποχωρώ.
redeo, redivi (και redii), reditum, redire = επανέρχομαι, επιστρέφω.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.
absum (ab + sum), abfui και afui, - , abesse = απουσιάζω, λείπω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **pecunia**, -ae (= χρήματα) δεν έχει πληθυντικό αριθμό.
- Ως παθητικό του ρήματος **facio**, feci, factum, facere (3) χρησιμοποιείται το ρήμα **fio**, factus sum, fieri.
- Το ουσιαστικό **civitas**, civitatis (= πολιτεία) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε -um και -ium.
- Το ουσιαστικό **aurum**, -i (= χρυσάφι) δεν έχει πληθυντικό αριθμό.
- Το ρήμα **revertor**, reverti (και reversus sum), reverti (3) λειτουργεί ως αποθετικό και ημιαποθετικό.

► Συντακτικό:

- Το **Brenno duce** είναι ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη: Brenno: υποκείμενό της, ενώ το duce (ουσιαστικό που δηλώνει αξίωμα): κατηγορηματικός προσδιορισμός στο Brenno. Έχει θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του χρόνου.
 - Οι προθέσεις **propter**, **ob**, **per** συντάσσονται με αιτιατική και δηλώνουν το εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο.
 - **Deletis και interemptis**: αφαιρετικές απόλυτες χρονικές μετοχές. Δηλώνουν το προτερόχρονο, έχουν παθητική σημασία. Το ποιητικό αίτιο των μετοχών συμπίπτει με το Υποκείμενο των ρημάτων και γι' αυτό παραλείπεται.
- Οι παραπάνω μετοχές αναλύονται στις αντίστοιχες δευτερεύουσες προτάσεις τρέποντας τη σύνταξη σε ενεργητική, γιατί πρόκειται για την περίπτωση όπου χρησιμοποιείται μετοχή παθητικού παρακειμένου, επειδή η λατινική δε διαθέτει ενεργητική μετοχή για το παρελθόν:

deletis legionibus = cum Galli legiones delevissent ή
postquam Galli legiones deleverunt

quibus interemptis = cum Camillus eos interemisset ή
postquam Camillus quos interemit

• Το **post hoc factum** είναι εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει χρονική ακολουθία. Ισοδύναμη έκφραση: **hoc post facto**.

ΜΑΘΗΜΑ XXII (22) ΠΡΟΤΡΟΠΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Μετάφραση

Ας μιμηθούμε τους Βρούτους, τους Καμίλλους, τους Δεκίους, τους Κουρίους, τους Φαβρίκιους, τους Σκιπίωνές μας και τους αναρίθμητους άλλους (ηγέτες) που στέριωσαν αυτή την πολιτεία: σ' αυτούς εγώ βέβαια δίνω μια θέση ανάμεσα στους αθάνατους θεούς. Ας αγαπάμε την πατρίδα μας, ας υπακούουμε στη Σύγκλητο, ας φροντίζουμε για τους καλούς πολίτες· ας αδιαφορούμε για το τωρινό κέρδος κι ας υπηρετούμε τη μελλοντική δόξα· ας θεωρούμε άριστο πράγμα αυτό που είναι το πιο σωστό· ας ελπίζουμε αυτά που θέλουμε, αλλά ας υπομένουμε ό,τι (αντίξοο) μας συμβεί· ας πιστεύουμε, τέλος, πως το σώμα των γενναίων αντρών και των μεγάλων ανθρώπων είναι θνητό, αλλά οι δυνάμεις της ψυχής και η δόξα της αρετής είναι αιώνια.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** patria, -ae (θηλ.) = πατρίδα.
gloria, -ae (θηλ.) = δόξα.
- Β' κλίση:** Brutus, -i (αρσ.) = ο Βρούτος.
Camillus, -i (αρσ.) = ο Κάμιλλος.
Decius, -ii/-i (αρσ.) = ο Δέκιος.
Curius, -ii/-i (αρσ.) = ο Κούριος.
Fabricius, -ii/-i (αρσ.) = ο Φαβρίκιος
deus, -i (αρσ.) = θεός.
numerus, -i (αρσ.) = αριθμός.
boni, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι καλοί πολίτες.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
animus, -i (αρσ.) = ψυχή.
- Γ' κλίση:** Scipio, -ionis (αρσ.) = ο Σκιπίωνα.
posteritas, -atis (θηλ.) = το μέλλον, οι μεταγενέστεροι.
corpus, -oris (ουδ.) = σώμα.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
virtus, -utis (θηλ.) = ανδρεία, αρετή.
- Δ' κλίση:** coetus, -us (αρσ.) = συνάθροιση, «χορεία».
senatus, -us (αρσ.) = η Σύγκλητος.
fructus, -us (αρσ.) = ωφέλεια, κέρδος.
motus, -us (αρσ.) = κίνηση.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** publicus, -a, -um = δημόσιος.
optimus, -a, -um = άριστος (υπερθετικός του bonus, -a, -um).
rectissimus, -a, -um = ο πιο σωστός (υπερθετικός του rectus, -a, -um).
magnus, -a, -um = μεγάλος.
sempiternus, -a, -um = αιώνιος.
- Γ' κλίση:** innumerabilis, -is, -e = αμέτρητος.
immortalis, -is, -e = αθάνατος.
fortis, -is, -e = δυνατός.
mortalis, -is, -e = θνητός.

Αντωνυμίες του κειμένου

- noster, nostra, nostrum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Αντωνυμικό επίθετο του κειμένου

- alius, alia, aliud = άλλος, -η, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** imitor, imitatus sum, imitari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = μιμούμαι.
 amo, amavi, amatum, amare = αγαπώ.
 puto, putavi, putatum, putare = νομίζω, θεωρώ.
 spero, speravi, speratum, sperare = ελπίζω.
 arbitror, arbitratus sum, arbitrari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = νομίζω, θεωρώ.
- Β' συζ.:** pareo, parui, paritum, parere = υπακούω.
- Γ' συζ.:** repono (re + pono), reposui, repositum, reponere = τοποθετώ, κατατάσσω.
 consulo, consului, consultum, consulere = φροντίζω για, προσέχω.
 neglego (nec + lego), neglexi, neglectum, neglegere = αδιαφορώ για, αμελώ.
 fero, tuli, latum, ferre = φέρνω, υπομένω.
 accidit, accidit, -, accidere = συμβαίνει.
- Δ' συζ.:** stabilio, stabilivi, stabilitum, stabilire = στεριώνω.
 servio, servivi, servitum, servire = υπηρετώ.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.
 volo, volui, -, velle = θέλω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Η υποτακτική των ρημάτων του κειμένου ανήκει στο είδος της **προτρεπτικής υποτακτικής**.
- Το ρήμα **sum** παρουσιάζει μετοχή ενεστώτα μόνο ως σύνθετο: **praesens, absens**.

► Συντακτικό:

- Προσοχή στη σύνταξη των ρημάτων:
- ✓ **pareo** + δοτική = υπακούω.
- ✓ **consulo** + δοτική χαριστική = φροντίζω για, προσέχω.
- ✓ **servio** + δοτική = υπηρετώ.

ΜΑΘΗΜΑ XXIII (23) ΕΝΑΣ ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Μετάφραση

Ο Καικίνας Παίτος, ο σύζυγος της Αρρίας, ήταν άρρωστος· άρρωστος ήταν και ο γιος τους. Ο γιος τους πέθανε. Η Αρρία του έκανε την κηδεία με τέτοιο τρόπο, ώστε ο σύζυγος της να το αγνοεί. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά όταν έμπαινε στην κρεβατοκάμαρα του, προσποιόταν ότι ο γιος τους ήταν ζωντανός και στο σύζυγο της, που ρωτούσε πολύ συχνά πως ήταν το παιδί, απαντούσε: «Κοιμήθηκε καλά, έφαγε με όρεξη». Κι όταν κάποια στιγμή τα δάκρυά της, που τα συγκρατούσε τόση ώρα, ήταν έτοιμα να ξεσπάσουν ασταμάτητα, έβγαινε έξω· τότε παραδινόταν στη θλίψη της και λίγο αργότερα ξαναγύριζε με στεγνά μάτια. Ο Σκριβωνιανός είχε στασιάσει στην Ιλλυρία εναντίον του αυτοκράτορα Κλαυδίου. Ο Παίτος είχε πάει με το μέρος του, και, αφού σκοτώθηκε ο Σκριβωνιανός, τον οδηγούσαν σιδηροδέσμιο στη Ρώμη. Επρόκειτο να επιβιβαστεί σε καράβι: η Αρρία παρακαλούσε τους στρατιώτες να την επιβιβάσουν μαζί του. Δεν το κατόρθωσε· (έτσι) νοίκιασε ένα ψαροκάικο κι ακολούθησε το πελώριο καράβι.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α΄ κλίση:** Caecina, -ae (αρσ.) = ο Καικίνας.
Arria, -ae (θηλ.) = η Αρρία.
lacrima, -ae (θηλ.) = δάκρυ.
Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
navicula, -ae (θηλ.) = πλοιάριο.
- Β΄ κλίση:** Paetus, -i (αρσ.) = ο Παίτος.
maritus, -i (αρσ.) = σύζυγος.
filius, -ii/-i (αρσ.) = γιος.
cubiculum, -i (ουδ.) = κρεβατοκάμαρα.
puer, pueri (αρσ.) = παιδί.
cibus, -i (αρσ.) = τροφή.
oculus, -i (αρσ.) = μάτι.
Scribonianus, -i (αρσ.) = ο Σκριβωνιανός.
arma, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = όπλα.
Illyricum, -i (ουδ.) = η Ιλλυρία.
Claudius, -ii/-i (αρσ.) = ο Κλαύδιος.
- Γ΄ κλίση:** funus, -eris (ουδ.) = κηδεία.
dolor, -oris (αρσ.) = θλίψη.
pars, partis (θηλ.) = τμήμα, μερίδα. / partes, -ium = πολιτική παράταξη.
navis, -is (θηλ.) = πλοίο.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
- Δ΄ κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε΄ κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β΄ κλίση:** paulus, -a, -um = λίγος.
siccus, -a, -um = στεγνός, ξερός.
piscatorius, -a, -um = ψαράδικος.
- Γ΄ κλίση:** ingens, -entis = τεράστιος, πελώριος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- quis, quis, quid (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** aegroto, aegrotavi, aegrotatum, aegrotare = ασθενώ, είμαι άρρωστος.
 paro, paravi, paratum, parare = ετοιμάζω.
 ignoro, ignoravi, ignoratum, ignorare = αγνοώ.
 intro, intravi, intratum, intrare = μπαίνω μέσα.
 simulo, simulavi, simulatum, simulare = προσποιούμαι.
 interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogare = ρωτώ.
 do, dedi, datum, dare = δίνω.
 oro, oravi, oratum, orare = παρακαλώ.
 impetro, impetravi, impetratum, impetrare = κατορθώνω κάτι.
- Β' συζ.:** respondeo, respondi, responsum, respondere = απαντώ.
 cohibeo (cum + habeo), cohibui, cohibitum, cohibere = συγκρατώ.
 moveo, movi, motum, movere = κινώ.
- Γ' συζ.:** morior, mortuus sum, mori (**ανήκει στα 15 - ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = πεθαίνω
 (μετοχή μέλλοντα moriturus).
 vivo, vixi, victum, vivere = ζω.
 ago, egi, actum, agere = οδηγώ, κάνω.
 quiesco, quievi, quietum, quiescere = ησυχάζω.
 sumo, sumpsi, sumptum, sumere = παίρνω.
 vinco, vici, victum, vivere = νικώ.
 prorumpo (pro + rumpo), prorupi, proruptum, prorumpere = ξεσπώ.
 egredior (e + gradior), egressus sum, egredi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = βγαίνω έξω.
 occido, occidi, occisum, occidere = φονεύω.
 traho, traxi, tractum, trahere = σύρω, τραβώ.
 ascendo, ascendi, ascensum, ascendere = ανεβαίνω.
 impono, imposui, impositum, imponere = επιβιβάζω.
 conduco (cum + duco), conduxi, conductum, conducere = νοικιάζω.
 sequor, secutus sum, sequi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ακολουθώ.
- Δ' συζ.:** redeo, redivi (και redii), reditum, redire = επιστρέφω.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **filius** σχηματίζει τη γενική ενικού σε **-ii** και **-i** (filii/i) και την κλητική ακατάληκτη (fili). Το ίδιο ισχύει και με τα κύρια ονόματα σε **-ius**.
- Το ρήμα **morior, mortuus sum, mori (3)** είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **moriturus**.
- Το ρήμα **egredior, egressus sum, egredi (3)** είναι αποθετικό.

- Το ουσιαστικό **pars, partis** ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **μέρος** και στον πληθυντικό αριθμό **πολιτική παράταξη**. Στο κείμενο λειτουργεί με τη δεύτερη σημασία.
- **Erat ascensurus**: Οριστική Παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας [→ σχηματίζεται με τη μετοχή του μέλλοντα και τους αντίστοιχους τύπους του sum].
- Το ουσιαστικό **navis, -is** (= πλοίο) είναι θηλυκό γ' κλίσης και σχηματίζει την αφαιρετική ενικού σε **-e** και **-i**.
- Το **duco** είτε σύνθετο είτε απλό σχηματίζει το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα χωρίς κατάληξη: **duc - conduc**.
- Το ρήμα **sequor, secutus sum, sequi (3)** είναι αποθετικό.

► **Συντακτικό:**

• **Cum illa cubiculum mariti intraverat**: **Είναι** δευτερεύουσα χρονική πρόταση. **Εισάγεται** με τον επαναληπτικό **cum**. **Εκφέρεται** με Οριστική Υπερσυντελικού (intraverat) διότι εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (**simulabat: παρατατικός**) και δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εξάρτησης **simulabat**.

• **Cum lacrimae suae diu cohibitae, vincerent**: **Είναι** δευτερεύουσα χρονική πρόταση. **Εισάγεται** με τον ιστορικό ή διηγηματικό **cum**. **Εκφέρεται** με Υποτακτική (γιατί υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση· δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους) **Παρατατικού** (vincerent), διότι εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (**egrediebatur: παρατατικός**) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εξάρτησης **egrediebatur**.

• **Occiso Scriboniano**: **Αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή**. Είναι μετοχή παρακειμένου, δηλώνει το προτερόχρονο και έχει παθητική σημασία. Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική πρόταση διατηρώντας την παθητική σύνταξη:

occiso Scriboniano = cum Scribonianus occisus esset ή
postquam Scribonianus occisus est

ΜΑΘΗΜΑ XXIV (24) ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΕΝΟΣ ΨΕΥΤΗ

Μετάφραση

Όταν ο Πόπλιος Κορνήλιος Νασικάς πήγε στον ποιητή Έννιο και τον ζητούσε από την πόρτα, η υπηρέτρια του είπε ότι δεν ήταν σπίτι, (τότε) ο Νασικάς κατάλαβε πως του απάντησε έτσι με διαταγή του αφεντικού της και πως ο Έννιος ήταν μέσα. Άκου τώρα τι έκανε μετά ο Νασικάς. Όταν μετά από λίγες μέρες ο Έννιος ήρθε στο Νασικά και τον ζητούσε από την πόρτα, ο Νασικάς φώναξε πως δεν ήταν στο σπίτι, παρόλο που ήταν στο σπίτι. Τότε ο Έννιος αγανακτισμένος γιατί ο Νασικάς του έλεγε ψέματα τόσο απροκάλυπτα, είπε: «Τι λοιπόν; Δεν αναγνωρίζω τη φωνή σου;». Θέλεις να μάθεις τι (του) απάντησε ο Νασικάς; «Είσαι αναιδής άνθρωπος. Όταν εγώ σε ζητούσα, πίστεψα στην υπηρέτρια σου πως δεν ήσουν στο σπίτι. Εσύ δεν πιστεύεις εμένα τον ίδιο;».

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Nasica, -ae (αρσ.) = ο Νασικάς.
poeta, -ae (αρσ.) = ποιητής.
ancilla, -ae (θηλ.) = υπηρέτρια.
ianua, -ae (θηλ.) = πόρτα.
- Β' κλίση:** Publius, -ii/-i (αρσ.) = ο Πόπλιος.
Cornelius, -ii/-i (αρσ.) = ο Κορνήλιος.
Ennius, -ii/-i (αρσ.) = ο Έννιος.
ostium, -ii/-i (ουδ.) = πόρτα.
dominus, -i (αρσ.) = κύριος.
- Γ' κλίση:** vox, -cis (θηλ.) = φωνή.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
- Δ' κλίση:** iussus, -us (αρσ.) = διαταγή.
- Ε' κλίση:** dies, -ei (αρσ.) = μέρα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** paucus, -a, -um = λίγος.
- Γ' κλίση:** impudens, -entis = αναιδής.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- quis, quis, quid (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.
- tuus, tua, tuum (κτητική αντωνυμία β' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό σου.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** exclamo, exclamavi, exclamatum, exclamare = φωνάζω, αναφωνώ.
indignor, indignatus sum, indignari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = αγανακτώ.
- Β' συζ.:** respondeo, respondi, responsum, respondere = απαντώ.
- Γ' συζ.:** quaero, quaesivi, quaesitum, quaerere = ζητώ.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.

accipio (ad + capio), accepi, acceptum, accipere (**ανήκει στα 15**) = δέχομαι, μαθαίνω, λαμβάνω.

facio, feci, factum, facere (**ανήκει στα 15**) = κάνω.

cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere = γνωρίζω.

credo, credidi, creditum, credere = πιστεύω.

Δ' συζ.: venio, veni (και venii), ventum, venire = έρχομαι.

sentio, sensi, sensum, sentire = καταλαβαίνω, νιώθω, αντιλαμβάνομαι.

mentior, mentitus sum, mentiri (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ψεύδομαι, λέω ψέματα.

scio, scivi (και scii), scitum, scire = γνωρίζω, μαθαίνω.

Ανώμαλα: sum, fui, -, esse = είμαι.

inquit (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = είπε.

volo, volui, -, velle = θέλω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

• Το **eique** είναι γένους αρσενικού γιατί αναφέρεται στο **Nasica**.

• **Quaerenti:** Πρόκειται για τη μετοχή του **quaero, quaesivi, quaesitum, quaerere (3)**.

• Η **προστακτική ενεστώτα** του ρήματος **scio** σχηματίζεται με τις καταλήξεις της προστακτικής του μέλλοντα → β' ενικό: **scito** και β' πληθυντικό: **sciotote**.

► Συντακτικό:

• **Cum P. Cornelius Nasica ad Ennium poetam venisset:** **Είναι** δευτερεύουσα χρονική πρόταση. **Εισάγεται** με τον ιστορικό ή διηγηματικό **cum**. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (γιατί υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση· δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους) **Υπερσυντελικού** (venisset), διότι εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (**sensit: ιστορ. παρακείμενος**) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εξάρτησης **sensit**.

• **iussu domini:** iussu → αφαιρετική του εσωτερικού αναγκαστικού αιτίου που συνοδεύεται από μια γενική προσώπου (domini) ως γενική υποκειμενική.

• **Paucis post diebus** → Ισοδύναμη έκφραση: **post paucos dies:** δηλώνει τη χρονική ακολουθία.

• Tum Ennius indignatus **quod Nasica tam aperte mentiebatur:** **Είναι** δευτερεύουσα ουσιαστική αιτιολογική πρόταση. **Εισάγεται** με τον αιτιολογικό σύνδεσμο **quod**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** (για να δηλώσει αιτιολογία αντικειμενικά αποδεκτή) **Παρατατικού** (mentiebatur), διότι αναφέρεται στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως αντικείμενο της μετοχής **indignatus** (προέρχεται απ' το ρήμα indignor, που είναι ρήμα ψυχικού πάθους).

ΜΑΘΗΜΑ XXV (25) ΠΩΣ ΕΝΑ ΣΥΚΟ ΣΤΑΘΗΚΕ ΑΦΟΡΜΗ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ Η ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

Μετάφραση

Κάποια μέρα ο Κάτωνας έφερε στο Βουλευτήριο ένα πρώιμο σύκο από τη Καρχηδόνα και δείχνοντάς το στους Συγκλητικούς είπε: «Σας ρωτώ, πότε νομίζετε πως κόπηκε αυτό το σύκο από το δέντρο;». Όταν όλοι απάντησαν πως ήταν φρέσκο, αυτός είπε: «Κι όμως, μάθετε πως κόπηκε στην Καρχηδόνα πριν τρεις μέρες. Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο, προστατεύστε την πατρίδα. Μην έχετε εμπιστοσύνη στις δυνάμεις της πόλης. Να αποβάλλετε την υπερβολική σας αυτοπεποίθηση. Μην πιστέψετε πως θα ενδιαφερθεί κανείς για την πατρίδα, αν εσείς οι ίδιοι δε φροντίσετε γι' αυτήν. Θυμηθείτε ότι κάποτε η πατρίδα μας βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο». Κι αμέσως κηρύχτηκε ο τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος, που στη διάρκειά του καταστράφηκε η Καρχηδόνα.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** curia, -ae (θηλ.) = το Βουλευτήριο.
patria, -ae (θηλ.) = πατρίδα.
fiducia, -ae (θηλ.) = εμπιστοσύνη, αυτοπεποίθηση.
- Β' κλίση:** ficus, -i (θηλ.) [κατά τη β' κλίση] ή ficus, -us [κατά την δ' κλίση] = σύκο.
murus, -i (αρσ.) = τοίχος, τείχος. / muri, -orum = τείχη.
periculum, -i (ουδ.) = κίνδυνος.
bellum, -i (ουδ.) = πόλεμος.
- Γ' κλίση:** Cato, -onis (αρσ.) = ο Κάτωνας.
Carthago, -inis (θηλ.) = η Καρχηδόνα.
patres, -um (αρσ.) = οι Συγκλητικοί.
arbor, -oris (θηλ.) = δέντρο.
hostis, -is (αρσ.) = εχθρός.
opes, -um [μόνο πληθυντικός] (θηλ.) = δυνάμεις.
urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
discrimen, -inis (ουδ.) = κίνδυνος.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** dies, -ei (αρσ.) = μέρα.
res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** nimius, -a, -um = υπερβολικός.
publicus, -a, -um = δημόσιος.
extremus, -a, -um = έσχατος (υπερθετικός του exterus, -a, -um).
Punicus, -a, -um = Καρχηδονιακός.
- Γ' κλίση:** praecox, -ocis = πρώιμος.
omnis, -is, -e = όλος, ολόκληρος.
recens, -ntis = πρόσφατος, φρέσκος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogare = ρωτώ.
 puto, putavi, putatum, putare = νομίζω.
 tutor, tutatus sum, tutari **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = προστατεύω.
- Β' συζ.:** habeo, habui, habitum, habere = έχω, θεωρώ.
 caveo, cavi, cautum, cavere = φυλάγομαι.
 deleo, deleui, deletum, delevere = καταστρέφω.
- Γ' συζ.:** afferro (ad + fero), attuli, allatum, afferre = φέρνω (κάπου).
 ostendo (obs + tendo), ostendi, ostentum (και ostensum), ostendere = δείχνω.
 decerpo (de + carpo), decerpsi, decerptum, decerpere = κόβω.
 dico, dixi, dictum, dicere = λέω.
 confido, confisus sum, confidere **(ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = έχω εμπιστοσύνη.
 depono (de + pono), deposui, depositum, deponere = αποβάλλω.
 credo, credidi, creditum, credere = πιστεύω.
 consulo, consului, consultum, consulere = φροντίζω.
 sumo, sumpsi, sumptum, sumere = λαμβάνω / sumo bellum = αρχίζω πόλεμο.
- Δ' συζ.:** scio, scivi (και scii), scitum, scire = γνωρίζω.
- Ανόμαλα:** inquit **(ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ)** = είπε.
 sum, fui, - , esse = είμαι.
 nolo, nolui, - , nolle = δεν θέλω.
 memini, meminisse **(ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ)** = θυμάμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **ficus**, **-i** (= σύκο) δευτερόκλιτο θηλυκό κλίνεται και σύμφωνα με την 4η κλίση παίρνοντας απ' αυτή τους τύπους σε **-us** και **-u**.
- Το ουσιαστικό **pater**, **-tris** (= πατέρας) στον πληθυντικό **patres**, **-um** έχει τη σημασία **των συγκλητικών** και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um**.
- Το ουσιαστικό **arbor**, **-oris** (= δέντρο) είναι θηλυκό 3ης κλίσης.
- Το ουσιαστικό **opibus** είναι **ελλειπτικό** και **ετερόσημο**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **βοήθεια** και στον πληθυντικό αριθμό **δυνάμεις**.
- Το ρήμα **confido**, **confisus sum**, **confidere** (3) είναι ημιαποθετικό.
- Το ελλειπτικό ρήμα **memini**, **meminisse** είναι παρακείμενος με σημασία ενεστώτα. Οι τύποι memento - mementote είναι μορφολογικά προστακτική παρακειμένου, η μόνη που διασώθηκε στα λατινικά· έχει όμως καταλήξεις Μέλλοντα.
- Το επίθετο **exterus** (= ο έξω) έχει υπερθετικό **extremus** και **extimus**.

► Συντακτικό:

- Η πρόθεση **ante** συντάσσεται με **αιτιατική** και δηλώνει **πριν πόσο καιρό έγινε κάτι**.

Ισοδύναμη έκφραση: **ante** (επίρρημα) + αφαιρετική μέτρου ή διαφοράς
ante tertium diem = tertio ante die

- Προσοχή στο συντακτικό φαινόμενο της απαγόρευσης. Εκφράζεται:
α. noli, nolite + απαρέμφατο ενεστώτα
β. ne [nemo, nihil → αρνητικές λέξεις] + υποτακτική παρακειμένου
 Π.χ. **nolite confidere** = ne confisi sitis (ισοδύναμη έκφραση)
Neminem credideritis patriae consulturum esse = Nolite credere **quemquam** patriae consulturum esse.
- Προσοχή στον **εξαρτημένο υποθετικό λόγο** του κειμένου:
Υπόθεση: nisi vos ipsi patriae **consulueritis** (υποτακτική παρακειμένου)
Απόδοση: neminem credideritis patriae **consulturum esse** (απαρέμφατο)
 Απλός, εξαρτημένος, υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο μέλλον.
Η ανεξάρτητη μορφή του θα ήταν ως εξής:
Υπόθεση: nisi vos ipsi patriae **consulueritis** (οριστική τετελεσμένου μέλλοντα)
Απόδοση: nemo patriae **consulet** (οριστική μέλλοντα)

ΜΑΘΗΜΑ XXVI (26) Ο ΠΛΙΝΙΟΣ ΑΝΑΓΓΕΛΛΕΙ ΕΝΑ ΘΑΙΒΕΡΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

Μετάφραση

Ο Γάιος Πλίνιος στέλνει τους χαιρετισμούς του στο Μαρκελλίνο.

Πάρα πολύ λυπημένος σου γράφω τα παρακάτω: Η μικρότερη κόρη του Φουνδανού μας πέθανε. Από αυτό το κορίτσι ποτέ δεν είδα τίποτα (ή κανένα πλάσμα) πιο πρόσχαρο, τίποτα πιο αξιαγάπητο ούτε πιο άξιο για πιο μακρόχρονη ζωή. Δεν είχε συμπληρώσει ακόμα τα δεκατρία της χρόνια, και διέθετε κιόλας γεροντική σύνεση, σοβαρότητα που ταιριάζει σε κυρία μαζί όμως και κοριτσίστικη γλυκύτητα (κατά λέξη: και ήδη σ' αυτήν υπήρχε γεροντική σύνεση, σοβαρότητα κυρίας κι όμως κοριτσίστικη γλυκύτητα). Πως εκείνη κρεμιόταν από το λαιμό του πατέρα της! Πώς αγκάλιαζε εμάς, τους φίλους του πατέρα της, και με αγάπη και με σεμνότητα! Πώς αγαπούσε τις τροφούς, πως τους παιδαγωγούς, πως τους δασκάλους της! Με πόση επιμέλεια (και) με πόσο νόημα διάβαζε συχνά! Πόσο συγκρατημένα έπαιζε! Με πόση υπομονή, με πόση ακόμη εγκαρτέρηση υπέμενε την τελευταία αρρώστια της!

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** filia, -ae (θηλ.) = κόρη.
puella, -ae (θηλ.) = κοπέλα, κορίτσι.
vita, -ae (θηλ.) = ζωή.
prudentia, -ae (θηλ.) = φρόνηση, σύνεση.
patientia, -ae (θηλ.) = υπομονή.
constantia, -ae (θηλ.) = εγκαρτέρηση.
- Β' κλίση:** Gaius, -ii/-i (αρσ.) = ο Γάιος.
Plinius, -ii/-i (αρσ.) = ο Πλίνιος.
Marcellinus, -i (αρσ.) = ο Μαρκελλίνος.
Fundanus, -i (αρσ.) = ο Φουνδανός.
annus, -i (αρσ.) = έτος, χρόνος.
amicus, -i (αρσ.) = φίλος.
paedagogus, -i (αρσ.) = παιδαγωγός (δούλος που συνόδευε τα παιδιά).
- Γ' κλίση:** salus, -utis (θηλ.) = σωτηρία, υγεία, χαιρετισμός.
gravitas, -atis (θηλ.) = σεμνότητα, σοβαρότητα.
suavitas, -atis (θηλ.) = γλυκύτητα.
pater, patris (αρσ.) = πατέρας.
cervices, -um [μόνο πληθυντικός] (θηλ.) = τράχηλος, λαιμός.
nutrix, -icis (θηλ.) = τροφός.
praeceptor, -oris (αρσ.) = δάσκαλος.
valetudo, -inis (θηλ.) = κακή υγεία, αρρώστια.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** parvus, -a, -um = μικρός.
festivus, -a, -um = πρόσχαρος.
longus, -a, -um = μακρύς, μακροχρόνιος.
dignus, -a, -um = άξιος.
paternus, -a, -um = πατρικός.

- novus, -a, -um = νέος, πρόσφατος, τελευταίος.
Γ' κλίση: tristis, -is, -e = λυπημένος.
 amabilis, -is, -e = αξιαγάπητος.
 anilis, -is, -e = γεροντικός.
 matronalis, -is, -e = που ταιριάζει σε δέσποινα.
 puellaris, -is, -e = κοριτσίστικος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- noster, nostra, nostrum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- qui, quae, quod (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** lectito, lectitavi, lectitatum, lectitare = διαβάζω συχνά.
Β' συζ.: video, vidi, visum, videre = βλέπω.
 impleo, implevi, impletum, implere = συμπληρώνω.
 inhaereo (in + haereo), inhaesi, inhaesum, inhaerere = προσκολλιέμαι, κρεμιέμαι από.
Γ' συζ.: dico, dixi, dictum, dicere = λέω.
 scribo, scripsi, scriptum, scribere = γράφω.
 morior, mortuus sum, mori (**ανήκει στα 15 - ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = πεθαίνω (μετοχή μέλλοντα moriturus).
 complector, complexus sum, complecti (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = αγκαλιάζω.
 diligo (dis + lego), dilexi, dilectum, diligere = αγαπώ.
 ludo, lusi, lusum, ludere = παίζω.
 fero, tuli, latum, ferre = φέρω, υπομένω.
Δ' συζ.: Δεν υπάρχουν.
Ανώμαλα: sum, fui, -, esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το επίθετο **tristis**, -e (= λυπημένος) σχηματίζει το επίρρημα του θετικού ως **triste** και όχι tristiter.
- Το ουσιαστικό **filia**, -ae (= θυγατέρα) σχηματίζει τη δοτική και αφαιρετική του πληθυντικού σε -is και -abus (filiis - filiabus).
- Το ουσιαστικό **cervix**, -icis είναι εύχρηστο μόνο στον πληθυντικό: **cervices**, -um (= τράχηλος, λαιμός).
- Ο συγκριτικός του επιθέτου **novus** (= νέος) είναι **recentior**.

► Συντακτικό:

- Το επίθετο **dignus** (= άξιος) συντάσσεται με **αφαιρετική οργανική του μέσου**.

ΜΑΘΗΜΑ XXVII (27) ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΩΡΙΜΑΖΕΙ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

Μετάφραση

Όταν ο Άκκιος από την πόλη της Ρώμης είχε πάει στον Τάραντα, όπου ο Πακούβιος σε μεγάλη πια ηλικία είχε αποσυρθεί, έμεινε στο σπίτι του. Ο Άκκιος, που ήταν πολύ μικρότερος του στην ηλικία, του διάβασε μετά από επιθυμία του, την τραγωδία του που ονομάζεται «Ατρέας». Τότε ο Πακούβιος του είπε ότι τα όσα είχε γράψει ήταν βέβαια ηχηρά και μεγαλόπρεπα, αλλά όμως του φαινόταν κάπως τραχιά και στιφά. «Έτσι είναι» απάντησε ο Άκκιος, «όπως τα λες». Κι ούτε βέβαια μετανιώνω γι' αυτό· γιατί ελπίζω πως θα είναι καλύτερα αυτά που θα γράψω στη συνέχεια. Γιατί ό,τι συμβαίνει με τους καρπούς, το ίδιο λένε πως συμβαίνει και με το πνεύμα· αυτοί (οι καρποί) που γεννιούνται σκληροί και πικροί γίνονται αργότερα γινωμένοι και γλυκείς. Όσοι όμως βγαίνουν από την αρχή μαραμένοι και μαλακοί αργότερα δεν ωριμάζουν αλλά σαπίζουν.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
tragoedia, -ae (θηλ.) = τραγωδία.
- Β' κλίση:** Accius, -ii/-i (αρσ.) = ο Άκκιος.
Tarentum, -i (ουδ.) = ο Τάραντας.
Pacuvius, -ii/-i (αρσ.) = ο Πακούβιος.
Atreus, -i (αρσ.) = ο Ατρέας.
pomum, -i (ουδ.) = καρπός, οπώρα.
ingenium, -ii/-i (ουδ.) = πνεύμα.
- Γ' κλίση:** urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
aetas, -atis (θηλ.) = ηλικία.
nomen, -inis (ουδ.) = όνομα.
- Δ' κλίση:** natus, -us (αρσ.) = ηλικία.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** multus, -a, -um = πολλός.
parvus, -a, -um = μικρός.
sonorus, -a, -um = ηχηρός.
durus, -a, -um = σκληρός, τραχύς.
acerbus, -a, -um = δυσάρεστος στη γεύση, πικρός, άγουρος.
bonus, -a, -um = καλός.
iucundus, -a, -um = ευχάριστος.
vietus, -a, -um = μαραμένος.
maturus, -a, -um = ώριμος.
- Γ' κλίση:** grandis, -is, -e = μεγάλος.
mitis, -is, -e = γινωμένος, γλυκός.
mollis, -is, -e = μαλακός.
puter (putris), -is, -e = σάπιος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- idem, eadem, idem (οριστική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** desidero, desideravi, desideratum, desiderare = επιθυμώ.
spero, speravi, speratum, sperare = ελπίζω.
- Β' συζ.:** video, vidi, visum, videre = βλέπω.
paenitet, paenituit, -, paenitere = μετανιώνω.
- Γ' συζ.:** recedo, recessi, recessum, recedere = αποσύρομαι.
devertor, deverti, deverti (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = καταλύω, μένω.
nascor, natus sum, nasci (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = γεννιέμαι.
(μετοχή μέλλοντα nasciturus).
lego, legi, lectum, legere = διαβάζω.
dico, dixi, dictum, dicere = λέω.
scribo, scripsi, scriptum, scribere = γράφω.
fio, factus sum, fieri (**ΠΑΘΗΤΙΚΟ του facio**) = γίνομαι.
gigno, genui, genitum, gignere = γεννώ.
- Δ' συζ.:** venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.
inquit (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = είπε.
aio (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = λέγω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **aetas, aetatis** (= ηλικία) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um** και **-ium**.
- Το ρήμα **devertor, deverti, deversum, devertere** (3) σχηματίζει τους χρόνους του και ως **ημιαποθετικό: devertor, deverti, deverti**.
- Το ρήμα **nascor, natus sum, nasci** (3) είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **nasciturus**.
- Το επίθετο **mitis, -e** (= γινωμένος, γλυκός) σχηματίζει το επίρρημα στο θετικό **mitite** και **mititer**.
- Ο υπερθετικός του επιθέτου **maturus** (= ώριμος) είναι **maturrimus** και **maturissimus**.

► Συντακτικό:

- Στην έκφραση **est mihi** (δοτ. προσ. κτητ.) **nomen**, το όνομα κάποιου τίθεται σε **ονομαστική (Atreus)** ή σε **δοτική (Atreo)**.
- Η αναφορική πρόταση **quae scripsisset** εκφέρεται με υποτακτική, επειδή ο λόγος είναι πλάγιος.
- Το ρήμα **videor** συντάσσεται με **δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου**.
- Τα **duriora** και **acerbiora** εκφράζουν **απόλυτη σύγκριση**, και τα μεταφράζουμε με τον θετικό βαθμό συνοδευόμενο από το «κάπως» ή το «μáλλον».
- Το ρήμα **paenitet** (που απαντάται στο γ' ενικό πρόσωπο) συντάσσεται με μια **αιτιατική** του προσώπου που λυπάται και μια **γενική** του πράγματος για το οποίο

αισθάνεται κανείς λύπη· αντί της γενικής χρησιμοποιείται το ουδέτερο αντωνυμίας ή απαρέμφατο ως υποκείμενο.

- **Ο β' όρος σύγκρισης** εκφέρεται:

- α.** με απλή αφαιρετική συγκριτική.

- β.** quam + ομοιόπτωτα ή ομοιότροπα με α' όρο.

ΜΑΘΗΜΑ XXVIII (28) ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΕΝΟΣ ΔΡΑΠΕΤΗ ΔΟΥΛΟΥ

Μετάφραση

Ο δούλος του Αισώπου μας, ο Λίκινος, που σου είναι γνωστός, δραπέτευσε από τη Ρώμη στην Αθήνα. Αυτός στην Αθήνα έμεινε λίγους μήνες ως ελεύθερος κοντά στον Πάτρωνα τον Επικούρειο. Από κει έφυγε και πήγε στην Ασία. Αργότερα, κάποιος Πλάτωνας από τις Σάρδεις, μόλις έμαθε από τις επιστολές του Αισώπου ότι αυτός ήταν δραπέτης, συνέλαβε τον άνθρωπο και τον παρέδωσε στη φυλακή στην Έφεσο. Εσύ αναζήτησε τα ίχνη αυτού του ανθρώπου, σε παρακαλώ, και με την πιο μεγάλη φροντίδα είτε στείλε τον στην Ρώμη είτε φέρ' τον μαζί σου επιστρέφοντας από την Έφεσο. Μην σε απασχολήσει πόσο αξίζει ο άνθρωπος. Γιατί έχει μικρή αξία όποιος είναι τόσο τιποτένιος. Αλλά για την ελεεινή πράξη και το θράσος του δούλου τόσο πολύ οργίστηκε ο Αίσωπος ώστε τίποτα δε θα μπορούσε να είναι πιο ευχάριστο σ' αυτόν απ' ότι η επανάκτηση του δραπέτη.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
Athenae, -arum [μόνο πληθυντικός] (θηλ.) = η Αθήνα.
Asia, -ae (θηλ.) = η Ασία.
litterae, -arum (θηλ.) = επιστολή, λογοτεχνία.
custodia, -ae (θηλ.) = φυλακή.
diligentia, -ae (θηλ.) = φροντίδα, επιμέλεια.
audacia, -ae (θηλ.) = θράσος, τόλμη.
- Β' κλίση:** Aesopus, -i (αρσ.) = ο Αίσωπος.
Licinus, -i (αρσ.) = ο Λίκινος.
servus, -i (αρσ.) = δούλος.
fugitivus, -i (αρσ.) = δραπέτης, φυγάς.
Ephesus, -i (θηλ.) = η Έφεσος.
pretium, -ii/-i (ουδ.) = αξία.
nihilum, -i (ουδ.) = τίποτα.
- Γ' κλίση:** Patro, -onis (αρσ.) = ο Πάτρωνας.
mensis, -is (αρσ.) = μήνας.
Plato, -onis (αρσ.) = ο Πλάτωνας.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
scelus, -eris (ουδ.) = έγκλημα, ελεεινή πράξη.
dolor, -oris (αρσ.) = οργή.
recuperatio, -onis (θηλ.) = επανάκτηση.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** Epicureus, -a, -um = Επικούρειος.
paucus, -a, -um = λίγος.
liber, -era, -erum = ελεύθερος.
Sardianus, -a, -um = Σαρδιανός, από τις Σάρδεις.
summus, -a, -um = ανώτατος, πάρα πολύ μεγάλος (υπερθετικός του superus, -a, -um).
parvus, -a, -um = μικρός.

gratus, -a, -um = ευχάριστος.

Γ' κλίση: Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- noster, nostra, nostrum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- quantus, quanta, quantum (ερωτηματική αντωνυμία) = πόσος, -η, -ο.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- tantus, tanta, tantum (δεικτική αντωνυμία) = τόσοσ, -η, -ο.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.: investigo, investigavi, investigatum, investigare = αναζητώ τα ίχνη.
specto, spectavi, spectatum, spectare = κοιτάζω, προσέχω.
- Β' συζ.: Δεν υπάρχουν.
- Γ' συζ.: nosco, novi, notum, noscere = γνωρίζω.
fugio, fugi, fugitum, fugere (ανήκει στα 15) = φεύγω, καταφεύγω.
cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere = (ανα)γνωρίζω.
comprehendo, comprehendi, comprehensum, comprehendere = συλλαμβάνω.
trado, tradidi, traditum, tradere = παραδίνω.
quaeso, -, -, quaesere = παρακαλώ.
mitto, misi, missum, mittere = στέλνω.
deduco (de + duco), deduxi, deductum, deducere = οδηγώ, φέρνω.
adficio (ή afficio), adfeci, adfectum, adficere (ανήκει στα 15) = περιβάλλω.
- Δ' συζ.: abeo, abivi (και abii), abitum, abire = αποχωρώ, φεύγω.
redeo, redivi (και redii), reditum, redire = επιστρέφω.
- Ανώμαλα: sum, fui, -, esse = είμαι.
nolo, nolui, -, nolle = δε θέλω.
possum, potui, -, posse = μπορώ, δύναμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **littera**, -ae ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **γράμμα του αλφαβήτου** και στον πληθυντικό αριθμό **επιστολή, λογοτεχνία**. Στο κείμενο λειτουργεί με τη δεύτερη σημασία.
- Το επίθετο **superus** έχει διπλό υπερθετικό: **supremus** και **summus**.

► Συντακτικό:

- Η θεωρία για την **απρόθετη δήλωση του τόπου**.
- **Noli spectare**: δηλώνει απαγόρευση. Ισοδύναμη έκφραση: **ne spectaveris**.
- Το ρήμα **adficio** συντάσσεται με **αφαιρετική οργανική του μέσου**.
- **quam recuperatio**: β' όρος σύγκρισης. Ισοδύναμη έκφραση: **recuperatione** (αφαιρετική συγκριτική).

ΜΑΘΗΜΑ XXIX (29) Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ, Ο ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΑΚΙ

Μετάφραση

Όταν ο Οκταβιανός μετά την νίκη του στο Άκτιο επέστρεφε στη Ρώμη, πήγε να τον προϋπαντήσει κάποιος άνθρωπος κρατώντας ένα κοράκι. Το είχε μάθει να λέει τα εξής: «Χαίρε, Καίσαρα, νικητή αυτοκράτορα». Ο Καίσαρας ενδιαφέρθηκε πολύ να αγοράσει το κοράκι. Το αγόρασε λοιπόν για είκοσι χιλιάδες σηστερτίους. Το παράδειγμα αυτό παρακίνησε κάποιον παπουτσή να μάθει τον ίδιο χαιρετισμό σ' ένα κοράκι. Για πολύ καιρό κόπιαζε άδικα: κάθε φορά που το πουλί δεν απαντούσε, ο παπουτστής συνήθιζε να λέει: «Κρίμα στον κόπο μου!». Επιτέλους το κοράκι έμαθε τον χαιρετισμό και ο παπουτστής, θέλοντας να κερδίσει χρήματα, το έφερε στον Καίσαρα. Όταν ο Καίσαρας άκουσε το χαιρετισμό είπε: «Στο σπίτι μου ακούω αρκετούς χαιρετισμούς σαν κι αυτόν». Τότε ήρθαν στο νου του κορακιού τα λόγια του αφεντικού του: «Κρίμα στον κόπο μου!». Ακούγοντας αυτά τα λόγια ο Αύγουστος γέλασε και αγόρασε το πουλί τόσο, όσο δεν είχε αγοράσει κανένα άλλο μέχρι τότε.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** victoria, -ae (θηλ.) = νίκη.
Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
opera, -ae (θηλ.) = εργασία, κόπος.
pecunia, -ae (θηλ.) = χρήματα.
- Β' κλίση:** Octavianus, -i (αρσ.) = ο Οκταβιανός.
corvus, -i (αρσ.) = κόρακας.
sestertius, -ii (αρσ.) = σηστέρτιος (νόμισμα).
exemplum, -i (ουδ.) = παράδειγμα.
oleum, -i (ουδ.) = λάδι.
verbum, -i (ουδ.) = λόγος.
dominus, -i (αρσ.) = κύριος.
Augustus, -i (αρσ.) = ο Αύγουστος.
- Γ' κλίση:** homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
Caesar, -aris (αρσ.) = ο Καίσαρας.
victor, -oris (αρσ.) = νικητής.
imperator, -oris (αρσ.) = στρατηγός, αυτοκράτορας.
sutor, -oris (αρσ.) = παπουτστής.
salutatio, -onis (θηλ.) = χαιρετισμός.
avis, -is (θηλ.) = πουλί.
mens, -ntis (θηλ.) = νους, πνεύμα.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** Actiacus, -a, -um = Ακτιακός, ο του Ακτίου.
cupidus, -a, -um = αυτός που επιθυμεί.
- Γ' κλίση:** par, paris = όμοιος, ίδιος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- talis, talis, tale (δεικτική αντωνυμία) = τέτοιος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- tantus, tanta, tantum (δεικτική αντωνυμία) = τόσο, -η, -ο.
- quantus, quanta, quantum (αναφορική αντωνυμία) = όσος, -η, -ο.
- nullus, nulla, nullum (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κανένας, καμία, κανένα.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** incito, incitavi, incitatum, incitare = παρακινώ κάποιον να.
- Β' συζ.:** teneo, tenui, tentum, tenere = κρατώ.
doceo, docui, doctum, docere = διδάσκω, μαθαίνω.
respondeo, respondi, responsum, respondere = απαντώ.
soleo, solitus sum, solere (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = συνηθίζω.
rideo, risi, risum, ridere = γελώ.
- Γ' συζ.:** occurro, occurri και occucurri, occursum, occurrere = πηγαίνω να συναντήσω.
instituo, institui, institutum, instituere = εκπαιδεύω.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
emo, emi, emptum, emere = αγοράζω.
impendo (in + pendo), impendi, impensum, impendere = ξοδεύω.
perdo, perdidi, perditum, perdere = χάνω.
disco, didici, -, discere = μαθαίνω.
affero, attuli, allatum, affere = φέρνω κάτι σε κάποιον.
- Δ' συζ.:** redeo, rediui (και redii), reditum, redire = επιστρέφω.
audio, audiui (και audii), auditum, audire = ακούω, πληροφορορνούμαι.
venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
- Ανόμαλα:** ave (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ - του ρήματος aveo**) = χαίρε.
interest, interfuit, -, interesse (**απρόσωπο**) = ενδιαφέρει.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **avis, -is** (= πουλί) είναι θηλυκό γ' κλίσης και σχηματίζει την αφαιρετική ενικού σε **-e** και **-i**.
- Το ρήμα **disco, didici, -, discere (3)** δεν έχει σουπίνο, ωστόσο έχει μετοχή μέλλοντα **disciturus**.

► Συντακτικό:

- Το ρήμα **occurro** συντάσσεται με **δοτική**.
- Το ρήμα **interest** συντάσσεται με μια γενική του ενδιαφερομένου προσώπου και με ένα απαρέμφατο ή μια ουσιαστική πρόταση ή το ουδέτερο αντωνυμίας.
- **Audita salutatione: χρονική μετοχή αφαιρετική απόλυτη.** Αναλύεται σε αντίστοιχο είδος δευτερεύουσας χρονικής πρότασης: **Cum salutationem audivisset ή postquam salutationem audivit.**

ΜΑΘΗΜΑ XXX (30) Ο ΛΙΚΙΝΙΟΣ ΜΟΥΡΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Μετάφραση

Αυτός όμως, κύριοι δικαστές, και βρέθηκε στην Ασία και έναν πολύ γενναίο άνδρα, τον πατέρα του, βοήθησε πολύ στους κινδύνους, τον παρηγόρησε στις ταλαιπωρίες και τον συγχάρηκε στη νίκη. Κι αν η Ασία κρύβει κάποια υποψία τρυφής, οφείλουμε να επαινέσουμε το Μουρήνα, γιατί είδε την Ασία αλλά έζησε στην Ασία με εγκράτεια. Γι' αυτό το λόγο οι κατήγοροι του δε χρησιμοποίησαν για μομφή εναντίον του Μουρήνα το όνομα «Ασία», απ' την οποία δημιουργήθηκε έπαινος για την οικογένειά του, υστεροφημία για τη γενιά του, τιμή και δόξα για το όνομά του, αλλά (τον μέμφθηκαν) για κάποια ατιμία και ντροπή που ή φορτώθηκε στην Ασία ή έφερε μαζί του από την Ασία. Το ότι υπηρέτησε όμως στρατιώτης στον πόλεμο αυτό υπήρξε δείγμα αντρίας. Το ότι υπηρέτησε με πολύ μεγάλη προθυμία όταν ο πατέρας του ήταν στρατηγός, υπήρξε δείγμα του σεβασμού του (προς αυτόν). Το ότι το τέλος της θητείας του συνέπεσε με τη νίκη και το θρίαμβο του πατέρα του υπήρξε δείγμα καλής τύχης.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Asia, -ae (θηλ.) = η Ασία.
victoria, -ae (θηλ.) = νίκη.
luxuria, -ae (θηλ.) = τρυφή.
Murena, -ae (αρσ.) = ο Μουρήνας.
familia, -ae (θηλ.) = οικογένεια.
memoria, -ae (θηλ.) = μνήμη, υστεροφημία.
gloria, -ae (θηλ.) = δόξα.
- Β' κλίση:** vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
adiumentum, -i (ουδ.) = βοήθεια.
periculum, -i (ουδ.) = κίνδυνος.
solacium, -ii/-i (ουδ.) = παρηγοριά.
flagitium, -ii/-i (ουδ.) = όνειδος.
stipendium, -ii/-i (ουδ.) = μισθός. / stipendia, -orum = θητεία.
bellum, -i (ουδ.) = πόλεμος.
triumphus, -i (αρσ.) = θρίαμβος.
- Γ' κλίση:** iudex, -icis (αρσ.) = δικαστής.
pater, patris (αρσ.) = πατέρας.
labor, -oris (αρσ.) = μόχθος.
gratulatio, -onis (θηλ.) = έκφραση συγχαρητηρίων.
suspicio, -onis (θηλ.) = υποψία.
accusator, -oris (αρσ.) = κατήγορος.
nomen, -inis (ουδ.) = όνομα.
laus, laudis (θηλ.) = έπαινος.
genus, -eris (ουδ.) = γένος, καταγωγή.
honor (honor), -oris (αρσ.) = τιμή.
dedecus, -oris (ουδ.) = ντροπή.
virtus, -utis (θηλ.) = ανδρεία.
imperator, -oris (αρσ.) = στρατηγός, αυτοκράτορας.
pietas, -atis (θηλ.) = ευσέβεια, σεβασμός.

finis, -is (αρσ.) = τέλος, σύνορο.

felicitas, -atis (θηλ.) = ευτυχία, καλή τύχη.

Δ' κλίση: Δεν υπάρχουν.

Ε' κλίση: res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

Β' κλίση: magnus, -a, -um = μεγάλος.

Γ' κλίση: fortis, -is, -e = δυνατός, γενναίος, ανδρείος.

Αντωνυμίες του κειμένου

• hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

• suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.

• quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.

• qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.

• aliqui, aliquae ή aliqua, aliquod (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.

• is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

Α' συζ.: laudo, laudavi, laudatum, laudare = επαινώ.

deporto, deportavi, deportatum, deportare = παίρνω μαζί μου, φέρνω από κάπου.

Β' συζ.: habeo, habui, habitum, habere = έχω, θεωρώ.

debeo, debui, debitum, debere = οφείλω, πρέπει.

video, vidi, visum, videre = βλέπω.

mereo, merui, meritum, merere = αξίζω.

Γ' συζ.: vivo, vixi, victum, vivere = ζω.

obicio (ob + jacio), obieci, obiectum, obicere (ανήκει στα 15) = ρίχνω, μέμφομαι.

constituo, constitui, constitutum, constituere = δημιουργώ.

suscipio (subs + capio), suscepi, susceptum, suscipere (ανήκει στα 15) = παραλαμβάνω, φορτώνομαι.

Δ' συζ.: Δεν υπάρχουν.

Ανώμαλα: sum, fui, -, esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

• Το ουσιαστικό **stipendium, -ii(i)** ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **μισθός** και στον πληθυντικό αριθμό **θητεία**. Στο κείμενο λειτουργεί με τη δεύτερη σημασία.

• Το ουσιαστικό **finis, -is** (= τέλος, σύνορο) είναι γένους αρσενικού.

► Συντακτικό:

• Ιδιομορφία της λατινικής αποτελεί η **δοτική (κατηγορηματική) του σκοπού**: Viro fortissimo, patri suo, magno **adiumento** in periculis, **solacio** in laboribus, **gratulationi** in victoria fuit.

• Προσοχή στον **υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: **si habet** Asia suspicionem quandam luxuriae (οριστική ενεστώτα)

Απόδοση: Murenam laudare **debemus** (οριστική ενεστώτα)

Απλός, ανεξάρτητος, ευθύς υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο παρόν.

- Murenam laudare debemus: **Παθητική Σύνταξη** → Murena nobis laudandus est.

- **Patre imperatore**: ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη που δηλώνει πότε έγινε κάτι → **patre**: υποκείμενο, **imperatore**: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο patre.

- **virtutis, pietatis, felicitatis**: γενικές του χαρακτηριστικού γνωρίσματος στο fuit.

ΜΑΘΗΜΑ XXXI (31) Η ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑ ΔΕ ΒΓΑΙΝΕΙ ΠΑΝΤΑ ΣΕ ΚΑΛΟ

Μετάφραση

Στη διάρκεια του Λατινικού πολέμου ο ύπατος Τίτος Μάνλιος, που καταγόταν από αριστοκρατική γενιά, είχε την αρχηγία του στρατού των Ρωμαίων. Αυτός όταν κάποτε έφευγε από το στρατόπεδο, έδωσε διαταγή να απέχουν όλοι από τη μάχη. Αλλά λίγο αργότερα ο γιος του πέρασε έφιππος μπροστά από το στρατόπεδο των εχθρών και ο στρατηγός των εχθρών τον προκάλεσε σε μάχη μ' αυτά τα λόγια: «Ας μονομαχήσουμε, για να κριθεί από την έκβαση της μονομαχίας, πόσο ο Λατίνος στρατιώτης υπερέχει από το Ρωμαίο (στρατιώτη) σε ανδρεία». Τότε ο νεαρός έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και παρασυρμένος από την επιθυμία να πολεμήσει, όρμησε στον αγώνα παρά τη διαταγή του υπάτου. Όντας δυνατότερος από τον εχθρό του τον διαπέρασε με το δόρυ του και τον απογύμνωσε από τα όπλα του. Αμέσως οι εχθροί ζήτησαν τη σωτηρία στη φυγή. Αλλά ο ύπατος, όταν γύρισε στο στρατόπεδο, τιμώρησε σε θάνατο το νεαρό που χάρη σ' αυτόν οι εχθροί είχαν τραπεί σε φυγή.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** pugna, -ae (θηλ.) = μάχη.
hasta, -ae (θηλ.) = δόρυ.
fuga, -ae (θηλ.) = φυγή.
opera, -ae (θηλ.) = εργασία, κόπος.
- Β' κλίση:** bellum, -i (ουδ.) = πόλεμος.
Titus, -i (αρσ.) = ο Τίτος.
Manlius, -ii/-i (αρσ.) = ο Μάνλιος.
Romanus, -i (αρσ.) = ο Ρωμαίος.
castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
filius, -ii/-i (αρσ.) = γιος.
verbum, -i (ουδ.) = λόγος.
proelium, -ii/-i (ουδ.) = μάχη.
arma, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = όπλα.
- Γ' κλίση:** consul, -is (αρσ.) = ύπατος.
genus, -eris (ουδ.) = γένος, καταγωγή.
hostis, -is (αρσ.) = εχθρός.
dux, -cis (αρσ.) = αρχηγός, ηγεμόνας.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
virtus, -utis (θηλ.) = ανδρεία.
adulescens, -ntis (αρσ.) = νεαρός.
vis (θηλ.) = δύναμη, βία.
cupiditas, -atis (θηλ.) = επιθυμία.
certamen, -inis (ουδ.) = αγώνας, μάχη.
salus, -utis (θηλ.) = σωτηρία, υγεία, χαιρετισμός.
mors, mortis (θηλ.) = θάνατος.
- Δ' κλίση:** exercitus, -us (αρσ.) = στρατός.
eventus, -us (αρσ.) = έκβαση.
iniussus, -us (αρσ.) = αντίθετα με τη διαταγή.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** Latinus, -a, -um = Λατινικός, Λατίνος.
 paulus, -a, -um = λίγος.
 Romanus, -a, -um = ρωμαϊκός.
- Γ' κλίση:** nobilis, -is, -e = ευγενής, αριστοκρατικός.
 omnis, -is, -e = όλος, ολόκληρος.
 singularis, -is, -e = μόνος, μοναδικός.
 fortis, -is, -e = δυνατός, ανδρείος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- quantus, quanta, quantum (ερωτηματική αντωνυμία) = πόσος, -η, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** praeterequito (praeter + equito), praeterequivi, praeterequatum, praeterequitate = περνά έφιππος μπροστά από.
 pugno, pugnavi, pugnatum, pugnare = μάχομαι.
 spolio, spoliavi, spoliatum, spoliare = απογυμνώνω.
 fugo, fugavi, fugatum, fugare = τρέπω σε φυγή.
 multo, multavi, multatum, multare = τιμωρώ.
- Β' συζ.:** abstineo (abs + teneo), abstinui, abstentum, abstinere = απέχω από, κρατιέμαι μακριά.
 permoveo (per + moveo), permovi, permotum, permovere = παρακινώ.
- Γ' συζ.:** nascor, natus sum, nasci (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = γεννιέμαι.
 (μετοχή μέλλοντα nasciturus).
 edico (e + dico), edixi, edictum, edicere = διατάζω.
 laccio, laccessivi, laccessitum, laccessere = προκαλώ.
 congreddior (cum + gradior), congressus sum, congreddi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = συγκρούομαι, μονομαχώ.
 cerno, crevi, cretum, cernere (παθητικό cernor, cretus sum [ή συνηθέστερα αναπληρώνεται από το conspectus sum του ρήματος conspicio], cerni) = (δια)κρίνω.
 antecello, - , - , antecellere = ξεπερνά κάποιον σε κάτι.
 confido, confisus sum, confidere (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = έχω εμπιστοσύνη.
 ruo, rui, rutum, ruere = ορμώ.
 (μετοχή μέλλοντα ruiturus).
 transfigo (trans + figo), transfixi, transfictum, transfigere = διαπερνά.
 peto, petivi (και petii), petitum, petere = ορμώ, ζητώ.
 revertor, reverti και reversus sum, reverti (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ και ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = επιστρέφω.
- Δ' συζ.:** abeo, abivi (και abii) abivi, abitum, abire = απέρχομαι.
- Ανώμαλα:** praesum, praefui, - , praesesse = προϊσταμαι, έχω την αρχηγία.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ρήμα **cerno** σχηματίζει μετοχή παθητικού παρακειμένου **conspectus**· άρα οι χρόνοι του στη μέση φωνή είναι: **cernor, conspectus sum, cerni**.
- Το **iussu** και το **iniussu** είναι στερεότυπες αφαιρετικές δ' κλίσης.
- Το ρήμα **ruo, rui, rutum, ruere (3)** σχηματίζει μετοχή μέλλοντα **ruiturus**.

► Συντακτικό:

- Το ρήμα **praesum** συντάσσεται με **δοτική**.
- Στη φράση **cuius opera**, το **opera** είναι αφαιρετική οργανική του μέσου και το **cuius** είναι γενική υποκειμενική στο **opera**. Ισοδυναμεί με: **cuius beneficio, cuius auxilio** και **per quem**.

ΜΑΘΗΜΑ XXXII (32) ΕΝΑΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Μετάφραση

Γεμάτα είναι όλα τα βιβλία, γεμάτοι οι λόγοι των σοφών, γεμάτη η αρχαιότητα από παραδείγματα. Όλα αυτά θα έμεναν στο σκοτάδι, αν δεν τα συνόδευε το φως των γραμμάτων. Πόσο πολλές εικόνες γενναιοτάτων αντρών μας κληροδότησαν και οι Έλληνες και οι Λατίνοι συγγραφείς, όχι μόνο για να τις ατενίζουμε αλλά και για να τις μιμούμαστε! Αυτές εγώ, που επιθυμούσα την καλή διοίκηση και διαχείριση της πολιτείας, τις έβαζα πάντα μπροστά μου ως πρότυπα. Με το να λατρεύω και να αναλογίζομαι τους έξοχους άντρες διέπληθα την ψυχή και το νου μου. Γιατί έτσι, με το να επιδιώκω δηλαδή μόνο τον έπαινο και την τιμή και με το να θεωρώ ότι έχουν μικρή αξία όλα τα βάσανα του σώματος και όλοι οι θανάσιμοι κίνδυνοι, μπόρεσα να ριχτώ σε τόσους πολλούς και τόσο μεγάλους αγώνες για τη δική σας σωτηρία.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α΄ κλίση:** tenebrae, -arum [μόνο πληθυντικός] (θηλ.) = σκοτάδι, αφάνεια.
litterae, -arum (θηλ.) = γράμματα, λογοτεχνία.
- Β΄ κλίση:** liber, libri (αρσ.) = βιβλίο.
exemplum, -i (ουδ.) = παράδειγμα.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
Graecus, -i (αρσ.) = ο Έλληνας.
Latinus, -i (αρσ.) = ο Λατίνος.
animus, -i (αρσ.) = ψυχή, πνεύμα.
periculum, -i (ουδ.) = κίνδυνος.
- Γ΄ κλίση:** sapiens, -ntis (αρσ.) = σοφός.
vox, -cis (θηλ.) = φωνή, λόγος.
vetustas, -atis (θηλ.) = αρχαιότητα.
lumen, -inis (ουδ.) = φως.
imago, -inis (θηλ.) = εικόνα.
scriptor, -oris (αρσ.) = συγγραφέας.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
mens, mentis (θηλ.) = νους, σκέψη.
laus, laudis (θηλ.) = έπαινος.
honestas, -atis (θηλ.) = τιμή, δόξα.
corpus, -oris (ουδ.) = σώμα.
mors, mortis (θηλ.) = θάνατος.
salus, -utis (θηλ.) = σωτηρία, υγεία, χαιρετισμός.
dimicatio, -onis (θηλ.) = αγώνας.
- Δ΄ κλίση:** cruciatus, -us (αρσ.) = βάσανο, ταλαιπωρία.
- Ε΄ κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β΄ κλίση:** plenus, -a, -um = γεμάτος.
multi, -ae, -a = πολλοί.
cupidus, -a, -um = αυτός που επιθυμεί.
publicus, -a, -um = δημόσιος.
parvus, -a, -um = μικρός.

Γ' κλίση: omnis, -is, -e = όλος, ολόκληρος.
fortis, -is, -e = ανδρείος, γενναίος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- meus, mea, meum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό μου.
- vester, vestra, vestrum (κτητική αντωνυμία β' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό σας.
- tot (άκλιτη δεικτική αντωνυμία, μόνο στον πληθυντικό) = τόσοι, -ες, -α.
- tantus, tanta, tantum (δεικτική αντωνυμία) = τόσοι, -η, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** imitor, imitatus sum, imitari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = μιμούμαι.
administro, administravi, administratum, administrare = διοικώ, διαχειρίζομαι.
cogito, cogitavi, cogitatum, cogitare = σκέφτομαι, αναλογίζομαι.
conformo (cum + formo), conformavi, conformatum, conformare = διαπλάθω, διαμορφώνω.
- Β' συζ.:** iaceo, iacui, iacitum, iacere = κείμαι, βρίσκομαι.
intueror (in + tueor), intuitus sum, intueri (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ατενίζω, κοιτάζω.
- Γ' συζ.:** sapio, sapivi (και sapii), - , sapere (**ανήκει στα 15**) = έχω γεύση, μεταφορικά: φρονώ, σωφρονώ.
accedo (ad + cedo), accessi, accessum, accedere = συνοδεύω, πλησιάζω, προστίθεμαι.
relinquo (re + linquo), reliqui, relictum, relinquere = αφήνω, κληροδοτώ.
gero, gessi, gestum, gerere = κάνω, διεξάγω.
propono (pro + pono), proposui, propositum, proponere = βάζω μπροστά μου.
colo, colui, cultum, colere = καλλιεργώ, λατρεύω.
excello, excelui, - , excellere = εξέχω, προέχω, διαφέρω.
expeto (ex + peto), expetivi (και expetii), expetitur, expetere = ζητώ, επιδιώκω.
duco, duxi, ductum, ducere = οδηγώ, νομίζω, θεωρώ.
obicio (ob + iacio), obieci, obiectum, obicere = ρίχνω, μέμφομαι.
- Δ' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.
possum, potui, - , posse = δύναμαι, μπορώ.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **sapiens, -ntis** (= σοφός) κλίνεται ως ουσιαστικό· σχηματίζει την αφαιρετική ενικού σε **-e** και τη γενική πληθυντικού σε **-ium**.
- Το ουσιαστικό **tenebrae, -arum** (= σκοτάδι, αφάνεια) έχει μόνο πληθυντικό αριθμό.

- Το ουσιαστικό **littera**, -ae ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **γράμμα του αλφαβήτου** και στον πληθυντικό αριθμό **επιστολή, λογοτεχνία**. Στο κείμενο λειτουργεί με τη δεύτερη σημασία.
- Η **tot** είναι άκλιτη δεικτική αντωνυμία.

► **Συντακτικό:**

- Η θεωρία του γερονδίου και οι περιπτώσεις που αφορούν την έλξη του γερονδιακού.

- Προσοχή στον υποθετικό λόγο του κειμένου:

Υπόθεση: nisi litterarum lumen accederet (υποτακτική παρατατικού)

Απόδοση: quae iacerent in tenebris omnia (υποτακτική παρατατικού)

Απλός, ανεξάρτητος, ευθύς υποθετικός λόγος, **2ου είδους** που δηλώνει το απραγματοποίητο και αναφέρεται στο παρόν.

ΜΑΘΗΜΑ ΧΧΧΙΙΙ (33) ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Μετάφραση

Εσύ μόνο Γάιε Καίσαρα, πρέπει να ανασυγκροτήσεις όλα (παθ. σύνταξη: όλα πρέπει να ανασυγκροτηθούν από σένα μόνο, Γάιε Καίσαρα) όσα ξέρεις ότι κείτονται καταλυμένα (αναποδογυρισμένα) και ριγμένα κάτω από τη λαίλαπα αυτού του πολέμου, πράγμα που υπήρξε αναπόφευκτο: πρέπει να αναδιοργανώσεις τα δικαστήρια (τη δικαιοσύνη), να αποκαταστήσεις την εμπορική πίστη, να χαλιναγωγήσεις τα πάθη, να επιδιώξεις την αύξηση του πληθυσμού. Πρέπει να στερεώσεις με αυστηρούς νόμους όλα όσα αφού κατέρρευσαν, καταλύθηκαν πια (παθ. σύνταξη: πρέπει να αναδιοργανωθούν από σένα τα δικαστήρια, να αποκατασταθεί η εμπορική πίστη, να χαλιναγωγηθούν τα πάθη, να επιδιωχθεί η αύξηση του πληθυσμού. Πρέπει να στερεωθούν με αυστηρούς νόμους όλα όσα αφού κατέρρευσαν καταλύθηκαν πια). Σε ένα τόσο φοβερό εμφύλιο πόλεμο, μέσα στο τόσο μεγάλο πάθος των ψυχών και των όπλων, η ρημαγμένη πολιτεία έχασε πολλά διακριτικά του κύρους της και πολλά στηρίγματα της σταθερότητάς της. Και ο ένας και ο άλλος αρχηγός έκανε πολλά στον πόλεμο που ο ίδιος σε καιρό ειρήνης θα εμπόδιζε να γίνουν. Γι' αυτό πρέπει να βοηθήσεις την πολιτεία και να θεραπεύσεις τώρα όλα τα τραύματα του πολέμου (παθ. σύνταξη: πρέπει να θεραπευτούν από σένα όλα τα τραύματα του πολέμου), που κανένας εκτός από σένα δε μπορεί να γιατρέψει.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
Β' κλίση: Gaius, -ii/-i (αρσ.) = ο Γάιος.
bellum, -i (ουδ.) = πόλεμος.
iudicium, -ii/-i (ουδ.) = δικαστήριο, δικαιοσύνη.
animus, -i (αρσ.) = ψυχή.
arma, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = όπλα.
ornamentum, -i (ουδ.) = στολίδι, διακριτικό.
praesidium, -ii/-i (ουδ.) = στήριγμα.
Γ' κλίση: Caesar, -aris (αρσ.) = ο Καίσαρας.
libido, -inis (θηλ.) = πάθος.
sudoles, -is (θηλ.) = απόγονοι.
lex, legis (θηλ.) = νόμος.
ardor, -oris (αρσ.) = πάθος.
dignitas, -atis (θηλ.) = κύρος.
stabilitas, -atis (θηλ.) = σταθερότητα.
dux, -cis (αρσ.) = αρχηγός, ηγεμόνας.
vulnus, -eris (ουδ.) = τραύμα.
Δ' κλίση: impetus, -us (αρσ.) = ορμή.
Ε' κλίση: fides, -ei (θηλ.) = εμπορική πίστη.
res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** severus, -a, -um = αυστηρός.
publicus, -a, -um = δημόσιος.
multi, -ae, -a = πολλοί.
togatus, -a, -um = τηβεννοφόρος στην ειρήνη.
Γ' κλίση: omnis, -is, -e = όλος, ολόκληρος.

civilis, -is, -e = εμφύλιος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- tantus, tanta, tantum (δεικτική αντωνυμία) = τόσοσ, -η, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- idem, eadem, idem (οριστική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.

Αντωνυμικά επίθετα του κειμένου

- unus, una, unum = μόνος, -η, -ο.
- uterque, utraque, utrumque = και ο ένας και ο άλλος.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** excito, excitavi, excitatum, excitare = αποκαθιστώ.
revoco (re + voco), revocavi, revocatum, revocare = ανακαλώ, αποκαθιστώ.
propago, propagavi, propagatum, propagare = αφήνω απογόνους, διαιωνίζω το είδος.
quasso, quassavi, quassatum, quassare = συντρίβω.
armo, armavi, armatum, armare = οπλίζω, εξοπλίζω.
sano, sanavi, sanatum, sanare = θεραπεύω.
- Β' συζ.:** iaceo, iacui, iacitum, iacere = κείμαι, βρίσκομαι.
prohibeo, prohibui, prohibitum, prohibere = εμποδίζω.
medeor, - , - , mederi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = γιατρεύω, θεραπεύω.
- Γ' συζ.:** percello (per + cello), perculi, perculsum, percellere = ανατρέπω, καταλύω.
prosterno, prostravi, prostratum, prosternere = ρίχνω κάτω, καταλύω.
constituo, constitui, constitutum, constituere = συντάσσω, αναδιοργανώνω.
comprimo (cum + premo), compressi, compressum, comprimere = περιορίζω, χαλιναγωγώ.
dilabor (dis + labor), dilapsus sum, dilabi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = διαρρέω, καταρρέω.
diffluo (dis + fluo), diffluxi, diffluctum, diffluere = διαρρέω, καταλύομαι.
perdo, perdidi, perditum, perdere = χάνω.
facio, feci, factum, facere (**ανήκει στα 15**) = κάνω.
fio, factus sum, fieri (**παθητικό του facio, ανήκει στα 15**) = γίνομαι.
- Δ' συζ.:** sentio, sensi, sensum, sentire = νιώθω, ξέρω.
vincio, vinxi, vinctum, vincire = στερεώνω, δένω.
subvenio (sub + venio), subveni, subventum, subvenire = βοηθώ.
- Ανώμαλα:** possum, potui, - , posse = δύναμαι, μπορώ.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **fides**, **-ei** (= πίστη) είναι ουσιαστικό της ε' κλίσης και δεν έχει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **suboles**, **-is** (= απόγονοι) στον πληθυντικό κάνει **suboles**, **-um**.

- Το ρήμα **medeor, - , - , mederi (2)** είναι **αποθετικό** και **δεν έχει σουπίνο**.

ΜΑΘΗΜΑ ΧΧΧΙΥ (34) Ο ΣΚΙΠΙΩΝΑΣ Ο ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΡΧΟΙ

Μετάφραση

Ενώ ο Αφρικανός βρισκόταν στο Λίτερνο, τυχαία ήρθαν προς αυτόν αρκετοί αρχηγοί ληστών για να τον χαιρετίσουν επίσημα. Τότε ο Σκιπίωνας επειδή νόμιζε πως αυτοί ήρθαν για να συλλάβουν τον ίδιο, εγκατέστησε φρουρά από δούλους στο σπίτι του. Μόλις παρατήρησαν αυτό οι ληστές αφού άφησαν κάτω τα όπλα, πλησίασαν την πόρτα, και με δυνατή φωνή ανάγγειλαν στο Σκιπίωνα (απίστευτο να τ' ακούς!) πως είχαν έρθει για να θαυμάσουν την παλικάριά του. Όταν οι δούλοι μετέφεραν αυτά (τα λόγια) στο Σκιπίωνα, αυτός διέταξε να ανοίξουν τις πόρτες και να τους βάλουν μέσα. Οι ληστές προσκύνησαν τις παραστάδες της πόρτας σαν ιερό ναό και φίλησαν με λαχτάρα το δεξί χέρι του Σκιπίωνα. Αφού άφησαν μπροστά στην είσοδο δώρα που οι άνθρωποι συνηθίζουν να προσφέρουν στους αθάνατους θεούς, γύρισαν στον τόπο τους.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** ianua, -ae (θηλ.) = πόρτα.
dextra, -ae (θηλ.) = το δεξί χέρι.
- Β' κλίση:** Africanus, -i (αρσ.) = ο Αφρικανός.
Liternum, -i (ουδ.) = το Λίτερνο.
praesidium, -ii/-i (ουδ.) = φρουρά.
domestici, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι δούλοι του σπιτιού.
tectum, -i (ουδ.) = σπίτι.
arma, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = όπλα.
templum, -i (ουδ.) = ναός.
vestibulum, -i (ουδ.) = πρόδρομος, είσοδος.
donum, -i (ουδ.) = δώρο.
deus, -i (αρσ.) = θεός.
- Γ' κλίση:** praedo, -onis (αρσ.) = ληστής.
dux, -cis (αρσ.) = αρχηγός, ηγεμόνας.
Scipio, -ionis (αρσ.) = ο Σκιπίωνας.
vox, -cis (θηλ.) = φωνή.
virtus, -utis (θηλ.) = ανδρεία.
foris, -is (θηλ.) = πόρτα.
postis, -is (αρσ.) = παραστάδα.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** clarus, -a, -um = καθαρός, δυνατός.
sanctus, -a, -um = ιερός.
- Γ' κλίση:** complures, -es, -(i)a [μόνο πληθυντικός] = πολλοί.
incredibilis, -is, -e = απίστευτος.
immortalis, -is, -e = αθάνατος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** saluto, salutavi, salutatum, salutare = χαιρετίζω επίσημα.
 existimo, existimavi, existimatum, existimare = νομίζω.
 conloco, conlocavi, conlocatum, conlocare = εγκαθιστώ.
 appropinquo, appropinquavi, appropinquatum, appropinquare = αναγγέλλω.
 nuntio, nuntiavi, nuntiatum, nuntiare = αναγγέλλω.
 admiror (ad + miror), admiratus sum, admirari **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = θαυμάζω.
 resero, reseravi, reseratum, reserare = ανοίγω.
 veneror, veneratus sum, venerari **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = προσκυνώ, λατρεύω.
 osculor, osculatus sum, osculari **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = φιλώ.
 consecro, consecravi, consecratum, consecrare = αφιερώνω, προσφέρω.
- Β' συζ.:** iubeo, iussi, iussum, iubere = διατάζω.
 soleo, solitus sum, solere **(ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = συνηθίζω.
- Γ' συζ.:** capio, cepi, captum, capere **(ανήκει στα 15)** = πιάνω, συλλαμβάνω.
 animadverto, animadverti, animadversum, animadvertere = παρατηρώ.
 abicio (ab + iacio), abieci, abiectum, abicere = πετώ μακριά, καταθέτω.
 refero, ret(t)uli, relatum, referre = φέρνω πίσω.
 intromitto (intra + mitto), intromisi, intromisum, intromittere = βάζω μέσα.
 pono, posui, positum, ponere = θέτω.
 revertor, reverti (και reversus sum), reverti **(ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ και ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = επιστρέφω.
- Δ' συζ.:** venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
 audio, audiivi (και audii), auditum, audire = ακούω.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το επίθετο **complures, complura** (= πολλοί) έχει μόνο πληθυντικό και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-ium** και στα τρία γένη, ενώ την ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού του ουδετέρου και σε **-a** και σε **-ia**.
- Το ουσιαστικό **domestici, -orum** (= οι δούλοι του σπιτιού) σχηματίζει μόνο πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **foris, -is** (= πόρτα) είναι θηλυκό γ' κλίσης και εμφανίζεται συνηθέστερα στον πληθυντικό **fores, -ium**.
- Το ουσιαστικό **postis, -is** (= παραστάδα) είναι αρσενικό γ' κλίσης.
- Το **dextra, -ae** (= το δεξί χέρι) στο κείμενό μας λειτουργεί ως **ουσιαστικό**.

► **Συντακτικό:**

- **Cum se ipsum captum venisse eos existimasset**, praesidium domesticorum in tecto conlocavit: **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. **Εισάγεται** με τον αιτιολογικό **cum**. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (γιατί η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής λογικής διεργασίας) **Υπερσυντελικού** (existimasset = existimavisset), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (**conlocavit: ιστορ. παρακείμενος**) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου στο ρήμα εξάρτησης **conlocavit**.

- Το **Σουπίνο** και οι ασκήσεις για τη δήλωση του σκοπού.

- Στην πρόταση **is fores reserari eosque intromitti iussit** υπάρχει εκφορά διαταγής με τελικό απαρέμφατο. Κατά την τροπή σε ενεργητική σύνταξη πρέπει να δηλωθεί το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται η διαταγή: **is domesticos fores reserare eosque intromittere iussit**.

ΜΑΘΗΜΑ XXXV (35) Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ

Μετάφραση

Λένε πως ο Όμηρος είχε ένα δούλο, ο Πλάτωνας τρεις και ο Ζήνωνας κανέναν. Κανείς όμως ας μην τους λυπηθεί, γιατί τάχα έζησαν στη δυστυχία. Ο Μενήνιος Αγρίππας, που υπήρξε μεσολαβητής για την κοινή συμφιλίωση μεταξύ πατρικίων και πληβείων, κηδεύτηκε με έρανο. Ο Αττίλιος Ρήγουλος, τον καιρό που κατατρόπωνε τους Καρχηδόνιους στην Αφρική, έγραψε στη Σύγκλητο ότι ο μισθωτός εργάτης του είχε φύγει και το χωράφι είχε εγκαταλειφθεί απ' αυτόν. Η Σύγκλητος αποφάσισε να αναλάβει το κράτος τη φροντίδα του χωραφιού, επειδή ο Ρήγουλος βρισκόταν μακριά. Οι κόρες του Σκιπίωνα πήραν προίκα από το δημόσιο ταμείο, επειδή ο πατέρας τους δεν είχε αφήσει τίποτα σ' αυτές. Ήταν δίκαιο, μα τον Ηρακλή, να πληρώσει φόρο ο ρωμαϊκός λαός στο Σκιπίωνα, αφού ο ίδιος (ο λαός) εισέπραττε μόνιμα φόρο από την Καρχηδόνα. Ευτυχισμένοι οι άντρες των κοριτσιών (αυτών) που ο ρωμαϊκός λαός πήρε τη θέση του πεθερού τους.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Agrippa, -ae (αρσ.) = ο Αγρίππας.
gratia, -ae (θελ.) = χάρη, συμφιλίωση.
Africa, -ae (θελ.) = η Αφρική.
filia, -ae (θελ.) = κόρη.
puella, -ae (θελ.) = κορίτσι, κοπέλα.
- Β' κλίση:** Homerus, -i (αρσ.) = ο Όμηρος.
servus, -i (αρσ.) = δούλος.
Menenius, -ii/-i (αρσ.) = ο Μενήνιος.
Atilius, -ii/-i (αρσ.) = ο Αττίλιος.
Regulus, -i (αρσ.) = ο Ρήγουλος.
Poeni, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι Καρχηδόνιοι.
mercenarius, -ii (αρσ.) = μισθωτός εργάτης.
aerarium, -ii/-i (ουδ.) = δημόσιο ταμείο.
populus, -i (αρσ.) = λαός.
tributum, -i (ουδ.) = φόρος, εισφορά.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
populus, -i (αρσ.) = λαός.
locus, -i (αρσ.) = τόπος.
socer, -eri (αρσ.) = πεθερός.
- Γ' κλίση:** Plato, -onis (αρσ.) = ο Πλάτωνας.
Zeno, -onis (αρσ.) = ο Ζήνωνας.
patres, -um (αρσ.) = οι πατρίκιοι.
plebs, plebis [κατά την γ' κλίση] & plebes, -ei [κατά την ε' κλίση] (θελ.) = πληβείοι.
sequester, -stris (αρσ.) = μεσολαβητής.
aes, aeris (ουδ.) = χαλκός, μπρούντζος, χρήματα.
rus, ruris (ουδ.) = αγρός.
Scipio, -ionis (αρσ.) = ο Σκιπίωνας.
dos, dotis (θελ.) = προίκα.
pater, patris (αρσ.) = πατέρας.

- Carthago, -inis (θηλ.) = η Καρχηδόνα.
 Δ' κλίση: senatus, -us (αρσ.) = Σύγκλητος.
 Ε' κλίση: Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση: publicus, -a, -um = δημόσιος.
 aequus, -a, -um = δίκαιος.
 Romanus, -a, -um = Ρωμαϊκός.
 Γ' κλίση: felix, -icis = ευτυχισμένος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- nullus, nulla, nullum (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κανένας, καμία, κανένα.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.: miserior, miseratus sum, miserari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = λυπάμαι.
 funero, funeravi, funeratum, funerare = κηδεύω.
 curo, curavi, curatum, curare = φροντίζω.
 Β' συζ.: placeo, placui, placitum, placere = αρέσω.
 placet, placuit, -, placere (απρόσωπο) = αποφασίζω, κρίνω.
 Γ' συζ.: trado, tradidi, traditum, tradere = παραδίνω, αφηγούμαι.
 vivo, vixi, victum, vivere = ζω.
 confero (cum + fero), contuli, collatum, conferre = συγκεντρώνω, εισφέρω.
 fundo, fudi, fustum, fundere = τρέπω σε φυγή.
 scribo, scripsi, scriptum, scribere = γράφω.
 discedo, discessi, discessum, discedere = αποχωρώ.
 desero, deserui, desertum, desere = εγκαταλείπω.
 accipio (ad + capio), accepi, acceptum, accipere (**ανήκει στα 15**) = δέχομαι.
 relinquo, reliqui, relictum, relinquere = αφήνω.
 exigo (ex + ago), exegi, exactum, exigere = εισπράττω.
 Δ' συζ.: Δεν υπάρχουν.
 Ανώμαλα: sum, fui, -, esse = είμαι.
 absum, abfui ή afui, -, abesse = απουσιάζω, απέχω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **pater, -tris** (= πατέρας) στον πληθυντικό **patres, -um** έχει τη σημασία **των συγκλητικών** και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um**.
- Το ουσιαστικό **plebs, plebis** (= οι πληβείοι) κλίνεται και σύμφωνα με την ε' κλίση **plebes, -ei** και δε σχηματίζει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **aes, aeris** (ουδέτερο γ' κλίσης) ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **χαλκός, μπρούντζος, χρήματα** και στον

πληθυντικό αριθμό **χάλκινα σκεύη**. Στο κείμενο λειτουργεί με την πρώτη σημασία.

- Το ουσιαστικό **senatus, -us** (= η Σύγκλητος) δεν έχει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **rus, ruris** είναι ουδέτερο γ' κλίσης και δεν έχει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **dos, dotis** (= προίκα) είναι θηλυκό γ' κλίσης και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-ium**.

► Συντακτικό:

• **Quod infelicitur vixerint:** Είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο **quod**. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (γιατί η αιτιολογία είναι υποκειμενική, δηλ. εκφράζει την άποψη του υποκειμένου του ρήματος της κυρίας πρότασης) **Παρακειμένου** (vixerint), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (**miseretur: ενεστώτας**) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου στο ρήμα εξάρτησης **miseretur**.

• **Quoniam Regulus aberat:** Είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο **quoniam**. Εκφέρεται με **Οριστική Παρατατικού** (aberat), διότι η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου στο ρήμα εξάρτησης **placuit (curari)**.

• **Cum a Carthagine semper tributum ipse exigere:** Είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο **cum**. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (γιατί η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής, λογικής διεργασίας) **Παρατατικού** (exigere), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (**conferre → aequum erat: παρατατικός**) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου στο απαρέμφατο **conferre**.

• **aere collato:** **αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή**. Είναι μετοχή παρακειμένου, δηλώνει το προτερόχρονο και έχει παθητική σημασία. Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική πρόταση: **cum** (ιστορικός, διηγηματικός) + **Υποτακτική Υπερσυντελικού: cum aes collatum esset** ή **ubi, simul, postquam, ut** + **Οριστική Παρακειμένου: postquam aes collatum est**.

• Το **O viros** είναι Αιτιατική σε επιφωνηματική χρήση.

• **Quibus populus Romanus loco soceri fuit:** Δευτερεύουσα αναφορική αιτιολογική πρόταση. Μετατροπή σε δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση: **quod eis populus Romanus loco soceri fuit**.

ΜΑΘΗΜΑ XXXVI (36) ΜΙΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑΣ

Μετάφραση

Ο Μάνιος Κούριος Δεντάτος ήταν πάρα πολύ ολιγαρκής, για να μπορεί ευκολότερα να περιφρονεί τα πλούτη. Μια μέρα ήρθαν προς αυτόν απεσταλμένοι των Σαμνιτών. Αυτός παρουσιάστηκε στα μάτια τους να κάθεται σε σκαμνί κοντά στη φωτιά και να τρώει από ξύλινο πιάτο. Περιφρόνησε τα πλούτη των Σαμνιτών και οι Σαμνίτες θαύμασαν τη φτώχεια του. Γιατί όταν είχαν προσφέρει σ' αυτόν πολύ χρυσάφι σταλμένο με δημόσια έγκριση, για να το χρησιμοποιήσει (όπως θέλει), χαλάρωσε το (αυστηρό) πρόσωπό του με το γέλιο και αμέσως είπε: «Μέλη της περιττής, για να μην πω ανόητης, πρεσβείας, πείτε στους Σαμνίτες ότι ο Μάνιος Κούριος προτιμάει να εξουσιάζει τους πλούσιους παρά να γίνει πλούσιος ο ίδιος. Και θυμηθείτε ότι εγώ δεν είναι δυνατόν ούτε στη μάχη να νικηθώ ούτε με χρήματα να διαφθαρώ.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** divitiae, -arum [μόνο πληθυντικός] (θηλ.) = πλούτη.
pecunia, -ae (θηλ.) = χρήματα.
- Β' κλίση:** Manius, -ii/-i (αρσ.) = ο Μάνιος.
Curius, -ii/-i (αρσ.) = ο Κούριος.
Dentatus, -i (αρσ.) = ο Δεντάτος.
legatus, -i (αρσ.) = απεσταλμένος, πρεσβευτής.
scamnum, -i (ουδ.) = σκαμνί.
focus, -i (αρσ.) = εστία, φωτιά.
catillus, -i (αρσ.) = πιάτο.
aurum, -i (ουδ.) = χρυσάφι.
minister, ministri (αρσ.) = απεσταλμένος, πρεσβευτής.
- Γ' κλίση:** frugalitas, -atis (θηλ.) = ολιγάρκεια.
Samnites, -ium [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι Σαμνίτες.
paupertas, -atis (θηλ.) = φτώχεια.
pondus, -eris (ουδ.) = βάρος.
legatio, -onis (θηλ.) = πρεσβεία.
locuples, -pletis (αρσ.) = πλούσιος.
- Δ' κλίση:** vultus, -us (αρσ.) = πρόσωπο, όψη.
risus, -us (αρσ.) = γέλιο.
- Ε' κλίση:** dies, -ei (αρσ.) = μέρα.
acies, -ei (θηλ.) = παραταγμένος στρατός, μάχη.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** magnus, -a, -um = μεγάλος.
ligneus, -a, -um = ξύλινος.
supervacaneus, -a, -um = περιττός, ανώφελος.
ineptus, -a, -um = άκαιρος, ανόητος.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** ceno, cenavi, cenatum, cenare = γευματίζω.
specto, spectavi, spectatum, spectare = παρατηρώ, βλέπω.
miror, miratus sum, mirari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = θαυμάζω.
narro, narravi, narratum, narrare = αφηγούμαι.
impero, imperavi, imperatum, imperare = διατάζω.
- Β' συζ.:** assideo (ad + sedeo), assedi, assessum, assidere = κάθομαι.
praebeo (prae + habeo), prae bui, prae bitum, prae bere = προσφέρω.
- Γ' συζ.:** utor, usus sum, uti (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = χρησιμοποιώ.
contemno, contempsi, contemptum, contemnere = περιφρονώ.
mitto, misi, missum, mittere = στέλνω.
affero, attuli, allatum, affere = προσφέρω.
solvo, solvi, solutum, solvere = λύνω, χαλαρώνω.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
fio, factus sum, fieri (**παθητικό του facio, ανήκει στα 15**) = γίνομαι.
vinco, vici, victum, vincere = νικώ.
corrumpo, corrum pi, corruptum, corrumpere = διαφθείρω.
- Δ' συζ.:** venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
- Ανώμαλα:** possum, potui, - , posse = μπορώ, δύναμαι.
malo, malui, - , malle = προτιμώ.
memini, meminisse (**ΕΛΛΕΠΤΙΚΟ**) = θυμάμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **divitiae, -arum** (= πλούτη) έχει μόνο πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **Samnites, -ium** (= Σαμνίτες) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-ium**.
- Το **locuples, -etis** (= πλούσιος) λειτουργεί ως **ουσιαστικό** και σχηματίζει την αφαιρετική ενικού σε **-e** και **-i** και τη γενική του πληθυντικού σε **-um**.

► Συντακτικό:

- **Spectandum:** γερουνδιακό (ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο **se**) του σκοπού (εξαρτάται από το ρήμα **praebuit**).
- Το **quam fieri:** είναι β' όρος σύγκρισης, που εκφέρεται με **quam** + ομοιότροπα με τον α' όρο **imperare**.
- **Quo facilius divitias contemnere posset:** Είναι δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο **quo**, γιατί ακολουθεί συγκριτικός βαθμός επιρρήματος (**facilius**). Εκφέρεται με **Υποτακτική** (γιατί ο σκοπός θεωρείται κάτι το υποκειμενικό) **Παρατατικού** (**posset**), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (**utebatur: παρατατικός**) και αναφέρεται στο παρελθόν. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τελικού αιτίου στο ρήμα εξάρτησης **utebatur**.
- **Ut eo uteretur:** Είναι δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο **ut**, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (γιατί ο σκοπός θεωρείται κάτι το υποκειμενικό) **Παρατατικού**

(uteretur), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (**attulissent: υπερσυντέλικος**) και αναφέρεται στο παρελθόν. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τελικού αιτίου στο ρήμα εξάρτησης **attulissent**.

• **Ne dicam: Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική τελική παρενθετική πρόταση. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο **ne**, γιατί είναι αρνητική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (γιατί ο σκοπός θεωρείται κάτι το υποκειμενικό) **Ενεστώτα** (dicam), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (**narrate: ενεστώτας**) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον.

ΜΑΘΗΜΑ XXXVII (37) Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Μετάφραση

Σε τέτοιο σημείο έχουν οδηγηθεί τα πράγματα ώστε, αν δε βοηθήσει κάποιος θεός ή κάποιο τυχαίο περιστατικό, δε θα μπορέσουμε να σωθούμε. Εγώ βέβαια, μόλις ήρθα στη Ρώμη, δε σταμάτησα και να πιστεύω και να λέω και να κάνω όλα όσα θα συνέβαλαν στην ομόνοια. Αλλά τόση μεγάλη μανία τους είχε πιάσει όλους, ώστε να επιθυμούν να πολεμούν, παρόλο που εγώ φώναζα ότι δεν υπάρχει τίποτα πιο άθλιο από τον εμφύλιο πόλεμο. Όλα είναι αξιοθρήνητα στους εμφυλίους πολέμους, αλλά τίποτα δεν είναι πιο αξιοθρήνητο από την ίδια τη νίκη: αυτή κάνει τους νικητές πιο άγριους και πιο αχαλίνωτους (απ' ότι συνήθως), ώστε, κι αν ακόμη δεν είναι τέτοιοι απ' τη φύση τους, να αναγκάζονται από τα πράγματα να γίνουν. Γιατί τα αποτελέσματα των εμφύλιων πολέμων είναι πάντα τέτοια, ώστε όχι μόνο να γίνονται αυτά που θέλει ο νικητής, αλλά (ώστε) ακόμη να κάνει ο νικητής το χατίρι εκείνων, με τη βοήθεια των οποίων κερδήθηκε η νίκη.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** concordia, -ae (θηλ.) = ομόνοια.
victoria, -ae (θηλ.) = νίκη.
natura, -ae (θηλ.) = φύση.
- Β' κλίση:** locus, -i (αρσ.) = τόπος.
deus, -i (αρσ.) = θεός.
bellum, -i (ουδ.) = πόλεμος.
auxilium, -ii/-i (ουδ.) = βοήθεια.
- Γ' κλίση:** urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
furor, -oris (αρσ.) = μανία.
victor, -oris (αρσ.) = νικητής.
necessitas, -atis (θηλ.) = ανάγκη.
- Δ' κλίση:** casus, -us (αρσ.) = τυχαίο περιστατικό.
exitus, -us (αρσ.) = έκβαση.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** salvus, -a, -um = σώος.
miser, misera, miserum = άθλιος, δυστυχής, αξιοθρήνητος.
- Γ' κλίση:** omnis, -is, -e = όλος.
civilis, -is, -e = εμφύλιος.
ferox, -ocis = άγριος, αυθάδης, αχαλίνωτος.
impotens, -ntis = ανίκανος να κυριαρχηθεί, αχαλίνωτος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae ή qua, quod (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- aliqui, aliquae ή aliqua, aliquod (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- tantus, tanta, tantum (δεικτική αντωνυμία) = τόσο, -η, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.

- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- talis, talis, tale (δεικτική αντωνυμία) = τέτοιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** pugno, pugnavi, pugnatum, pugnare = μάχομαι.
clamo, clamavi, clamatum, clamare = φωνάζω.
- Β' συζ.:** pertineo, pertinui, pertentum, pertinere = συντελώ.
- Γ' συζ.:** deduco, deduxi, deductum, deducere = οδηγώ.
desisto (de + sisto), destiti, -, desistere = σταματώ.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
facio, feci, factum, facere (ανήκει στα 15) = κάνω.
invado, invasi, invasum, invadere = καταλαμβάνω.
cupio, cupivi, cupitum, cupere (ανήκει στα 15) = επιθυμώ.
reddo (red + do), reddidi, redditum, reddere = καθιστώ.
cogo (cum + ago), coegi, coactum, cogere (+ τελικό απαρέμφατο) = εξαναγκάζω.
fio, factus sum, fieri (παθητικό του facio, ανήκει στα 15) = γίνομαι.
obsequor (ob + sequor), obsecutus sum, obsequi (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = ακολουθώ, κάνω το χατίρι κάποιου.
pario, peperi, partum, parere (ανήκει στα 15) = γεννώ.
(μετοχή μέλλοντα pariturus).
- Δ' συζ.:** subvenio, subveni, subventum, subvenire = βοηθώ.
nequeo, nequivi (και nequii), nequire = δε μπορώ.
venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
sentio, sensi, sensum, sentire = αισθάνομαι.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.
volo, volui, -, velle = θέλω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ρήμα **desisto, destiti, -, desistere (3)** δεν έχει σουπίνο.
- Το ρήμα **pario, peperi, partum, parere (3)** σχηματίζει μετοχή μέλλοντα **pariturus**.

► Συντακτικό:

- Προσοχή στον **εξαρτημένο υποθετικό λόγο** του κειμένου:
Υπόθεση: **nisi** qui deus vel casus aliqui **subvenerit** (υποτακτική παρακειμένου)
Απόδοση: ut salvi esse **nequeamus** (υποτακτική ενεστώτα)
Απλός, εξαρτημένος, υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο μέλλον.

Η ανεξάρτητη μορφή του θα ήταν ως εξής:

- Υπόθεση:** **nisi** qui deus vel casus aliqui **subvenerit** (οριστική τετελεσμένου μέλλοντα)
- Απόδοση:** salvi esse **nequimus** (οριστική ενεστώτα με σημασία μέλλοντα)
- **Ut salvi esse nequeamus:** **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. **Εισάγεται** με τον συμπερασματικό σύνδεσμο **ut**, γιατί είναι καταφατική. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση) **Ενεστώτα** (nequeamus), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (**deducta**

est: κυρίως παρακείμενος) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ρήμα εξάρτησης **deducta est**.

- **Ut pugnare cuperent: Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο **ut**, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση) **Παρατατικού** (cuperent), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (**invaserat: υπερσυντέλικος**) και αναφέρεται στο παρελθόν. Χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ρήμα εξάρτησης **invaserat**.

- Στην πρόταση **quae ad concordiam pertinerent** η Υποτακτική «**pertinerent**» είναι δυνητική.

- Το ρήμα **obsequor** συντάσσεται με **δοτική**.

- Στις προτάσεις **quae velit victor** και **quorum auxilio victoria parta sit** υπάρχει Υποτακτική λόγω έλξης από προηγούμενη Υποτακτική (**fiant** και **obsequatur** αντίστοιχα).

- Η αφαιρετική **auxilio** δηλώνει το μέσο (συνοδεύεται από τη γενική υποκειμενική quorum). Ισοδύναμες εκφράσεις: **quorum beneficio/opera** και **per quos**.

ΜΑΘΗΜΑ XXXVIII (38) Η ΜΟΙΡΑ ΤΗΣ ΚΑΙΚΙΛΙΑΣ

Μετάφραση

Η Καικιλία, η σύζυγος του Μετέλλου, ενώ σύμφωνα με τα αρχαία ήθη επιδίωκε την εμφάνιση κάποιου γαμήλιου οiwονού για την κόρη της αδερφής της, η ίδια δημιούργησε οiwονό. Πραγματικά μια νύχτα καθόταν σ' ένα ιερό με την κόρη της αδερφής (της) και περίμενε μέχρι να ακουστεί κάποια φωνή που να ανταποκρινόταν στο σκοπό τους. Στο τέλος, η κοπέλα κουρασμένη από την πολλή ορθοστασία ζήτησε από τη θεία της να της παραχωρήσει για λίγο τη θέση (της). Τότε η Καικιλία είπε στην κοπέλα: «Ευχαρίστως σου παραχωρώ τη θέση μου». Αυτό το λόγο λίγο αργότερα τον επαλήθευσε η ίδια η πραγματικότητα. Πραγματικά πέθανε η Καικιλία, που ο Μέτελλος όσο ζούσε, πολύ την αγαπούσε. Αργότερα ο Μέτελλος παντρεύτηκε την κοπέλα.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Caecilia, -ae (θηλ.) = η Καικιλία.
 filia, -ae (θηλ.) = κόρη.
 puella, -ae (θηλ.) = κορίτσι, κοπέλα.
 mora, -ae (θηλ.) = χρονοτριβή, καθυστέρηση.
 matertera, -ae (θηλ.) = θεία (αδελφή της μητέρας).
- Β' κλίση:** Metellus, -i (αρσ.) = ο Μέτελλος.
 sacellum, -i (ουδ.) = μικρό ιερό, μικρό τέμενος.
 propositum, -i (ουδ.) = σκοπός.
 locus, -i (αρσ.) = τόπος.
 dictum, -i (ουδ.) = λόγος.
 matrimonium, -ii/-i (ουδ.) = γάμος.
- Γ' κλίση:** uxor, -oris (θηλ.) = σύζυγος.
 mos, moris (αρσ.) = έθιμο, ήθος, συνήθεια.
 omen, -inis (ουδ.) = οiwονός.
 soror, -oris (θηλ.) = αδελφή.
 nox, noctis (θηλ.) = νύχτα.
 vox, -cis (θηλ.) = φωνή.
 sedes, -is (θηλ.) = κάθισμα, θέση, έδρα.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** priscus, -a, -um = αρχαίος.
 longus, -a, -um = μακρύς, μακροχρόνιος.
 paulus, -a, -um = λίγος.
- Γ' κλίση:** nuptialis, -is, -e = γαμήλιος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- aliqui, aliquae ή aliqua, aliquod (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- meus, mea, meum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -

ό μου.

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** expecto (ex + pecto), expectavi, expectatum, expectare = περιμένω.
sto, steti, statum, stare = στέκομαι.
rogo, rogavi, rogatum, rogare = ρωτώ.
confirmo, confirmavi, confirmatum, confirmare = επιβεβαιώνω.
amo, amavi, amatum, amare = αγαπώ.
- Β' συζ.:** persedeo (per + sedeo), persedi, persessum, persedere = κάθομαι.
- Γ' συζ.:** peto, petivi (και petii), petitum, petere = ζητώ.
facio, feci, factum, facere (ανήκει στα 15) = κάνω.
congruo, congrui, -, congruere = συμφωνώ.
fatiscor, fessus sum, fatisci (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = κουράζομαι.
cedo, cessi, cessum, cedere = παραχωρώ.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
morio, mortuus sum, mori (ανήκει στα 15 - ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = πεθαίνω
(μετοχή μέλλοντα moriturus).
vivo, vixi, victum, vivere = ζω.
duco, duxi, ductum, ducere = οδηγώ.
- Δ' συζ.:** audio, audivi (και audii), auditum, audire = ακούω.
- Ανώμαλα:** Δεν υπάρχουν.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **mos, moris** ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **έθιμο** και στον πληθυντικό αριθμό **ήθη, θεσμοί**. Στο κείμενο λειτουργεί με την πρώτη σημασία.
- Το ουσιαστικό **filia, -ae** (= θυγατέρα) σχηματίζει τη δοτική και αφαιρετική του πληθυντικού σε **-is** και **-abus** (filiis - filiabus).
- Το ουσιαστικό **sedes, -is** (= κάθισμα) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um**.
- Το ρήμα **morio, mortuus sum, mori (3)** είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **moriturus**.

► Συντακτικό:

- **Dum more prisco omen nuptiale petit filiae sororis:** **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση. **Εισάγεται** με τον χρονικό σύνδεσμο **dum**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** (γιατί η πράξη ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη) **Ενεστώτα** (petit) ανεξάρτητα από το χρόνο της κύριας πρότασης και δηλώνει το σύγχρονο και συγκεκριμένα μια συνεχιζόμενη πράξη στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει μια άλλη πράξη (= της κύριας πρότασης) [λατινισμός]. Στην κύρια πρόταση υπάρχει παρακείμενος (fecit), διότι πρόκειται για γεγονότα του παρελθόντος. **Χρησιμοποιεί** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εξάρτησης **fecit**.
- **Dum aliqua vox congruens proposito audiretur:** **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση. **Εισάγεται** με τον χρονικό σύνδεσμο **dum**. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (γιατί η πράξη περιγράφεται ως

προσδοκία ή επιδίωξη) **Παρατατικού** (audiretur), διότι εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (**expectabat: παρατατικός**) και δηλώνει το υστερόχρονο στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εξάρτησης **expectabat**.

- **Dum vixit: Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση. **Εισάγεται** με τον χρονικό σύνδεσμο **dum**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** (γιατί η πράξη ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη) **Παρακειμένου** (vixit) και δηλώνει σύγχρονο στο παρελθόν και συγκεκριμένα παράλληλη διάρκεια. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εξάρτησης **amavit**.

ΜΑΘΗΜΑ XXXIX (39) ΕΝΑ ΠΡΟΤΥΠΟ ΙΔΑΝΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Μετάφραση

Το σοφό ούτε η φτώχεια ούτε η λύπη τον εμποδίζουν ούτε αυτά τα πράγματα που βγάζουν από το δρόμο τους και γκρεμοτσακίζουν τους άπειρους. Εσύ πιστεύεις πως εκείνος (ο σοφός) καταβάλλεται από τις συμφορές (ενεργ. σύνταξη: πως οι συμφορές τον καταβάλλουν); (Αντίθετα) τις χρησιμοποιεί! Ο Φειδίας δεν ήξερε να κάνει αγάλματα μόνο από ελεφαντόδοντο. Έφτιανε κι από μπρούντζο. Αν του πήγαινες μάρμαρο, αν (του πήγαινες) ένα πιο ευτελές υλικό, θα το έκανε τέτοιο (άγαλμα), όσο μπορούσε να γίνει πιο τέλειο απ' αυτό το υλικό. Κατά τον ίδιο τρόπο ο σοφός θα δείξει την αρετή (του) στα πλούτη, αν μπορέσει, κι αν όχι, στη φτώχεια. Αν μπορέσει στην πατρίδα, κι αν όχι, στην εξορία. Αν μπορέσει, ως στρατηγός, κι αν όχι, ως στρατιώτης. Αν μπορέσει, γερός, κι αν όχι, ανάπηρος. Όποια τύχη κι αν του λάχει θα δημιουργήσει από αυτήν κάτι αξιομνημόνευτο.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Phidias, -ae (αρσ.) = ο Φειδίας.
 materia, -ae [κατά την α' κλίση] και materies, -ei [κατά την ε' κλίση] (θηλ.) = υλικό.
 divitiae, -arum [μόνο πληθυντικός] (θηλ.) = πλούτη.
 patria, -ae (θηλ.) = πατρίδα.
 fortuna, -ae (θηλ.) = τύχη.
- Β' κλίση:** mala, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = συμφορές, δεινά.
 simulacrum, -i (ουδ.) = ομοίωμα, εικόνα, άγαλμα.
 modus, -i (αρσ.) = τρόπος.
 exilium, -ii/-i (ουδ.) = εξορία.
- Γ' κλίση:** paupertas, -atis (θηλ.) = φτώχεια.
 dolor, -oris (αρσ.) = λύπη, οργή, θλίψη.
 ebur, -oris (ουδ.) = ελεφαντόδοντο.
 aes, aeris (ουδ.) = χαλκός, μπρούντζος, χρήματα.
 marmor, -oris (ουδ.) = μάρμαρο.
 virtus, -utis (θηλ.) = ανδρεία, αρετή.
 imperator, -oris (αρσ.) = στρατηγός.
 miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** imperitus, -a, -um = άπειρος.
 bonus, -a, -um = καλός.
 integer, -gra, -grum = υγιής, αρτιμελής.
- Γ' κλίση:** praiceps, -cipitis = αυτός που πέφτει με το κεφάλι.
 vilis, -is, -e = ευτελής, φτηνός.
 debilis, -is, -e = αδύναμος, ανάπηρος.
 memorabilis, -is, -e = αξιομνημόνευτος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.

- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- talis, talis, tale (δεικτική αντωνυμία) = τέτοιος, -α, -ο.
- qualis, qualis, quale (αναφορική αντωνυμία) = τέτοιος, -α, -ο.
- idem, eadem, idem (οριστική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- quicumque, quaecumque, quodcumque (αναφορική αοριστολογική αντωνυμία) = οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οποιοδήποτε.
- aliquis, (aliqua ή aliquae), aliquid (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** puto, putavi, putatum, putare = νομίζω.
explico, explicavi, explicatum, explicare = αναπτύσσω, εκφράζω, δείχνω.
- Β' συζ.:** prohibeo, prohibui, prohibitum, prohibere = εμποδίζω.
licet, licuit (και licitum est), -, licere (**απρόσωπο**) = είναι δυνατόν, επιτρέπεται.
- Γ' συζ.:** avertō (a + vertere), averti, aversum, avertere = βγάζω κάποιον από το δρόμο του.
ago, egi, actum, agere = οδηγώ.
premo, pressi, pressum, premere = καταβάλλω.
utor, usus sum, uti (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = χρησιμοποιώ.
facio, feci, factum, facere (**ανήκει στα 15**) = κάνω.
obfero (offero), obtuli, oblatum, obferre (offerre) = προσφέρω, παρέχω.
fio, factus sum, fieri (**παθητικό του facio, ανήκει στα 15**) = γίνομαι.
sapio, sapivi, -, sapere (**ανήκει στα 15**) = φρονώ, σωφρονώ.
accipio (ad + capio), accepi, acceptum, accipere (**ανήκει στα 15**) = δέχομαι.
efficio (ex + facio), effeci, effectum, efficere (**ανήκει στα 15**) = κατορθώνω, δημιουργώ.
- Δ' συζ.:** scio, scivi, scitum, scire = μαθαίνω.
- Ανώμαλα:** possum, potui, -, posse = μπορώ, δύναμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **ebur, -oris** (= ελεφαντόδοντο) της γ' κλίσης είναι γένους ουδετέρου.
- Η **προστακτική ενεστώτα** του ρήματος **scio** σχηματίζεται με τις καταλήξεις της προστακτικής του μέλλοντα → β' ενικό: **scito** και β' πληθυντικό: **sciotote**.
- Το ουσιαστικό **aes, aeris** (ουδέτερο γ' κλίσης) ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **χαλκός, μπρούντζος, χρήματα** και στον πληθυντικό αριθμό **χάλκινα σκεύη**. Στο κείμενο λειτουργεί με την πρώτη σημασία.
- Το ουσιαστικό **materia, -ae** (= υλικό) κλίνεται και σύμφωνα με την ε' κλίση **materies, -ei** και δε σχηματίζει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **divitiae, -arum** (= πλούτη) έχει μόνο πληθυντικό.

► Συντακτικό:

- Η θεωρία των υποθετικών λόγων, οι αντίστοιχες περιπτώσεις μέσα στο κείμενο και οι ασκήσεις μετατροπής των υποθετικών λόγων στα άλλα είδη.

ΜΑΘΗΜΑ XL (40) ΑΚΛΟΝΗΤΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ

Μετάφραση

Ο Σύλλας, αφού κατέλαβε τη Ρώμη, συγκάλεσε ένοπλος τη Σύγκλητο για να κηρύξει όσο πιο γρήγορα γινόταν το Γάιο Μάριο εχθρό (του κράτους). Κανείς δεν τολμούσε να πάει αντίθετα στη θέλησή του. Μόνον ο Κόιντος Μούκιος Σκαιόλας ο οιωνοσκόπος, όταν ρωτήθηκε γι' αυτό αρνήθηκε να πει τη γνώμη του. Κι επιπλέον, όταν ο Σύλλας με απειλές τον πίεζε, αυτός είπε στο Σύλλα: «Ακόμη κι αν μου δείξεις τα αγήματα των στρατιωτών με τους οποίους έχεις περικυκλώσει το Βουλευτήριο, ακόμη κι αν με απειλήσεις με θάνατο, ποτέ εγώ δεν πρόκειται να θεωρήσω τον Μάριο εχθρό (του κράτους). Αν και είμαι γέρος και αδύναμος στο σώμα, ωστόσο πάντοτε θα θυμάμαι ότι ο Μάριος έσωσε τη Ρώμη και την Ιταλία».

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Sulla, -ae (αρσ.) = ο Σύλλας.
Scaevola, -ae (αρσ.) = ο Σκαιόλας.
sententia, -ae (θηλ.) = άποψη, απόφαση.
curia, -ae (θηλ.) = Βουλευτήριο, κτήριο της Συγκλήτου.
Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
Italia, -ae (θηλ.) = η Ιταλία.
- Β' κλίση:** Gaius, -ii/-i (αρσ.) = ο Γάιος.
Marius, -ii/-i (αρσ.) = ο Μάριος.
Quintus, -i (αρσ.) = ο Κόιντος.
Mucius, -ii/-i (αρσ.) = ο Μούκιος.
- Γ' κλίση:** urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
hostis, -is (αρσ.) = εχθρός.
voluntas, -atis (θηλ.) = βούληση, θέληση.
augur, -uris (αρσ.) = οιωνοσκόπος.
agmen, -inis (ουδ.) = άγημα, στρατός.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
mors, mortis (θηλ.) = θάνατος.
senex, senis (αρσ.) = γέρος.
corpus, -oris (ουδ.) = σώμα.
- Δ' κλίση:** senatus, -us (αρσ.) = η Σύγκλητος.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** infirmus, -a, -um = αδύναμος.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.

Αντωνυμικό επίθετο του κειμένου

- solus, sola, solum = μόνος, -η, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** occupo, occupavi, occupatum, occupare = καταλαμβάνω.
 armo, armavi, armatum, armatum = εξοπλίζω.
 iudico, iudicavi, iudicatum, iudicare = κρίνω, κηρύσσω.
 interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogare = ρωτώ.
 minitor, minitatus sum, minitari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = απειλώ.
 insto (in + sto), institui, -, instare = πιέζω.
 (μτχ. μέλλοντα instaturus).
 conservo, conservavi, conservatum, conservare = διασώζω, διατηρώ.
- Β' συζ.:** audeo, ausus sum, audere (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = τολμώ.
 circumsedeo, circumseidi, circumsessum, circumseidere = περικυκλώνω, πολιορκώ.
- Γ' συζ.:** cogo, coegi, coactum, cogere = συγκαλώ.
 dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
 ostendo, ostendi, ostensum και ostentum, ostendere = δείχνω.
- Δ' συζ.:** eo, ivi (και ii), itum, ire = πηγαίνω.
- Ανώμαλα:** nolo, nolui, -, nolle = δε θέλω.
 sum, fui, -, esse = είμαι.
 meminī, meminisse (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = θυμάμαι.

Παρατηρήσεις**► Γραμματική:**

- Το ουσιαστικό **senatus**, -us (= Σύγκλητος) δεν έχει πληθυντικό.
- Το ρήμα **audeo**, ausus sum, audere (2) είναι ημιαποθετικό.
- Το ρήμα **insto**, institui, -, instare (1) δεν έχει σουπίνου και η μετοχή μέλλοντα είναι **instaturus**.
- Το ρήμα **ostendo** έχει διπλό τύπο σουπίνου **ostensum** και **ostentum**.
- Το ουσιαστικό **senex**, senis (= γέρος) είναι αρσενικό γ' κλίσης και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε -um.

► Συντακτικό:

- **occupata urbe**: **αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή**. Είναι μετοχή παρακειμένου και δηλώνει το προτερόχρονο. Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική πρόταση:

occupata urbe = cum Sulla urbem occupavisset ή
 postquam Sulla urbem occupavit

- **Licet mihi ostendas agmina militum**: **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση. **Εισάγεται** με τον παραχωρητικό σύνδεσμο **licet**. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (γιατί η παραχώρηση γίνεται προς κάτι το ενδεχόμενο ή δυνατό) **Ενεστώτα** (ostendas), διότι εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (**iudicabo**: μέλλοντας) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον. Εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που κι αν δεχθούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός της παραχώρησης στο ρήμα εξάρτησης **iudicabo**. Η παρουσία του tamen στην κύρια πρόταση μας βοηθάει να αντιληφθούμε ότι η δευτερεύουσα πρόταση είναι παραχωρητική.

• **Etsi senex et corpore infirmo sum:** **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση. **Εισάγεται** με τον εναντιωματικό σύνδεσμο **etsi**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** Ενεστώτα (sum), διότι η εναντίωση γίνεται προς κάτι το πραγματικό. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης στο ρήμα εξάρτησης **meminero**. Η παρουσία του tamen στην κύρια πρόταση μας βοηθάει να αντιληφθούμε ότι η δευτερεύουσα πρόταση είναι εναντιωματική.

ΜΑΘΗΜΑ ΧΛΙ (41) ΜΙΑΑ ΓΙΑ ΝΑ ΣΕ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ, ΟΧΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΙΛΑΣ

Μετάφραση

Ο Κούριος και ο Φαβρίκιος, που έζησαν στα πολύ παλιά τα χρόνια κι οι Οράτιοι, πολύ παλιότεροι τους, μιλούσαν με τους συγχρόνους τους καθαρά και με διαύγεια. Δε χρησιμοποιούσαν τη γλώσσα των Σικανών και των Πελασγών, που λένε πως ήταν οι πρώτοι κάτοικοι της Ιταλίας, αλλά τη γλώσσα της εποχής τους. Εσύ όμως χρησιμοποιείς γλώσσα που έχει πέσει σε αχρηστία εδώ και πολλά χρόνια, σαν να μιλούσες τώρα με τη μάνα του Ευάνδρου, επειδή δε θέλεις να ξέρει και να καταλαβαίνει κανείς τι λες. Ανόητε άνθρωπε, γιατί δε σωπαίνεις, για να πετύχεις αυτό που θες; Λες όμως πως σου αρέσουν τα παλιά χρόνια, γιατί είναι τιμημένα και καλά και σεμνά. Έτσι λοιπόν να ζεις, όπως οι παλιοί, αλλά έτσι να μιλάς όπως οι σύγχρονοί μας. Και να 'χεις πάντα στη μνήμη σου και στην καρδιά σου αυτό που έγραψε ο Γάιος Ιούλιος Καίσαρας «σαν το σκόπελο απόφευγε τη λέξη την ασυνήθιστη και την πρωτάκουστη».

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Italia, -ae (θηλ.) = η Ιταλία.
memoria, -ae (θηλ.) = μνήμη.
- Β' κλίση:** Curius, -ii/-i (αρσ.) = ο Κούριος.
Fabricius, -ii/-i (αρσ.) = ο Φαβρίκιος.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
Horatius, -ii/-i (αρσ.) = ο Οράτιος.
Sicani, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι Σικανοί.
Pelasgi, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι Πελασγοί.
verbum, -i (ουδ.) = λόγος.
Evander, -ndri (αρσ.) = ο Ευάνδρος.
annus, -i (αρσ.) = έτος, χρόνος.
Gaius, -ii/-i (αρσ.) = ο Γάιος.
scopulus, -i (αρσ.) = βράχος.
- Γ' κλίση:** aetas, -atis (θηλ.) = ηλικία.
mater, matris (θηλ.) = μητέρα.
sermo, -onis (αρσ.) = λόγος, λόγια.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
antiquitas, -atis (θηλ.) = αρχαιότητα.
Caesar, -aris (αρσ.) = ο Καίσαρας.
pectus, -oris (ουδ.) = στήθος, καρδιά.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** antiquus, -a, -um = αρχαίος.
primus, -a, -um = πρώτος.
multi, -ae, -a = πολλοί.
ineptus, -a, -um = άκαιρος, ανόητος.
honestus, -a, -um = τιμημένος, ευπρεπής, αξιοπρεπής.
bonus, -a, -um = καλός.

- modestus, -a, -um = σεμνός, κόσμιος.
 inauditus, -a, -um = ανήκουστος, πρωτάκουστος.
 Γ' κλίση: insolens, -ntis = ασυνήθιστος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό τους.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.
- noster, nostra, nostrum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.: Δεν υπάρχουν.
 Β' συζ.: taceo, tacui, tacitum, tacere = σιωπώ.
 placeo, placui, placitum, placere = αρέσω.
 habeo, habui, habitum, habere = έχω, θεωρώ.
 Γ' συζ.: loquor, locutus sum, loqui (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = μιλώ.
 colo, colui, cultum, colere = λατρεύω, καλλιεργώ τον τόπο, κατοικώ.
 dico, dixi, dictum, dicere = λέω.
 utor, usus sum, uti (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = χρησιμοποιώ.
 obsolesco, obsolevi, obsoletum, obsolescere = απαρχαιώνω.
 intellego (inter + lego), intellexi, intellectionem, intellegere = καταλαβαίνω.
 consequor (cum + sequor), consecutus sum, consequi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = πετυχαίνω.
 vivo, vixi, victum, vivere = ζω.
 scribo, scripsi, scriptum, scribere = γράφω.
 fugio, fugi, fugitum, fugere (**ανήκει στα 15**) = φεύγω, καταφεύγω.
 Δ' συζ.: scio, scivi, scitum, scire = ξέρω.
 inaudio, inaudivi, inauditum, inaudire = ακούω.
 Ανώμαλα: volo, volui, - , velle = θέλω.
 sum, fui, - , esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **aetas, aetatis** (= εποχή) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um** και **-ium**.
- Η **προστακτική ενεστώτα** του ρήματος **scio** σχηματίζεται με τις καταλήξεις της προστακτικής του μέλλοντα → β' ενικό: **scito** και β' πληθυντικό: **sciotote**.

► Συντακτικό:

- **Proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris: Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική παραβολική πρόταση. **Εισάγεται** με τον παραβολικό σύνδεσμο **proinde quasi**. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση) **Ενεστώτα** (loquaris), διότι

εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (**uteris: ενεστώτας**) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον. **Χρησιμεύει** ως β' όρος σύγκρισης.

- **Ut viri antiqui (vivebant): Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική απλή παραβολική πρόταση. **Εισάγεται** με τον παραβολικό σύνδεσμο **ut**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** Παρατατικού (vivebant), διότι η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα. **Χρησιμεύει** ως β' όρος σύγκρισης και εκφράζει τρόπο. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το επίρρημα sic που μας βοηθάει να αντιληφθούμε το είδος της δευτερεύουσας πρότασης που ακολουθεί.

- **Ut viri aetatis nostrae (loquuntur): Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική απλή παραβολική πρόταση. **Εισάγεται** με τον παραβολικό σύνδεσμο **ut**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** Ενεστώτα (loquuntur), διότι η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα. **Χρησιμεύει** ως β' όρος σύγκρισης και εκφράζει τρόπο. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το επίρρημα sic που μας βοηθάει να αντιληφθούμε το είδος της δευτερεύουσας πρότασης που ακολουθεί.

ΜΑΘΗΜΑ XLII (42) Ο ΚΙΚΕΡΩΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ

Μετάφραση

Υπάρχουν μερικοί σε αυτή τη Σύγκλητο, που είτε δε βλέπουν την απειλή που πλησιάζει, είτε κλείνουν τα μάτια σε αυτά που βλέπουν. Αυτοί εξέθρεψαν την ελπίδα του Κατιλίνα με τις επιεικείς τους αποφάσεις κι ενίσχυσαν τη συνωμοσία που ήταν στα σπάργανά της με το να μην πιστεύουν στην ύπαρξή της. Ενεργώντας κάτω από την επιρροή αυτών πολλοί, όχι μόνο αχρείοι αλλά και άπειροι, αν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν πως αυτό έγινε σκληρά και τυραννικά. Τώρα καταλαβαίνω πως, αν αυτός φτάσει στο στρατόπεδο του Μανλίου, όπου κατευθύνεται, δε θα υπάρξει κανείς τόσο ανόητος, που να μη βλέπει πως έγινε συνωμοσία, και κανείς τόσο αχρείος που να μην το ομολογήσει.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Catilina, -ae (αρσ.) = ο Κατιλίνας.
sententia, -ae (θηλ.) = άποψη, κρίση, γνώμη.
Β' κλίση: castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
Γ' κλίση: ordo, -inis (αρσ.) = η τάξη, η τάξη των Συγκλητικών.
coniuratio, -onis (θηλ.) = συνωμοσία.
auctoritas, -atis (θηλ.) = κύρος, επιρροή.
Δ' κλίση: Δεν υπάρχουν.
Ε' κλίση: spes, -ei (θηλ.) = ελπίδα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** multi, -ae, -a = πολλοί.
improbis, -a, -um = αχρείος.
imperitus, -a, -um = άπειρος.
Manlianus, -a, -um = (το) του Μανλίου.
stultus, -a, -um = ανόητος.
Γ' κλίση: mollis, -is, -e = επιεικής, μαλακός.

Αντωνυμίες του κειμένου

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- iste, ista, istud (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.

Αντωνυμικό επίθετο του κειμένου

- nonnulli, nonnullae, nonnulla = μερικοί, -ές, -ά.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** dissimulo, dissimulavi, dissimulatum, dissimulare = προσποιούμαι ότι δεν.
confirmo, confirmavi, confirmatum, confirmare = επιβεβαιώνω, στεριώνω.
Β' συζ.: imminere, -, -, imminere = πλησιάζω απειλητικά.

- video, vidi, visum, videre = βλέπω.
 fateor, fassus sum, fateri (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ομολογώ.
 Γ' συζ.: alo, alui, alitum (και altum), alere = (εκ) τρέφω.
 nascor, natus sum, nasci (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = γεννιέμαι.
 (μετοχή μέλλοντα nasciturus).
 credo, credidi, creditum, credere = πιστεύω.
 sequor, secutus sum, sequi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ακολουθώ.
 animadverto, animadverti, animadversum, animadvertere = παρατηρώ.
 facio, feci, factum, facere (**ανήκει στα 15**) = κάνω.
 fio, factus sum, fieri (**παθητικό του facio, ανήκει στα 15**) = γίνομαι.
 dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
 intellego, intellexi, intellectum, intellegere = καταλαβαίνω.
 intendo (in + tendo), intendi, intentum (και intensum), intendere =
 κατευθύνομαι.
 Δ' συζ.: pervenio (per + venio), perveni, perventum, pervenire = (κατα)φθάνω.
 Ανώμαλα: sum, fui, - , esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **ordo**, **-inis** (= τάξη) είναι γένους αρσενικού γ' κλίσης.
- Το ρήμα **immineo**, **- , - , imminere (2)** δεν έχει ούτε παρακείμενο ούτε σουπίνο.
- Το ρήμα **alo** έχει διπλό τύπο σουπίνου **alitum** και **altum**.
- Το ρήμα **nascor**, **natus sum**, **nasci (3)** είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **nasciturus**.
- Το ρήμα **intendo** έχει διπλό τύπο σουπίνου **intentum** και **intensum**.

► Συντακτικό:

- **Qui aut ea, ..., non videant**: **Είναι** δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορικό-συμπερασματική πρόταση. **Εισάγεται** με την αναφορική αντωνυμία **qui non** (= ut non), γιατί είναι αρνητική. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση) **Ενεστώτα** (videant), διότι το ρήμα εξάρτησης (**sunt**: ενεστώτας) είναι αρκτικού χρόνου και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. **Χρησιμεύει** ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ρήμα εξάρτησης **sunt** της κύριας πρότασης.

- **Quae imminet**: **Είναι** δευτερεύουσα ονοματική αναφορική προσδιοριστική πρόταση. **Εισάγεται** με την αναφορική αντωνυμία **quae**. **Εκφέρεται** με **Οριστική** Ενεστώτα (imminent), γιατί δηλώνει το πραγματικό.

- Προσοχή στον **υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: **si** in hunc **animadvertissem** (υποτακτική υπερσυντελικού)

Απόδοση: **dicerent** (υποτακτική παρατατικού)

Απλός, ανεξάρτητος, ευθύς υποθετικός λόγος, **2ου είδους** που δηλώνει το απραγματοποίητο και η υπόθεση αναφέρεται στο παρελθόν, ενώ η απόδοση στο παρόν.

- Προσοχή στον **εξαρτημένο υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: **si** iste in Manliana castra **pervenerit** (υποτακτική παρακειμένου)

Απόδοση: (intellego) **neminem tam stultum fore**, **neminem tam improbum (fore)**

Εξαρτημένος, σύνθετος και συνεπτυγμένος (ως προς την απόδοση) υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο μέλλον.

Η ανεξάρτητη μορφή του θα ήταν ως εξής:

Υπόθεση: **si** iste in Manliana castra **pervenerit** (οριστική τετελεσμένου μέλλοντα)

Απόδοση: nemo tam stultus **erit**, nemo tam improbus **(erit)** (οριστική μέλλοντα)

ΜΑΘΗΜΑ XLIII (43) Η ΟΡΓΗ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

Μετάφραση

Μήπως ήρθα σε εχθρό και είμαι αιχμάλωτη στο στρατόπεδό σου; Σε τέτοιο σημείο με κατάντησε η μακρόχρονη ζωή και τα άσχημα γεράματα ώστε να σε δω πρώτα εξόριστο (και) ύστερα εχθρό; Πως μπόρεσες να λεηλατήσεις αυτή τη χώρα που σε γέννησε και (σε) ανάθρεψε; Δε σου πέρασε η οργή την ώρα που εισέβαλλες στα σύνορα της πατρίδας; Παρόλο που είχες φτάσει με εχθρική και απειλητική διάθεση γιατί, όταν είδες τη Ρώμη, δε σου πέρασε από το μυαλό «Μέσα σε κείνα τα τείχη βρίσκονται το σπίτι μου και οι θεοί μου, η μάνα, η γυναίκα μου και τα παιδιά μου»; Εγώ λοιπόν αν δε (σε) είχα γεννήσει, η Ρώμη δε θα ήταν πολιορκημένη. Αν δεν είχα γιο, θα πέθαινα ελεύθερη σε ελεύθερη πατρίδα. Εγώ πια δε μπορώ να πάθω τίποτα κι ούτε πρόκειται να είμαι τόσο δυστυχισμένη για πολύ ακόμα χρόνο. Αντίθετα όμως αυτούς εδώ, αν συνεχίσεις, τους περιμένει ή πρόωρος θάνατος ή μακρόχρονη σκλαβιά.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α΄ κλίση:** vita, -ae (θηλ.) = ζωή.
senecta, -ae (θηλ.) = γερατειά.
terra, -ae (θηλ.) = γη.
patria, -ae (θηλ.) = πατρίδα.
ira, -ae (θηλ.) = οργή.
Roma, -ae (θηλ.) = η Ρώμη.
- Β΄ κλίση:** castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
animus, -i (αρσ.) = ψυχή.
liberi, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = τα παιδιά, τα τέκνα.
filius, -ii/-i (αρσ.) = γιος.
- Γ΄ κλίση:** hostis, -is (αρσ.) = εχθρός.
exsul, -is ή exul, -is (αρσ.) = εξόριστος.
finis, -is (αρσ.) = σύνορο, τέλος, όριο.
moenia, -ium [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = τα τείχη.
penates, -ium [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = οι θεοί του σπιτιού.
mater, -tris (θηλ.) = μητέρα.
coniunx, -gis ή coniux, -gis (θηλ.) = σύζυγος.
mors, mortis (θηλ.) = θάνατος.
servitus, -utis (θηλ.) = σκλαβιά.
- Δ΄ κλίση:** conspectus, -us (αρσ.) = θέα, όψη.
domus, -us (θηλ.) = σπίτι, οικία.
- Ε΄ κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β΄ κλίση:** captivus, -a, -um = αιχμάλωτος.
longus, -a, -um = μακρύς, μακροχρόνιος.
infestus, -a, -um = εχθρικός.
liber, libera, liberum = ελεύθερος.
miser, misera, miserum = άθλιος, δυστυχής, αξιοθρήνητος.
immaturus, -a, -um = πρόωρος.
- Γ΄ κλίση:** infelix, -icis = δυστυχής.

minax, -acis = απειλητικός.

Αντωνυμίες του κειμένου

- tuus, tua, tuum (κτητική αντωνυμία β' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό σου.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- meus, mea, meum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό μου.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** populo, populus sum, populari (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = λεηλατώ.
oppugno, oppugnavi, oppugnatum, oppugnare = πολιορκώ.
- Β' συζ.:** video, vidi, visum, videre = βλέπω.
habeo, habui, habitum, habere = έχω.
maneo, mansi, mansum, manere = (περι)μένω.
- Γ' συζ.:** traho, traxi, tractum, trahere = σύρω, τραβώ.
gigno, genui, genitum, gignere = γεννώ.
alo, alui, alitum και altum, alere = ανατρέφω.
ingredior, ingressus sum, ingredi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ - ανήκει στα 15**) = εισβάλλω, εισέρχομαι.
cado, cecidi, casum, cadere = πέφτω.
succurrit (sub + curro), succurrit, succursum, succurrere = μου έρχεται κάτι στο μυαλό.
pario, peperit, partum, parere (**ανήκει στα 15**) = γεννώ.
(μετοχή μέλλοντα pariturus).
morio, mortuus sum, mori (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ - ανήκει στα 15**) = πεθαίνω.
(μετοχή μέλλοντα moriturus).
patior, passus sum, pati (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ - ανήκει στα 15**) = υπομένω, υφίσταμαι, παθαίνω.
pergo, perrexi, perrectum, pergere = προχωρώ.
- Δ' συζ.:** venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
pervenio, perveni, perventum, pervenire = φθάνω.
- Ανώμαλα:** possum, potui, - , posse = μπορώ, δύναμαι.
sum, fui, - , esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **castra, -orum** κλίνεται στον πληθυντικό αριθμό και σημαίνει **στρατόπεδο**. Στον ενικό αριθμό **castrum, -i** σημαίνει **φρούριο**.
- Το ουσιαστικό **senecta, -ae** (= γηρατειά) δε σχηματίζει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **finis, -is** (αρσενικό γ' κλίσης) ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **τέλος, όριο** και στον πληθυντικό αριθμό **χώρα, περιοχή, σύνορα**. Στο κείμενο λειτουργεί με τη δεύτερη σημασία.
- Το ουσιαστικό **conspectus, -us** (= θέα, όψη) δεν έχει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **moenia, -ium** (= τείχη) δεν έχει ενικό.

- Το ουσιαστικό **penates, -ium** (= θεοί του σπιτιού) δεν έχει ενικό.
- Το ουσιαστικό **mater, -tris** (= μητέρα) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um**.
- Το ουσιαστικό **liberi, -orum** (= παιδιά) δεν έχει ενικό.
- Το ρήμα **morior, mortuus sum, mori (3)** είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **moriturus**.

► **Συντακτικό:**

- Η θεωρία για τις ευθείες ερωτήσεις, οι αντίστοιχες περιπτώσεις μέσα στο κείμενο και η μετατροπή τους σε πλάγιες.

ΜΑΘΗΜΑ XLIV (44) Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ

Μετάφραση

Αυτή είναι η ζωή των τυράννων, στην οποία δε μπορεί να υπάρξει καμιά εμπιστοσύνη, καμιά αγάπη, καμιά πίστη σε σταθερή φιλία. Οι τύραννοι πάντα υποπεύονται κι ανησυχούν για όλα. Δεν έχει θέση η φιλία σ' αυτούς: γιατί δεν ξέρω ποιος μπορεί να αγαπά όποιον φοβάται ή αυτόν που νομίζει πως τον φοβάται. Στους τυράννους δείχνουν εντούτοις οι γύρω τους υποκριτικό σεβασμό τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα. Αν όμως τύχει, όπως συνήθως συμβαίνει, να χάσουν την εξουσία, τότε καταλαβαίνουν πόσο τους έλειπαν οι φίλοι. Αυτό είναι εκείνο που λένε ότι είπε ο Ταρκύνιος όταν ήταν εξόριστος: «Τότε μόνο κατάλαβα ποιους είχα αληθινούς φίλους και ποιους ψεύτικους, όταν δε μπορούσα πια ν' ανταποδώσω τις χάρες ούτε σε εκείνους ούτε σε αυτούς».

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** vita, -ae (θηλ.) = ζωή.
fiducia, -ae (θηλ.) = πίστη.
benevolentia, -ae (θηλ.) = ευμένεια, καλή θέληση, εύνοια.
amicitia, -ae (θηλ.) = φιλία, συμμαχία.
gratia, -ae (θηλ.) = εύνοια, χάρη.
- Β' κλίση:** tyrannus, -i (αρσ.) = τύραννος.
locus, -i (αρσ.) = τόπος.
amicus, -i (αρσ.) = φίλος.
Tarquinius, -ii/-i (αρσ.) = ο Ταρκύνιος.
amicus, -i (αρσ.) = φίλος.
- Γ' κλίση:** caritas, -atis (θηλ.) = αγάπη, στοργή.
simulatio, -onis (θηλ.) = προσποίηση, υποκρισία.
tempus, -oris (ουδ.) = χρόνος, χρονικό διάστημα.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** fides, -ei (θηλ.) = εμπιστοσύνη.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** sollicitus, -a, -um = ταραγμένος, ανήσυχος.
fidus, -a, -um = πιστός.
infidus, -a, -um = άπιστος, αβέβαιος, ψεύτικος.
- Γ' κλίση:** stabilis, -is, -e = σταθερός, διαρκής.
omnis, -is, -e = όλος.
inops, -opis = αυτός που έχει έλλειψη από κάτι.

Αντωνυμίες του κειμένου

- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- nullus, nulla, nullum (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κανένας, καμιά, κανένα.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- quis, quis, quid (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.

Αντωνυμικό επίθετο του κειμένου

- neuter, neutra, neutrum = κανένας από τους δυο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** puto, putavi, putatum, putare = νομίζω, θεωρώ.
exulo, exulavi, exulatum, exulare = είμαι εξόριστος.
- Β' συζ.:** habeo, habui, habitum, habere = έχω, θεωρώ.
- Γ' συζ.:** suspicio, suspexi, suspectum, suspicere = υποψιάζομαι.
diligere, dilexi, dilectum, diligere = αγαπώ.
metuo, metui, metutum, metuere = φοβάμαι.
colo, colui, cultum, colere = σέβομαι, λατρεύω, καλλιεργώ.
fio, factus sum, fieri (παθητικό του facio, ανήκει στα 15) = γίνομαι.
cado, cecidi, casum, cadere = πέφτω.
intellego, intellexi, intellectum, intellegere = καταλαβαίνω.
dico, dixi, dictum, dicere = λέω.
fero, tuli, latum, ferre = φέρνω.
refero, ret(t)uli, relatum, referre = φέρνω.
- Δ' συζ.:** nescio (ne + scio), nescivi (και nescii), nescitum, nescire = δεν ξέρω.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.
possum, potui, - , posse = μπορώ, δύναμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το τριγενές και μονοκατάληκτο επίθετο **inops, -opis** (= αυτός που έχει έλλειψη από κάτι) σχηματίζει συγκριτικό και υπερθετικό ως εξής: **egentior, -ius** και **egentissimus, -a, -um**.
- Το ρήμα **dico, dixi, dictum, dicere (3)** σχηματίζει την προστακτική ενεστώτα είτε ως απλό είτε ως σύνθετο: β' ενικό → **dic**, β' πληθυντικό → **dicite**.

► Συντακτικό:

- **Quis possit diligere eum:** Είναι δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση. Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία **quis** (μερικής αγνοίας). Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι πλάγιες ερωτήσεις, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης) **Ενεστώτα** (possit), διότι το ρήμα εξάρτησης (**nescio: ενεστώτας**) είναι αρκτικού χρόνου και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως αντικείμενο στο ρήμα εξάρτησης **nescio**.

- **Quam fuerint inopes amicorum:** Είναι δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση. Εισάγεται με το ποσοτικό ερωτηματικό επίρρημα **quam** (μερικής αγνοίας). Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι πλάγιες ερωτήσεις, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης) **Παρακειμένου** (fuerint), διότι το ρήμα εξάρτησης (**intellegitur: ενεστώτας**) είναι αρκτικού χρόνου και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα **intellegitur**.

- Προσοχή στον **υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: quodsi forte ceciderunt (οριστική παρακειμένου)

Απόδοση: tum intellegitur (οριστική ενεστώτα)

Απλός, ανεξάρτητος, ευθύς υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο παρόν - μέλλον.

ΜΑΘΗΜΑ XLV (45) ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΠΤΕΡΩΝΕΙ ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΤΩΝ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΩΝ

Μετάφραση

Ο Καίσαρας μαθαίνει από τους αιχμαλώτους τι συμβαίνει στο στρατόπεδο του Κικέρωνα και πόσο κρίσιμη είναι η κατάσταση. Τότε πείθει κάποιον από τους Γαλάτες υπεείς να μεταφέρει ένα γράμμα στον Κικέρωνα. Φροντίζει και προνοεί να μη μαθευτούν τα σχέδιά μας από τους εχθρούς, αν αρπάξουν το γράμμα. Για το λόγο αυτό στέλνει επιστολή γραμμένη στα ελληνικά. Συμβουλεύει τον απεσταλμένο, αν δε μπορέσει να πλησιάσει, να δέσει το γράμμα στον ιμάντα του ακοντίου και να το ρίξει μέσα στο στρατόπεδο. Στην επιστολή γράφει πως θα έλθει γρήγορα με τις λεγεώνες του. Ο Γαλάτης, επειδή φοβήθηκε τον κίνδυνο, αποφάσισε να ρίξει το ακόντιο. Κατά σύμπτωση το ακόντιο καρφώθηκε σ' έναν πύργο και τρεις μέρες αργότερα το είδε κάποιος στρατιώτης και το πήγε στον Κικέρωνα. Εκείνος διάβασε όλο το γράμμα και προέτρεψε τους στρατιώτες του να ελπίζουν στη σωτηρία τους.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** epistula, -ae (θηλ.) = επιστολή.
litterae, -arum (θηλ.) = γράμματα, λογοτεχνία.
tragula, -ae (θηλ.) = είδος ακοντίου.
- Β' κλίση:** periculum, -i (ουδ.) = κίνδυνος.
consilium, -ii/-i (ουδ.) = σχέδιο, συμβουλή.
legatus, -i (αρσ.) = απεσταλμένος.
amentum, -i (ουδ.) = ιμάντας, λουρί.
castra, -orum [μόνο πληθυντικός] (ουδ.) = στρατόπεδο.
Gallus, -i (αρσ.) = ο Γαλάτης.
- Γ' κλίση:** Caesar, -aris (αρσ.) = ο Καίσαρας.
Cicero, -onis (αρσ.) = ο Κικέρωνας.
eques, -itis (αρσ.) = ιππέας.
hostis, -is (αρσ.) = εχθρός.
legio, -onis (θηλ.) = λεγεώνα.
turre, -is (θηλ.) = πύργος.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
salus, -utis (θηλ.) = σωτηρία, υγεία, χαιρετισμός.
- Δ' κλίση:** casus, -us (αρσ.) = τυχαίο περιστατικό.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.
dies, -ei (αρσ.) = μέρα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** captivus, -a, -um = αιχμάλωτος.
Gallus, -a, -um = Γαλατικός.
Graecus, -a, -um = Ελληνικός.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- quis, quis, quid (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.

- quantus, quanta, quantum (ερωτηματική αντωνυμία) = πόσος, -η, -ο.
- quidam, quaedam, quiddam (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- noster, nostra, nostrum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** curo, curavi, curatum, curare = φροντίζω να.
adligo, adligavi, adligatum, adligare = δένω.
adhortor (ad + hortor), adhortatus sum, adhortari **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = προτρέπω.
spero, speravi, speravi, speratum = ελπίζω.
- Β' συζ.:** persuadeo (per + suadeo), persuasi, persuasum, persuadere = πείθω.
provideo, providi, provisum, providere = προνοώ, μεριμνώ.
moneo, monui, monitum, monere = συμβουλεύω.
vereor, veritus sum, vereri **(ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ)** = φοβάμαι.
- Γ' συζ.:** cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere = μαθαίνω.
gero, gessi, gestum, gerere = κάνω, διεξάγω.
deferro, detuli, dalatum, deferre = μεταφέρω.
intercipio (inter + capio), intercepti, interceptum, interciperere **(ανήκει στα 15)** = αρπάζω κάτι πριν φθάσει στον προορισμό του.
conscribo, conscripsi, conscriptum, conscribere = γράφω.
mitto, misi, missum, mittere = στέλνω.
abicio, abieci, abiectum, abicere **(ανήκει στα 15)** = ρίχνω.
scribo, scripsi, scriptum, scribere = γράφω.
constituo, constitui, constitutum, constituere = αποφασίζω.
adhaeresco (ad + haeresco), adhaesi, adhaesum, adhaerescere = προσκολλιέμαι, καρφώνομαι.
conspicio (cum + specio), conspexi, conspectum, conspicerere **(ανήκει στα 15)** = βλέπω, παρατηρώ.
perlego (per + lego), perlegi, perlectum, perlegere = διαβάζω μέχρι το τέλος.
- Δ' συζ.:** adeo, adivi (και adii), aditum, adire = πλησιάζω.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.
possum, potui, - , posse = μπορώ, δύναμαι.
adsum (ad + sum), adfui, - , adesse = είμαι παρών, έρχομαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **littera**, -ae ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **γράμμα του αλφαβήτου** και στον πληθυντικό αριθμό **επιστολή, λογοτεχνία**. Στο κείμενο λειτουργεί με τη δεύτερη σημασία.
- Το ουσιαστικό **castra**, -orum κλίνεται στον πληθυντικό αριθμό και σημαίνει **στρατόπεδο**. Στον ενικό αριθμό **castrum**, -i σημαίνει **φρούριο**.

- Το ουσιαστικό **turris, -is** (= πύργος) θηλυκό γ' κλίσης σχηματίζει την αιτιατική ενικού σε **-im** και την αφαιρετική ενικού σε **-i**.

► **Συντακτικό:**

• **Ut ad Ciceronem epistulam deferat:** Είναι δευτερεύουσα βουλητική πρόταση. Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο **ut**, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι βουλητικές προτάσεις, γιατί το περιεχόμενο τους είναι απλώς επιθυμητό) **Ενεστώτα** (deferat), διότι το ρήμα εξάρτησης (**persuadet: ενεστώτας**) είναι αρκτικού χρόνου και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως άμεσο αντικείμενο στο ρήμα εξάρτησης **persuadet**.

• **Ne, intercepta epistula, nostra consilia ab hostibus cognoscantur:** Είναι δευτερεύουσα βουλητική πρόταση. Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο **ne**, γιατί είναι αρνητική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι βουλητικές προτάσεις, γιατί το περιεχόμενο τους είναι απλώς επιθυμητό) **Ενεστώτα** (cognoscantur), διότι τα ρήματα εξάρτησης (**curat et providet: ενεστώτας**) είναι αρκτικού χρόνου και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως άμεσο αντικείμενο στα ρήματα εξάρτησης **curat et providet**.

• **intercepta epistula: αφαιρετική απόλυτη υποθετική μετοχή.**
Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα υποθετική πρόταση:

intercepta epistula = si epistula intercepta sit → **Λανθάνει εξαρτημένος υποθετικός λόγος:**

Υπόθεση: si epistula intercepta sit (υποτακτική παρακειμένου)

Απόδοση: ne nostra consilia ab hostibus cognoscantur (υποτακτική ενεστώτα)

Λανθάνων, συνεπυγμένος (ως προς την υπόθεση) εξαρτημένος, απλός υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο μέλλον.

Η ανεξάρτητη μορφή του θα ήταν ως εξής:

Υπόθεση: si epistula intercepta erit (οριστική τετελεσμένου μέλλοντα)

Απόδοση: ne nostra consilia ab hostibus cognoscentur (οριστική μέλλοντα)

• Προσοχή στον **εξαρτημένο υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: si adire non possit (υποτακτική ενεστώτα)

Απόδοση: ut epistulam ad amentum tragulae **adliget** et intra castra **abiciat** (υποτακτική ενεστώτα)

Εξαρτημένος, πλάγιος, σύνθετος (ως προς την απόδοση) υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο μέλλον.

Η ανεξάρτητη μορφή του θα ήταν ως εξής:

Υπόθεση: si adire non poteris (οριστική μέλλοντα)

Απόδοση: epistulam ad amentum tragulae **adliga** et intra castra **abice** (προστακτική)

ΜΑΘΗΜΑ XLVI (46) ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΜΠΑΙΝΕΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΟΜΙΚΟ

Μετάφραση

Οι φιλόσοφοι νομίζουν πως ο κόσμος κυβερνιέται από τη βούληση των θεών (τη θεία βούληση). Έχουν τη γνώμη πως αυτός είναι κάτι σαν κοινή πόλη και πολιτεία ανθρώπων και θεών, και πως ο καθένας ξεχωριστά από μας είναι μέρος αυτού του κόσμου. Απ' αυτό συνεπάγεται από τη φύση το εξής, να βάζουμε το γενικό καλό πάνω από το ατομικό μας. Γιατί όπως οι νόμοι βάζουν τη σωτηρία όλων (: τη γενική ευημερία) πάνω από τη σωτηρία ατόμων (: από την ατομική) έτσι και ο καλός και σοφός άνθρωπος και ο υπάκουος στους νόμους (: νομοταγής) φροντίζει για την ευημερία όλων (: του συνόλου) περισσότερο παρά (για την ευημερία) ενός οποιουδήποτε (ατόμου) ή τη δική του. Και δεν πρέπει να επικρίνεται περισσότερο ο προδότης της πατρίδας, παρά ο προδότης του κοινού συμφέροντος, ή ο λιποτάκτης της γενικής ευημερίας για την ατομική του ωφέλεια και ευημερία. Απ' αυτό συμβαίνει ώστε να είναι αξιέπαινος όποιος πέφτει για την πατρίδα, επειδή είναι σωστό να είναι αγαπητή σε μας περισσότερο η πατρίδα παρά εμείς οι ίδιοι (: ο ίδιος ο εαυτός μας).

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** natura, -ae (θηλ.) = φύση.
patria, -ae (θηλ.) = πατρίδα.
- Β' κλίση:** philosophus, -i (αρσ.) = φιλόσοφος.
mundus, -i (αρσ.) = κόσμος.
deus, -i (αρσ.) = θεός.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
- Γ' κλίση:** numen, -inis (ουδ.) = η βούληση της θεότητας.
urbs, urbis (θηλ.) = πόλη.
civitas, -atis (θηλ.) = πολιτεία.
homo, -inis (αρσ.) = άνθρωπος.
pars, partis (θηλ.) = τμήμα, μερίδα.
utilitas, -atis (θηλ.) = ωφέλεια, το καλό, ευημερία.
lex, legis (θηλ.) = νόμος.
salus, -utis (θηλ.) = σωτηρία, υγεία, χαιρετισμός.
proditor, -oris (αρσ.) = προδότης.
desertor, -oris (αρσ.) = λιποτάκτης.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** bonus, -a, -um = καλός.
publicus, -a, -um = δημόσιος.
carus, -a, -um = αγαπητός.
- Γ' κλίση:** communis, -is, -e = κοινός.
omnis, -is, -e = όλος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

- unusquisque, unaquaeque, unumquidque (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = καθένας χωριστά.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- noster, nostra, nostrum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για πολλούς κτήτορες) = δικός, -ή, -ό μας.
- aliquis, (aliqua ή aliqua), aliquid (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** puto, putavi, putatum, putare = νομίζω, θεωρώ.
vituperari, vituperavi, vituperatum, vituperare = επικρίνω.
laudo, laudavi, laudatum, laudare = επαινώ.
- Β' συζ.:** censeo, censui, censum, censere = πιστεύω.
pareo, parui, paritum, parere = υπακούω.
decet, decuit, - , decere (**απρόσωπο**) = πρέπει.
- Γ' συζ.:** rego, rexi, rectum, regere = κυβερνώ.
consequor (cum + sequor), consecutus sum, consequi (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = ακολουθώ.
antepono (ante + pono), anteposui, antepositum, antepondere = προκρίνω, βάζω κάτι πάνω από κάτι άλλο.
sapio, sapivi (και sapii), - , sapere = φρονώ, είμαι σόφρων.
consulo, consului, consultum, consulere = φροντίζω.
fio, factus sum, fieri (**παθητικό του facio, ανήκει στα 15**) = γίνομαι.
cado, cecidi, casum, cadere = πέφτω.
- Δ' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **pars, partis** ανήκει στα **ετερόσημα**, δηλ. στον ενικό αριθμό σημαίνει **τμήμα, μερίδα** και στον πληθυντικό αριθμό **πολιτική παράταξη**. Στο κείμενο λειτουργεί με την πρώτη σημασία.
- Το ουσιαστικό **salus, -utis** (= σωτηρία, υγεία, χαιρετισμός) δε σχηματίζει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **utilitas, -atis** (= ωφέλεια, ευημερία) σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um** και **-ium**.

► Συντακτικό:

- **Ut communem utilitatem nostrae anteponamus:** Είναι δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο **ut**, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, διότι το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση) **Ενεστώτα** (anteponamus), επειδή εξαρτάται

από ρήμα αρκτικού χρόνου (**consequitur: ενεστώτας**) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Χρησιμεύει ως επεξήγηση στο **illud** της κύριας πρότασης.

- **Ut laudandus is sit: Είναι** δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο **ut**, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με **Υποτακτική** (όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, διότι το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση) **Ενεστώτα** (sit), επειδή εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (**fit: ενεστώτας**) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Εκφράζει γεγονός ή συμβάν. Χρησιμεύει ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα της κύριας πρότασης **fit**.

ΜΑΘΗΜΑ XLVII (47) Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΣ

Μετάφραση

Η Ιουλία, η κόρη του Αυγούστου, είχε αρχίσει να εμφανίζει πρόωρα άσπρες τρίχες που συνήθιζε να τις κόβει κρυφά. Όταν ο Αύγουστος το πληροφορήθηκε, θέλησε να αποθαρρύνει την κόρη του από το να κάνει αυτό. Με αυτό το σχέδιο εμφανίστηκε κάποτε απρόοπτα και έπιασε τις κομμώτριες επ' αυτοφώρω. Παρόλο που ανακάλυψε άσπρες τρίχες πάνω στα φόρεμά τους, εντούτοις ο Αύγουστος προσποιήθηκε πως δεν τις είδε και άφησε την ώρα να κυλήσει με άλλες κουβέντες, ώσπου έφερε τη συζήτηση στην ηλικία της. Τότε ρώτησε την κόρη του αν σε μερικά χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή. Όταν εκείνη απάντησε «εγώ, πατέρα, προτιμώ να είμαι ασπρομάλλα», ο πατέρας της την αντέκρουσε με το εξής ψεύτικο επιχείρημα: «Δεν αμφιβάλλω πως δε θέλεις να μείνεις φαλακρή. Γιατί λοιπόν δε φοβάσαι μήπως αυτές εδώ σε κάνουν φαλακρή;».

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Iulia, -ae (θηλ.) = η Ιουλία.
filia, -ae (θηλ.) = κόρη.
- Β' κλίση:** Augustus, -i (αρσ.) = ο Αύγουστος.
cani, -orum [μόνο πληθυντικός] (αρσ.) = άσπρες τρίχες.
consilium, -ii/-i (ουδ.) = σχέδιο, απόφαση.
annus, -i (αρσ.) = έτος, χρόνος.
mendacium, -ii/-i (ουδ.) = ψέμα.
- Γ' κλίση:** ornatrix, -trix (θηλ.) = κομμώτρια.
vestis, -is (θηλ.) = φόρεμα.
sermo, -onis (αρσ.) = λόγος, κουβέντα.
tempus, -oris (ουδ.) = χρόνος, έτος.
mentio, -onis (θηλ.) = μνεία.
aetas, -atis (θηλ.) = ηλικία.
pater, patris (αρσ.) = πατέρας.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** res, -ei (θηλ.) = πράγμα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** canus, -a, -um = άσπρος, ασπρομάλλης.
calvus, -a, -um = φαλακρός.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- aliquot (άκλιτη αόριστη αντωνυμία για πληθυντικό αριθμό) = μερικοί, -ές, -ά.
- ille, illa, illud (δεικτική αντωνυμία) = εκείνος, -η, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- quis, quis, quid (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.
- iste, ista, istud (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.

Αντωνυμικό επίθετο του κειμένου

- alius, alia, aliud = άλλος, -η, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** dissimulo, dissimulavi, dissimulatum, dissimulare = προσποιούμαι.
interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogare = ρωτώ.
dubito, dubitavi, dubitatum, dubitare = αμφιβάλλω.
- Β' συζ.:** habeo, habui, habitum, habere = έχω.
soleo, solitus sum, solere (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = συνηθίζω.
deterreo (de + terreo), deterrui, deterritum, detertere = αποθαρρύνω.
video, vidi, visum, videre = βλέπω.
respondeo, respondi, responsum, respondere = απαντώ.
timeo, timui, -, timere = φοβάμαι.
- Γ' συζ.:** lego, legi, lectum, legere = διαβάζω.
facio, feci, factum, facere (**ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΑ 15**) = κάνω.
opprimo (ob + premo), oppressi, oppressum, opprimere = πιάνω επ' αυτοφώρω.
deprehendo (de + prehendo), deprehendi, deprehensum, deprehendere = πιάνω, ανακαλύπτω.
extraho, extraxi, extractum, extrahere = παρατείνω.
induco (in + duco), induxi, inductum, inducere = εισάγω, φέρνω για συζήτηση.
obicio, obieci, obiectum, obicere = προβάλλω αντίρρηση.
- Δ' συζ.:** audio, audiui (και audii), auditum, audire = ακούω, πληροφορούμαι.
intervenio, interveni, interventum, intervenire = εμφανίζομαι απρόοπτα.
- Ανώμαλα:** coepi, coepisse (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = άρχισα.
volo, volui, -, velle = θέλω.
sum, fui, -, esse = είμαι.
malo, malui, -, malle = προτιμώ.
nolo, nolui, -, nolle = δε θέλω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **filia**, -ae (= θυγατέρα) σχηματίζει τη δοτική και αφαιρετική του πληθυντικού σε -is και -abus (filiis - filiabus).
- Ο υπερθετικός του επιθέτου **maturus** (= ώριμος) είναι **maturrimus** και **maturissimus**.
- Το ελλειπτικό ρήμα **coepi**, **coepisse** σχηματίζει τους τρεις πρώτους χρόνους από το ρήμα **incipio**.
- Το **aliquot** είναι άκλιτη αόριστη αντωνυμία.

► Συντακτικό:

- **hac re audita**: **αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή**. Είναι μετοχή παρακειμένου και δηλώνει το προτερόχρονο. Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική πρόταση:

hac re audita = cum Augustus hanc rem audivisset ή
postquam Augustus hanc rem audivit

- **Quominus id faceret**: **Είναι** δευτερεύουσα πρόταση του quominus. **Εισάγεται** με το σύνδεσμο **quominus**, γιατί εξαρτάται από ρήμα που σημαίνει

«εμποδίζω». **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (όπως όλες οι προτάσεις του quominus, γιατί το περιεχόμενό τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης) **Παρατατικού** (faceret), διότι εξαρτάται από το απαρέμφατο **deterreere**, που έχει θέση ιστορικού χρόνου, αφού εξαρτάται από το voluit (ιστορικός παρακείμενος) και αναφέρεται στο παρελθόν. **Χρησιμεύει** ως έμμεσο αντικείμενο στο απαρέμφατο **deterreere**.

- **Quin calva esse nolis:** **Είναι** δευτερεύουσα πρόταση του quin. **Εισάγεται** με το σύνδεσμο **quin**, γιατί το ρήμα εξάρτησης συνοδεύεται από άρνηση. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (όπως όλες οι προτάσεις του quin, γιατί το περιεχόμενό τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης) **Ενεστώτα** (nolis), διότι το ρήμα εξάρτησης (**non dubito: ενεστώτας**) είναι αρκτικού χρόνου και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. **Χρησιμεύει** ως αντικείμενο στο ρήμα εξάρτησης **non dubito**.

- **Ne istae te calvam faciant:** **Είναι** δευτερεύουσα ενδοιαστική πρόταση. **Εισάγεται** με το ενδοιαστικό σύνδεσμο **ne**, γιατί ο φόβος είναι μήπως συμβεί κάτι. **Εκφέρεται** με **Υποτακτική** (όπως όλες οι ενδοιαστικές προτάσεις, γιατί το περιεχόμενό τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό) **Ενεστώτα** (faciant), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (**non times: ενεστώτας**) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. **Χρησιμεύει** ως αντικείμενο στο ρήμα εξάρτησης **non times**.

ΜΑΘΗΜΑ XLVIII (48) ΤΟ ΕΛΑΦΙ ΤΟΥ ΣΕΡΤΩΡΙΟΥ

Μετάφραση

Κάποιος Λουζιτανός είχε δώσει στο Σερτώριο για δώρο ένα πολύ όμορφο άσπρο ελάφι. Ο Σερτώριος τους έπεισε όλους πως το ελάφι κατευθυνόταν από τη βούληση της Άρτεμης και μιλούσε μαζί του και του υπέδειχνε τι ήταν χρήσιμο να κάνει. Αν του φαινόταν πως έπρεπε να δώσει κάποια διαταγή στους στρατιώτες του που ήταν σκληρότερη από τις συνηθισμένες, διακήρυσσε πως τον είχε συμβουλέψει το ελάφι. Αυτό το ελάφι κάποια μέρα έφυγε και πίστεψαν πως είχε πεθάνει. Όταν κάποιος ανάγγειλε στο Σερτώριο πως το ελάφι είχε βρεθεί, ο Σερτώριος τον διέταξε να το κρατήσει μυστικό. Επιπλέον τους έδωσε οδηγίες να το αφήσει ξαφνικά ελεύθερο την επόμενη μέρα στο μέρος όπου θα βρισκόταν ο ίδιος με τους φίλους του. Την άλλη μέρα ο Σερτώριος δέχτηκε τους φίλους του στην κρεβατοκάμαρά του και τους είπε πως είχε δει στον ύπνο του ότι το ελάφι, που είχε πεθάνει, ξαναγύρισε κοντά του. Όταν το ελάφι αφέθηκε ελεύθερο από το δούλο και όρμησε στην κρεβατοκάμαρα του Σερτωρίου, προκάλεσε μεγάλη κατάπληξη.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** cerva, -ae (θηλ.) = ελάφι.
Diana, -ae (θηλ.) = η Άρτεμη.
- Β' κλίση:** Sertorius, -ii/-i (αρσ.) = ο Σερτώριος.
Lusitanus, -i (αρσ.) = ο Λουζιτανός.
donum, -i (ουδ.) = δώρο.
locus, -i (αρσ.) = τόπος.
amicus, -i (αρσ.) = φίλος.
cubiculum, -i (ουδ.) = κρεβατοκάμαρα.
somnus, -i (αρσ.) = ύπνος.
servus, -i (αρσ.) = δούλος.
- Γ' κλίση:** pulchritudo, -inis (θηλ.) = ομορφιά.
numen, -inis (ουδ.) = βούληση.
miles, -itis (αρσ.) = στρατιώτης.
admiratio, -onis (θηλ.) = θαυμασμός, κατάπληξη.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** dies, -ei (αρσ.) = μέρα.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** albus, -a, -um = άσπρος.
eximius, -a, -um = εξαιρετικός.
durus, -a, -um = σκληρός, τραχύς.
posterus, -a, -um = επόμενος.
magnus, -a, -um = μεγάλος.
- Γ' κλίση:** omnis, -is, -e = όλος.
utilis, -is, -e = χρήσιμος.

Αντωνυμίες του κειμένου

- quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- quis, quī, quid (ερωτηματική αντωνυμία) = ποιος, -α, -ο.

- quis, qua ή quae, quid (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- aliquis, (aliqua ή aliquae), aliquid (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κάποιος, -α, -ο.
- ipse, ipsa, ipsum (οριστική, δεικτική αντωνυμία) = ο ίδιος, -α, -ο.
- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** do, dedi, datum, dare = δίνω.
impero, imperavi, imperatum, imperare = διατάζω.
praedico, praedicavi, praedicatum, praedicare = δηλώνω.
nuntio, nuntiavi, nuntiatum, nuntiare = αναγγέλλω.
- Β' συζ.:** persuadeo, persuasi, persuasum, perasuaedere = πείθω.
doceo, docui, doctum, docere = υποδεικνύω, διδάσκω.
video, vidi, visum, videre = βλέπω.
moneo, monui, monitum, monere = συμβουλεύω.
iubeo, iussi, iussum, iubere = διατάζω.
taceo, tacui, tacitum, tacere = σιωπώ.
- Γ' συζ.:** instinquo, instinxi, instinctum, instinquere = κατευθύνω.
conloquor, conlocutus sum, conloqui (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = συζητώ.
facio, feci, factum, facere (**ανήκει στα 15**) = κάνω.
fugio, fugi, fugitum, fugere (**ανήκει στα 15**) = φεύγω.
credo, credidi, creditum, credere = πιστεύω.
praecipio (prae + capio), praecepi, praeceptum, praecipere (**ανήκει στα 15**) = καθοδηγώ, συμβουλεύω.
emitto (e + mitto), emisi, emissum, emittere = αφήνω (ελεύθερο).
admitto (ad + mitto), admisi, admissum, admittere = αφήνω κάποιον να περάσει, δέχομαι.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
revertor, reverti και reversus sum, reverti (**ΗΜΙΑΠΟΘΕΤΙΚΟ και ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = επιστρέφω.
introrumpo (intra + rumpo), introrupi, introruptum, introrumpere = εισβάλλω.
- Δ' συζ.:** pereor (per + eo), perivi (και perii), peritum, perire = χάνομαι, πεθαίνω.
invenio, inveni, inventum, invenire = βρίσκω, επινοώ.
orior, ortus sum, oriri (**ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ**) = γεννιέμαι, αρχίζω, κατάγομαι.
(μετοχή μέλλοντα oriturus).
- Ανώμαλα:** sum, fui, - , esse = είμαι.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το επίθετο **eximius**, -a, -um (= εξαιρετικός) μπορεί να σχηματίσει **παραθετικά περιφραστικά**: eximius, -a, -um / magis eximius, -a, -um / maxime eximius, -a, -um.
- Το ρήμα **revertor, reverti (και reversus sum), reverti (3)** λειτουργεί ως αποθετικό και ημιαποθετικό.
- Το ρήμα **orior, ortus sum, oriri (4)** είναι αποθετικό. Η μετοχή του μέλλοντα είναι **oriturus**.

► **Συντακτικό:**

- Η θεωρία για τον πλάγιο λόγο.
- Προσοχή στον **υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: **si** quid durius ei **videbatur** (οριστική παρατατικού)

Απόδοση: a cerva sese monitum esse **praedicabat** (οριστική παρατατικού)

Απλός, ανεξάρτητος, ευθύς υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο παρελθόν.

- **admissis amicis:** **αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή**. Είναι μετοχή παρακειμένου και δηλώνει το προτερόχρονο. Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική πρόταση:

admissis amicis = cum Sertorius amicos admisisset ή
postquam Sertorius amicos admisit

ΜΑΘΗΜΑ XLIX (49) Η ΠΟΡΚΙΑ ΚΑΙ Ο ΒΡΟΥΤΟΣ

Μετάφραση

Η Πορκία, η σύζυγος του Βρούτου, όταν έμαθε το σχέδιο του άντρα της να σκοτώσει τον Καίσαρα, ζήτησε ένα ξυράφι μανικιουρίστα τάχα για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε μ' αυτό καθώς της γλίστρησε δήθεν τυχαία. Έπειτα ο Βρούτος, που οι υπηρέτριες τον κάλεσαν στην κρεβατοκάμαρά της με ξεφωνητά, ήρθε για να τη μαλώσει που τάχα είχε κλέψει την τέχνη του μανικιουρίστα. Τότε η Πορκία του είπε κρυφά: «Αυτό που έκανα δεν ήταν πράξη ασυλλόγιστη, αλλά μια ξεκάθαρη απόδειξη της αγάπης μου για σένα που ετοιμάζεις τέτοιο σχέδιο: Θέλησα δηλαδή να δοκιμάσω με πόση ηρεμία θα σκοτωνόμουν με το ξίφος, αν το σχέδιό σου δεν είχε αίσια έκβαση».

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Porcia, -ae (θηλ.) = η Πορκία.
ancilla, -ae (θηλ.) = υπηρέτρια.
sententia, -ae (θηλ.) = άποψη, σκέψη, γνώμη.
- Β' κλίση:** Brutus, -i (αρσ.) = ο Βρούτος.
vir, viri (αρσ.) = άνδρας.
consilium, -ii/-i (ουδ.) = σχέδιο.
cultellus, -i (αρσ.) = μαχαιράκι, ξυράφι.
cubiculum, -i (ουδ.) = κρεβατοκάμαρα.
officium, -ii/-i (ουδ.) = καθήκον, δουλειά, τέχνη.
factum, -i (ουδ.) = πράξη.
indicium, -ii/-i (ουδ.) = απόδειξη, τεκμήριο.
animus, -i (αρσ.) = ψυχή, πνεύμα.
ferrum, -i (ουδ.) = σίδηρο, σιδερένιο εργαλείο (όπλο).
- Γ' κλίση:** uxor, -oris (θηλ.) = η σύζυγος.
Caesar, -aris (αρσ.) = ο Καίσαρας.
unquis, -is (αρσ.) = νύχι.
clamor, -oris (αρσ.) = κραυγή.
tonsor, -oris (αρσ.) = κουρέας, μανικιουρίστας.
amor, -oris (αρσ.) = αγάπη.
- Δ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** tonsorius, -a, -um = (το) του μανικιουρίστα.
temerarius, -a, -um = ασυλλόγιστος.
certus, -a, -um = βέβαιος.
aequus, -a, -um = ίσος, δίκαιος.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- suus, sua, suum (κτητική αντωνυμία γ' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό του.
- is, ea, id (οριστική, δεικτική, επαναληπτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.

- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.
- hic, haec, hoc (δεικτική αντωνυμία) = αυτός, -ή, -ό.
- meus, mea, meum (κτητική αντωνυμία α' προσώπου για ένα κτήτορα) = δικός, -ή, -ό μου.
- talis, talis, tale (δεικτική αντωνυμία) = τέτοιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** resco (re + seco), rescui, resectum, rescare = κόβω.
(μτχ. μέλλοντα rescaturus).
vulnero, vulneravi, vulneratum, vulnerare = τραυματίζω, πληγώνω.
voco, vocavi, vocatum, vocare = καλώ.
obiurgo, obiurgavi, obiurgatum, obiurgare = μαλώνω.
- Β' συζ.:** Δεν υπάρχουν.
- Γ' συζ.:** interficio, interfeci, interfectum, interficere (ανήκει στα 15) = σκοτώνω.
cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere = μαθαίνω.
posco, poposci, -, poscere = ζητώ.
elabor, elapsus sum, elabi (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = (ξε)γλιστρώ.
praeripio (prae + rapio), praeripui, praereptum, praeripere = αρπάζω, κλέβω.
interimo, interemi, interemptum, interimere = εξολοθρεύω, σκοτώνω.
cedo, cessi, cessum, cedere = βαδίζω, πηγαίνω.
- Δ' συζ.:** venio, veni, ventum, venire = έρχομαι.
molior, molitus sum, moliri (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = μηχανεύομαι, σχεδιάζω.
experior, expertus sum, experiri (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) = δοκιμάζω.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.
inquit (ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ) = είπε.
volo, volui, -, velle = θέλω.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **unquis, -is** (= νύχι) αρσενικό γ' κλίσης σχηματίζει την αφαιρετική ενικού σε **-e** και **-i**.
- Το ρήμα **resco, rescui, resectum, rescare** είναι της 1ης συζυγίας και σχηματίζει μετοχή μέλλοντα **rescaturus**.
- Το ρήμα **posco, poposci, -, poscere** (3) δεν έχει σουπίνο.
- Το επίρρημα **secreto** (= κρυφά) δε σχηματίζει υπερθετικό: secreto / secretius /-.
- Το επίθετο **temerarius, -a, -um** (= ασυλλόγιστος) μπορεί να σχηματίσει **παραθετικά περιφραστικά**: temerarius, -a, -um / magis temerarius, -a, -um / maxime temerarius, -a, -um.

► Συντακτικό:

- Οι πέντε τρόποι δήλωσης του σκοπού.
- Η έλξη του γερονδιακού και οι αντίστοιχες περιπτώσεις μέσα στο κείμενο.
- Προσοχή στον **εξαρτημένο υποθετικό λόγο** του κειμένου:

Υπόθεση: si tibi consilium non ex sententia cessisset (υποτακτική υπερσυντελικού)

Απόδοση: quam aequo animo me ferro essem interemptura (υποτακτική παρατατικού)

Απλός, εξαρτημένος, υποθετικός λόγος, **1ου είδους** που δηλώνει το πραγματικό (ανοικτή υπόθεση) και αναφέρεται στο μέλλον.

Η ανεξάρτητη μορφή του θα ήταν ως εξής:

Υπόθεση: si tibi consilium **non** ex sententia **cesserit** (οριστική τετελεσμένου μέλλοντα)

Απόδοση: aequo animo me ferro **interimam** (οριστική μέλλοντα)

ΜΑΘΗΜΑ L (50)

Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΛΗΣΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Μετάφραση

Όταν οι ύπατοι Σέρβιος Σουλπίκιος Γάλβας και Αυρήλιος Κόττας φιλονικούσαν στη Σύγκλητο ποιος θα στελνόταν στην Ισπανία εναντίον του Βιρίαθου, υπήρχε μεγάλη διάσταση απόψεων ανάμεσα στους Συγκλητικούς, καθώς άλλοι μιλούσαν υπέρ του Γάλβα κι άλλοι υπέρ του Κόττα. Μόνος ο Πόπλιος Σκιπίωνας ο Αιμιλιανός, διαφώνησε μ' ολόκληρη τη Σύγκλητο: «Ούτε ο ένας ούτε ο άλλος μου αρέσει να σταλεί» είπε «γιατί ο ένας δεν έχει τίποτε (: είναι φτωχός), στον άλλο τίποτε δεν είναι αρκετό (: κι ο άλλος είναι άπληστος)». Γιατί ο Σκιπίωνας ο Αιμιλιανός θεωρούσε τη φτώχεια και την απληστία εξίσου κακή σύμβουλο της εξουσίας. Μ' αυτή την πρόταση που ο Σκιπίωνας την έκανε με σοβαρότητα και χωρίς καμία κακοβουλία πέτυχε ώστε να μη σταλεί στην επαρχία (αυτή) ούτε ο ένας ούτε ο άλλος.

Κατάταξη των ουσιαστικών του κειμένου σε κλίσεις

- Α' κλίση:** Galba, -ae (αρσ.) = ο Γάλβας.
Cotta, -ae (αρσ.) = ο Κόττας.
Hispania, -ae (θηλ.) = η Ισπανία.
magistra, -ae (θηλ.) = δασκάλα, σύμβουλος.
inopia, -ae (θηλ.) = ένδεια, φτώχεια.
avaritia, -ae (θηλ.) = απληστία, πλεονεξία.
sententia, -ae (θηλ.) = κρίση, άποψη, γνώμη.
malevolentia, -ae (θηλ.) = κακοβουλία.
provincia, -ae (θηλ.) = επαρχία.
- Β' κλίση:** Servius, -ii/-i (αρσ.) = ο Σέρβιος.
Sulpicius, -ii/-i (αρσ.) = ο Σουλπίκιος.
Aurelius, -ii/-i (αρσ.) = ο Αυρήλιος.
Viriathus, -i (αρσ.) = ο Βιρίαθος.
Publius, -ii/-i (αρσ.) = ο Πόπλιος.
Aemilianus, -i (αρσ.) = ο Αιμιλιανός.
imperium, -ii/-i (ουδ.) = εξουσία.
- Γ' κλίση:** consul, -is (αρσ.) = ύπατος.
patres, -um (αρσ.) = οι Συγκλητικοί.
dissensio, -onis (θηλ.) = διαφωνία.
Scipio, -ionis (αρσ.) = ο Σκιπίωνας.
- Δ' κλίση:** senatus, -us (αρσ.) = η Σύγκλητος.
- Ε' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Κατάταξη των επιθέτων του κειμένου σε κλίσεις

- Β' κλίση:** magnus, -a, -um = μεγάλος.
malus, -a, -um = κακός.
- Γ' κλίση:** Δεν υπάρχουν.

Αντωνυμίες του κειμένου

- ego, tu, - (προσωπική αντωνυμία) = εγώ, εσύ.
- nemo, nemo, nihil (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία) = κανένας, καμία, τίποτε.
- qui, quae, quod (αναφορική αντωνυμία) = ο οποίος, -α, -ο.

Αντωνυμικά επίθετα του κειμένου

- uter, utra, utrum = ποιος, -α, -ο από τους δυο.
- alius, alia, aliud = άλλος, -η, -ο.
- solus, sola, solum = μόνος, -η, -ο.
- totus, tota, totum = όλος, -η, -ο.
- neuter, neutra, neutrum = κανένας από τους δυο.
- alter, altera, alterum = ο άλλος (από δυο άτομα).
- ullus, ulla, ullum = κάποιος, -α, -ο.

Κατάταξη των ρημάτων του κειμένου σε συζυγίες

- Α' συζ.:** iudico, iudicavi, iudicatum, iudicare = κρίνω, θεωρώ.
- Β' συζ.:** placet, placuit, -, placere (**απρόσωπο**) = αρέσω, κρίνω.
habeo, habui, habitum, habere = έχω.
obtineo (ob + teneo), obtinui, obtentum, obtinere = πετυχαίνω.
- Γ' συζ.:** contendo (cum + tendo), contendi, contentum, contendere = φιλονικώ.
mitto, misi, missum, mittere = στέλνω.
conscribo, conscripsi, conscriptum, conscribere = γράφω.
dico, dixi, dictum, dicere = λέγω.
- Δ' συζ.:** dissentio (dis + sentio), dissensi, dissensum, dissentire = διαφωνώ.
- Ανώμαλα:** sum, fui, -, esse = είμαι.
inquit (**ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΟ**) = είπε.

Παρατηρήσεις

► Γραμματική:

- Το ουσιαστικό **senatus, -us** (= Σύγκλητος) δεν έχει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **pater, -tris** (= πατέρας) στον πληθυντικό **patres, -um** έχει τη σημασία **των συγκλητικών** και σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um**.
- Το ουσιαστικό **inopia, -ae** (= ένδεια, φτώχεια) δε σχηματίζει πληθυντικό.
- Το ουσιαστικό **malevolentia, -ae** (= κακοβουλία) δε σχηματίζει πληθυντικό.

► Συντακτικό:

- **aliis pro Galba et aliis pro Cotta dicentibus:** **αφαιρετική απόλυτη χρονική ή αιτιολογική μετοχή.** Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική ή αιτιολογική πρόταση:
✓ cum alii pro Galba et alii pro Cotta dicerent ή
✓ quod alii pro Galba et alii pro Cotta dicebant
- **qua sententia dicta:** **αφαιρετική απόλυτη χρονική ή αιτιολογική μετοχή.** Αναλύεται σε αντίστοιχη δευτερεύουσα χρονική ή αιτιολογική πρόταση:
✓ quod Scipio eam sententiam dixit ή
✓ quod Scipio eam sententiam dixisset